

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

HOTĂRÂRE Nr. _____

din _____ 2025

Chișinău

**cu privire la aprobarea Strategiei Naționale
pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-2035**

În temeiul art. 4 lit. g), art. 5 lit. a) și art. 6 lit. h) din Legea nr. 136/2017 cu privire la Guvern (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 252, art. 412), cu modificările ulterioare, Guvernul HOTĂRĂȘTE:

1. Se aprobă Strategia Națională pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025 – 2035 (se anexează).
2. Ministerele și instituțiile publice responsabile de realizarea obiectivelor Strategiei Naționale pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025 – 2035, vor prezenta, anual, până la data de 15 aprilie, Ministerului Culturii informația privind progresul înregistrat la executarea indicatorilor stabiliți în Strategia menționată.
3. Ministerul Culturii va prezenta Guvernului:
  - 3.1. raportul de evaluare intermediară privind implementarea Strategiei în semestrul I al anului 2031;
  - 3.2. raportul de evaluare finală privind implementarea Strategiei în semestrul I al anului 2036.
4. Controlul asupra executării prezentei hotărâri se pune în sarcina Ministerului Culturii.
5. Prezenta hotărâre intră în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

PRIM-MINISTRU

Dorin RECEAN

**Contrasemnează:
Ministrul Culturii**

Sergiu PRODAN

STRATEGIA NAȚIONALĂ PENTRU CULTURĂ ȘI PATRIMONIU PENTRU ANII 2025 - 2035

Capitolul I INTRODUCERE

În ultimii ani, Republica Moldova s-a confruntat cu o serie de dificultăți economice, sociale, tehnologice și geopolitice, cu impact semnificativ asupra culturii și patrimoniului cultural național. Peisajul cultural național a fost marcat disproporționat de repercusiunile crizei COVID-19, evidențiind necesitatea de valorificare a noilor tendințe accelerate de pandemie. Totodată, proximitatea geografică a Republicii Moldova față de războiul din Ucraina, a evidențiat rolul integrator al culturii, precum și importanța protejării libertății de exprimare artistică și a patrimoniului cultural național.

Într-un mediu regional și internațional complex, marcat de transformări accelerate de natură economică, socială, tehnologică și geopolitică, cultura are potențialul de a depăși diviziunile, de a consolida societatea, de a promova drepturile omului și de a îmbunătăți relațiile internaționale. În acest context de schimbare, patrimoniul cultural nu mai este perceput exclusiv ca o moștenire a trecutului, ci ca o forță activă în modelarea viitorului. Acesta susține turismul cultural, stimulează industriile creative, contribuie la economia locală și fortifică sentimentul de apartenență la comunitate și națiune.

Convenția Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (în continuare - *UNESCO*) din 2005 privind protecția și promovarea diversității expresiilor culturale subliniază „necesitatea integrării culturii ca element strategic în politicile naționale și internaționale de dezvoltare, precum și în cooperarea internațională pentru dezvoltare”, Necesitatea promovării elaborării unor strategii cuprinzătoare pentru cultură și patrimoniul cultural este reflectată și în recomandarea Comisiei Europene pentru Capitolul 26. Educație și cultură din Raportul de Extindere 2024.

Notele informative și Rapoartele pentru anii 2014-2020 au evidențiat o eficiență scăzută a Planului de acțiuni în vederea implementării Strategiei pentru Cultură 2014-2020 în termeni de „raport cost/eficiență” și „raport calitate/preț”. Acoperirea bugetară insuficientă reprezintă unul din factorii dominanți care a împiedicat realizarea eficientă a Planului de acțiuni în vederea implementării Strategiei pentru Cultură 2014-2020, precum și insuficiența angajamentului politic, responsabilitatea și pârghiile instituționale, nivelul redus de implicare a autorităților administrației publice locale și a organizațiilor societății civile, lipsa cadrelor calificate, insuficiența de coordonare interguvernamentală, instabilitatea politică și restructurările în cadrul Guvernului din perioada 2014 - 2020. Lipsa unui asemenea document este compensată parțial de Programul național de dezvoltare a industriilor creative „Moldova Creativă” pentru anii 2024 - 2027, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 187/2024.

Strategia Națională pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-2035 (în continuare – *SNCP 2035*) reprezintă un document național de viziune strategică pe termen lung, care indică direcțiile de dezvoltare ale culturii și patrimoniului cultural național în mod integrat și previzibil.

În contextul implementării cerințelor de aderare la Uniunea Europeană (în continuare – UE), SNCP 2035 descrie obiectivele care urmează a fi implementate pe termen lung, reflectând angajamentele internaționale asumate conform prevederilor **Acordului de Asociere** între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte (în continuare – AA RM-UE), ratificat prin Legea nr. 112/2014 (Capitolul 25. Cooperarea în domeniul culturii, al politicii audiovizuale și al mass-media și Capitolul 19. Turism), precum și prevederile **Agendei de Asociere** Republica Moldova – Uniunea Europeană 2021-2027 (Capitolul 21. Cultură, politică audiovizuală și mass-media și Capitolul 17. Turism).

SNCP 2035 va contribui la realizarea Cadrului național de monitorizare a implementării **Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030** (în continuare – ADD 2030), aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 953/2022, aducând aportul la atingerea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (în continuare – ODD) și a țințelor strategice: ODD 4: Educație de calitate; ODD 5: Egalitatea de gen; ODD 8: Muncă decentă și creștere economică; ODD 9: Industrie, inovație și infrastructură, ODD 11: Orașe și comunități durabile; ODD 12: Consum și producție responsabile; ODD 13: Acțiune asupra climei; ODD 16: Pace, justiție și instituții puternice; ODD 17: Parteneriate pentru obiective.

În contextul realizării angajamentelor asumate de Republica Moldova față de partenerii europeni și Organizația Națiunilor Unite (în continuare - ONU), odată cu aderarea la organisme internaționale din domeniul protejării patrimoniului cultural, SNCP 2035 urmărește perfecționarea cadrului normativ național în vederea implementării prevederilor documentelor UNESCO, Consiliul Internațional al Monumentelor și Siturilor (în continuare - ICOMOS) și ale Consiliului Europei, ratificate de Republica Moldova.

Rolul transformator al culturii și contribuția sa transversală asupra altor sectoare este subliniat și de politicile europene. În contextul statutului Republicii Moldova de stat candidat de aderare la UE, SNCP 2035 va contribui la alinierea cadrului normativ național la *acquis-ul* UE în domeniul culturii și patrimoniului cultural¹, aspect reflectat și în Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 306/2025 (Clusterul 3. Competitivitate și creștere inclusivă, Capitolul 26. Educație și cultură).

SNCP 2035 este aliniată la **Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”** (în continuare – SND), aprobată prin Legea nr. 315/2022 și va contribui direct la implementarea Obiectivului General 4. Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală, precum și obiectivelor specifice: OS 4.1. Extinderea accesului la oportunități și activități culturale; OS. 4.2 Punerea în valoare a patrimoniului, tradițiilor și a

---

¹ Convenția UNESCO 2005 pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale;

Decizia Consiliului din 18 mai 2006 privind încheierea Convenției pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale (2006/515/CE);

Rezoluția Consiliului privind Planul de lucru al UE pentru cultură 2023–2026 (2022/C 466/01);

Rezoluția Consiliului Uniunii Europene și a Reprezentanților Guvernelor Statelor Membre reuniți în cadrul Consiliului privind Dimensiunea Culturală a Dezvoltării Durabile 2019/C 410/01;

Concluziile Consiliului privind gestionarea riscurilor în domeniul patrimoniului cultural 2020/C 186/01;

Concluziile Consiliului privind egalitatea de gen în domeniul culturii;

Concluziile Consiliului privind redresarea, reziliența și durabilitatea sectoarelor culturale și creative 2021/C 209/03;

Concluziile Consiliului privind cultura, arhitectura de înaltă calitate și mediul construit ca elemente-cheie ale inițiativei Noul Bauhaus european 2021/C 501 I/03;

Concluziile Consiliului privind consolidarea schimburilor interculturale prin mobilitatea artiștilor și a profesioniștilor din sectoarele culturale și creative, precum și prin multilingvism în era digitală 2022/C 160/07;

Concluziile Consiliului privind elaborarea unei strategii europene pentru ecosistemul industriilor culturale și creative 2022/C 160/06;

Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Spre o abordare integrată a patrimoniului cultural european;

Comunicarea comună către Parlamentul European și Consiliu. Către o strategie pentru relațiile culturale internaționale;

Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. O nouă agendă europeană pentru cultură COM/2018/267;

Cadrul de acțiune european pentru patrimoniu cultural;

Rezoluția Parlamentului European din 20 octombrie 2021 referitoare la situația artiștilor și la redresarea culturală în UE 2020/2261(INI);

Raportul Parlamentului European privind rolul culturii, educației, media și sportului în combaterea rasismului 2021/2057(INI);

Comunicarea Comisiei Orientări UE privind reluarea în siguranță a activităților în sectoarele culturale și creative – COVID-19 (2021/C 262/0)

Rezoluția Consiliului din 21 ianuarie 2002 privind rolul culturii în dezvoltarea Uniunii Europene (2002/C 32/02);

Raportul OMC „Statutul artiștilor și profesioniștilor culturali și creativi”, 2023.

diversității culturale; OS. 4.3. Asigurarea oportunităților de dezvoltare personală și cetățenie activă. Totodată, SNCP 2035 va contribui la realizarea indirectă a altor obiective generale, stabilite în SND, precum: OG 1. Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților; OG. 3. Garantarea educației corespunzătoare și de calitate pentru toți pe tot parcursul vieții; OG 7. Asigurarea unei guvernări eficiente, incluzive și transparente și OG 9. Promovarea unei societăți pașnice și sigure.

Obiectivele SNCP 2035 sunt corelate și cu alte documente de politici publice, care abordează probleme conexe, precum:

- **Programul național de dezvoltare a industriilor creative „Moldova Creativă” pentru anii 2024-2027**, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 187/2024;

- **Strategia de dezvoltare „Educația 2030”**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 114/2023 (OG 1. Racordarea educației la cerințele și nevoile pieței muncii din perspectiva dezvoltării sustenabile, prin restructurarea mecanismelor de dezvoltare a capitalului uman; OG 8. Promovarea inovațiilor și a schimbărilor în educație prin dezvoltarea cercetării științifice);

- **Strategia de dezvoltare a sectorului de tineret „Tineret - 2030”**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 168/2023 (OG 1. Creșterea numărului de tineri care beneficiază de programe calitative de tineret prin consolidarea capacităților în cadrul sectorului și profesionalizarea resurselor umane; OG 2. Creșterea nivelului de participare și implicare civică prin programe de instruire, capacitate și împuternicire a tinerilor; OG 3. Valorificarea potențialului tinerilor de a realiza inițiative de inovație socială și dezvoltare comunitară prin instrumente de suport financiar și material);

- **Programului național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2024-2027**, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1049/2023 (OG 1. Consolidarea sistemului de cercetare și inovare; OG 3. Integrarea în Spațiul European al Cercetării);

- **Strategia națională de dezvoltare economică 2030**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 393/2024 (OG 1. Crearea unui mediu favorabil pentru antreprenoriat și investiții și pregătirea economiei pentru aderarea la Uniunea Europeană; OG 2. Extinderea și diversificarea sectorului de servicii cu valoare adăugată pentru export);

- **Strategia națională de dezvoltare regională a Republicii Moldova pentru anii 2022-2028**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 40/2022 (OG 1. Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a regiunilor; OG 2. Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii; OG 3. Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de coordonare și implementare a politicii naționale de dezvoltare regională);

- **Programul național privind asigurarea respectării drepturilor omului pentru anii 2024-2027**, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 164/2024; (OG 12. Drepturi culturale asigurate);

- **Strategia de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1464/2016 (domenii prioritare: 1) Participarea la viața publică; 2) Limba ca mijloc de integrare: politicile privind limba de stat și limbile minoritare și domeniul 3) Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republica Moldova);

- **Programul privind îmbătrânirea activă și sănătoasă pentru anii 2023-2027**, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 434/2023 (OG 2. Consolidarea cadrului de politici și instituțional în vederea sporirii oportunităților de îmbătrânire sănătoasă și activă prin crearea mediilor prietenoase cu vârsta și integrarea

îmbătrânirii în domeniile vieții sociale; OG 3. Creșterea numărului persoanelor vârstnice care participă în programe, servicii și activități comunitare pentru împuternicirea lor);

- **Strategia securității naționale**, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 391/2023 (O. 33. Îmbunătățirea politicilor de integrare în societate a minorităților naționale și a grupurilor etnice; O.41. Dezvoltarea alfabetizării mediatice și a gândirii critice prin programe educaționale formale și nonformale; O.42. Asigurarea unor oportunități de informare obiectivă și de integrare în spațiul informațional autohton a minorităților naționale și a grupurilor etnice);

- **Strategia națională de apărare a Republicii Moldova**, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 319/2024 (OG 4. Consolidarea credibilității strategice a Republicii Moldova ca furnizor de securitate regional și internațional și un partener de încredere; OS 18. Dezvoltarea culturii de securitate și apărare și asigurarea transparenței, și eficienței managementului apărării; OS 21. Realizarea angajamentelor internaționale, inclusiv cele asumate prin respectarea tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte);

- **Programul național privind integrarea etapizată a străinilor, inclusiv a persoanelor strămutate în Republica Moldova, pentru perioada 2025-2027**, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 285/2025 (OS 2. Diversificarea până în anul 2027 a accesului la măsuri de asistență socială pentru străinii aflați în situație de dificultate și îmbunătățirea nivelului de incluziune socială a acestora, cu accent pe nevoile specifice ale femeilor și fetelor; OS 6. Punerea în aplicare a cel puțin 6 măsuri culturale pentru incluziunea străinilor până în anul 2027);

- **Strategia națională de reducere a riscului dezastrelor pentru perioada 2024-2030**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 804/2024 (OG 3. Investiții pentru reducerea riscurilor și în creșterea rezilienței la dezastre; OG 4. Consolidarea pregătirii și asigurarea răspunsului la urgențe și dezastre, urmate de restabilirea situației la un nivel mai înalt decât cel de până la impact; OG 5. Sporirea cooperării internaționale și regionale în domeniul reducerii riscurilor și managementului dezastrelor);

- **Strategia de Mobilitate 2030**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 589/2024 (OG 1. Îmbunătățirea gestionării activelor rutiere, reabilitarea și modernizarea în continuare a rețelei de drumuri și sprijinirea transportului rutier sigur și sustenabil);

- **Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova 2023-2030**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 650/2023 (OG 1. Dezvoltarea unei societăți digitale; OG 3. Crearea unei economii digitale inovatoare și reziliente);

- **Strategia de mediu pentru anii 2024-2030**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 409/2024 (OG 5. Protejarea, restaurarea și promovarea utilizării durabile a biodiversității și a ecosistemelor naturale);

- **Strategia de dezvoltare a sistemului statistic național pentru perioada 2023-2030**, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 954/2022.

SNCP 2035 corespunde **Orientărilor strategice de consolidare a rezilienței sociale**, care derivă din Concepția de comunicare strategică și contracarare a dezinformării, a acțiunilor de manipulare a informației și a ingerințelor străine pentru anii 2024-2030, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 416/2023 (Pilonii tematici: I. Integrare europeană; II. Coeziune socială; III. Reziliență economică; IV. Consolidarea sectorului de apărare; V. Întărirea securității naționale în context regional).

Subsidiar, SNCP 2035 este corelată cu documentele de politici publice în curs de elaborare, precum Programul național de dezvoltare a turismului „Turism 2028” și Programul privind implementarea Strategiei Naționale de Apărare pentru anii 2025-2030.

SNCP 2035 a fost elaborată de Ministerul Culturii în colaborare cu Biroul Regional UNESCO pentru Știință și Cultură în Europa, cu finanțare din partea Uniunii Europene.

Capitolul II **ANALIZA SITUAȚIEI**

Secțiunea 1 **Cadrul internațional și bune practici în dezvoltarea domeniului culturii** **și patrimoniului cultural**

Într-un context global, marcat de interdependență culturală, diversitate identitară și transformări sociale accelerate, cultura devine un element cheie al dezvoltării durabile și al coeziunii sociale. În acest sens, SNCP 2035 este fundamentată pe concepte recunoscute la nivel internațional, în special cele promovate de UNESCO, care oferă un cadru conceptual coerent și incluziv pentru analiza și dezvoltarea politicilor culturale. Conform Declarației de la Mexic privind politicile culturale (1982), cultura este înțeleasă ca „ansamblul trăsăturilor spirituale, materiale, intelectuale și emoționale distincte care caracterizează o societate”, incluzând artele, stilul de viață, sistemele de valori, tradițiile și credințele². Acest concept extins impune o abordare strategică care transcende dimensiunea artistică, integrând cultura în toate sferele vieții sociale, economice și politice.

În conformitate cu Convenția UNESCO 2005 privind protejarea și promovarea diversității expresiilor culturale, cultura nu este doar un produs, ci un proces viu, care se exprimă prin multiple forme de creație, producție și diseminare artistică. Diversitatea culturală reflectă varietatea modurilor în care grupurile și societățile umane își manifestă patrimoniul, valorile și identitățile, iar expresiile culturale sunt rezultatul creativității individuale și colective, având conținut simbolic, artistic și valoric³. Astfel, activitățile, bunurile și serviciile culturale, indiferent de valoarea lor comercială, sunt purtătoare de expresii identitare și reprezintă instrumente esențiale pentru dialogul intercultural, inovare și coeziune socială.

O atenție sporită trebuie acordată patrimoniului cultural, care, conform Convenției din 1972 privind Protecția Patrimoniului Mondial Cultural și Natural „include monumentele, ansamblurile de clădiri și siturile cu valoare universală excepțională din punct de vedere istoric, artistic sau științific”⁴. În conformitate cu Convenția din 1970 privind mijloacele de interzicere și prevenire a importului, exportului și transferului ilicit de proprietate asupra bunurilor culturale, Republica Moldova s-a angajat să prevină traficul ilicit de bunuri culturale prin consolidarea legislației naționale, participarea la mecanisme de cooperare internațională și creșterea gradului de conștientizare cu privire la importanța protejării patrimoniului cultural. În același timp, patrimoniul cultural imaterial, definit prin Convenția din 2003 pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, cuprinde practici, expresii, cunoștințe și abilități transmise din generație în generație, care oferă comunităților un sentiment de identitate și continuitate. Acest patrimoniu viu se manifestă prin tradiții orale, artele

---

² UNESCO. Declarația 1982 Mexico pentru politici culturale. Disponibil UNESCO. Declarația 1982 Mexico pentru politici culturale. Disponibil la: <https://www.unesco.org/en/culture/about#:~:text=The%201982%20Mexico%20Declaration%20on,systems%2C%20traditions%2C%20and%20beliefs>.

³ Convenția UNESCO 2005 pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale;

⁴ UNESCO. Convenția 1972 cu privire la Patrimoniul Cultural.. Disponibil la. <https://whc.unesco.org/en/convention/>

spectacolului, ritualuri, cunoștințe despre natură și meșteșuguri tradiționale, iar salvagardarea acestuia presupune măsuri de documentare, promovare și transmitere, în special prin educație⁵. În acest context, Republica Moldova participă la recunoașterea și protejarea patrimoniului cu valoare universală, atât în componenta sa materială, cât și în cea imaterială. Din 2005, Republica Moldova are un sit înscris în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO – Arcul Geodezic Struve. Acesta face parte dintr-un sit serial transfrontalier ce cuprinde puncte geodezice din zece țări și reprezintă o realizare științifică de importanță universală. În domeniul patrimoniului cultural imaterial, Republica Moldova are patru elemente înscrise în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității: Colindatul de ceată bărbătească (2013), Tehnicile tradiționale de realizare a scoarțelor din România și Republica Moldova (2016), Practici culturale asociate zilei de 1 martie (2017), și Arta cămășii cu alțiță - element de identitate culturală în România și Republica Moldova (2022).

Într-un stat multicultural precum este Republica Moldova, educația multilingvă trebuie integrată ca o componentă esențială a educației interculturale, contribuind la promovarea dialogului și coeziunii sociale. Limba, în calitate de vehicul al ideilor, valorilor și modelelor de gândire, reflectă identitatea unui grup și influențează profund mentalitatea colectivă. Astfel, dezvoltarea competențelor de comunicare multilingvă are un rol esențial în facilitarea înțelegerii reciproce între diferitele comunități etnice, încurajând respectul pentru diversitate, toleranța și coexistența pașnică. Având în vedere că, potrivit recensământului din 2024, 14,8% din populația Republicii Moldova este formată din minorități naționale⁶, incluzând ucraineni, ruși, găgăuzi, bulgari, romi și alte grupuri, promovarea educației în și despre aceste limbi devine un instrument strategic pentru consolidarea unui climat favorabil incluziunii și echității sociale.

Republica Moldova este parte la o serie de convenții internaționale, relevante în domeniul culturii, protecției și promovării patrimoniului cultural, ceea ce reflectă angajamentul său față de valorile europene și bunele practici internaționale. Pe lângă cele menționate supra, se numără: *Convenția culturală europeană* (Paris 1954), ratificată în 1994; *Convenția pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei* (Granada, 1985), ratificată în 2002; *Convenția europeană privind protecția patrimoniului arheologic* (revizuită) (Valletta, 1992), ratificată în 2001; *Convenția europeană a peisajului* (Florența, 2000), ratificată în 2004; *Convenția-cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate* (Faro, 2005), ratificată în 2008; *Acordul parțial extins privind Itinerarele culturale ale Consiliului Europei (EPA)*, aderare în 2023; *Convenția europeană pentru protecția patrimoniului audiovizual și Protocolul său* (Strasbourg, 2001), ratificată în 2024; *Convenția Consiliului Europei privind coproducția cinematografică* (revizuită) (Rotterdam, 2017), ratificată în 2023; *Convenția UNESCO pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat și Protocolul I* (Haga, 1954), ratificate în 1999.

Un cadru internațional de referință reprezintă și Rezoluția Consiliului UE privind Planul de lucru al UE în domeniul culturii pentru perioada 2023–2026⁷. Într-un context global marcat de crize multiple, documentul reafirmă cultura drept un pilon al identității europene, al coeziunii sociale și al dezvoltării durabile. Cultura este percepută ca o forță transformatoare ce contribuie la democrație, incluziune, inovație și pace. Planul trasează patru axe strategice majore: susținerea artiștilor și profesioniștilor din domeniul culturii, prin consolidarea capacității de acțiune a sectoarelor culturale și creative; cultura pentru oameni: creșterea

⁵ UNESCO. Convenția 2003 cu privire la Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial. Disponibil la <https://ich.unesco.org/en/convention#art2>

⁶ Biroul Național de Statistică https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/56

⁷ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TEXT/HTML/?uri=CELEX:32022G1207\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TEXT/HTML/?uri=CELEX:32022G1207(01))

participării culturale și a rolului culturii în societate; cultura pentru planetă: valorificarea puterii culturii; cultura pentru parteneriate cocreative: consolidarea dimensiunii culturale ale relațiilor externe ale UE.

Un exemplu de succes și bune practici îl constituie și Planul de Dezvoltare Culturală 2021–2030⁸, care stabilește obiectivele strategice ale Estoniei în domeniul culturii pentru actualul deceniu. Planul își propune păstrarea și promovarea limbii, culturii și identității naționale estoniene, respectând principiile libertății culturale, diversității și accesului egal. În centrul politicii culturale se află cetățeanul și comunitățile, cultura fiind recunoscută drept un pilon fundamental al bunăstării, coeziunii sociale și dezvoltării durabile. Planul reflectă trei priorități strategice majore: (1) asigurarea unei vieți culturale puternice și funcționale în întreaga țară, prin susținerea creatorilor, accesibilitate crescută și promovarea internațională a culturii estoniene; (2) conservarea și valorificarea memoriei culturale – atât a patrimoniului material, cât și a celui spiritual, prin digitalizare, cercetare și educație culturală; (3) integrarea culturii și creativității în alte domenii ale societății, inclusiv economie, educație și mediu, pentru stimularea inovației, competitivității și imaginii internaționale a Estoniei.

Strategia Națională pentru Cultură 2019–2025 a Albaniei⁹ reprezintă un alt document de referință care poziționează cultura ca element central al dezvoltării durabile și al procesului de integrare europeană. Documentul recunoaște rolul esențial al culturii în coeziunea socială, creșterea economică și consolidarea identității naționale, poziționând sectoarele culturale și creative ca priorități ale politicilor publice. Strategia este structurată în jurul a cinci obiective strategice majore: (1) reforma cadrului legal și instituțional, prin armonizarea legislației cu *acquis-ul* UE și recunoașterea industriilor culturale ca sector economic formal; (2) conservarea patrimoniului cultural material și imaterial, prin restaurare, digitalizare și integrarea în rețele culturale europene; (3) promovarea internațională a culturii albaneze, inclusiv prin intermediul diasporei și accesării fondurilor europene; (4) sprijinirea creativității și inovării, cu accent pe infrastructura culturală, finanțare și integrarea tehnologiei; (5) educația prin cultură, prin extinderea activităților în zonele rurale și promovarea incluziunii sociale și a spiritului civic. Prin aceste direcții, Albania răspunde provocărilor sistemice, precum dependența excesivă de finanțarea publică, capacitatea administrativă scăzută, lipsa unui sistem statistic robust, infrastructura culturală învechită și gradul redus de digitalizare.

Programul Național pentru Cultură al Sloveniei 2024–2031¹⁰ reprezintă principalul document strategic al Sloveniei pentru sectorul cultural. Programul se bazează pe trei piloni strategici principali: cultura pentru o societate unită, cultura ca bun public și cultura pentru un viitor durabil. În calitate de priorități ale Programului se numără: protejarea și promovarea patrimoniului cultural, încurajarea multilingvismului, precum și susținerea diversității culturale, inclusiv prin integrarea comunităților minoritare și marginalizate. Totodată, Programul pune accent pe crearea unor conținuturi artistice și media de înaltă calitate și diversitate, pe consolidarea jurnalismului independent, precum și pe asigurarea accesului egal la cultură, atât la nivel regional, cât și din punct de vedere financiar. Documentul urmărește integrarea culturii în obiective sociale mai largi, inclusiv sănătatea și bunăstarea, dezvoltarea comunităților durabile și incluzive și promovarea sustenabilității de mediu prin măsuri de tranziție verde. De asemenea, Programul subliniază necesitatea unei finanțări publice stabile, completate de resurse europene și internaționale, încurajând în același timp investițiile private responsabile.

---

⁸ <https://www.kul.ee/en/culture2030>

⁹ <https://kultura.gov.al/wp-content/uploads/2021/02/final-Strategjia-Kombe%CC%88tare-pe%CC%88r-Kulture%CC%88n-2019-2025-ne-Anglisht.pdf>

¹⁰ <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=RESO158>

Un model de bună practică, cu relevanță directă pentru contextul Republicii Moldova, reprezintă și Strategia sectorială în domeniul culturii pentru perioada 2025–2031¹¹ a României. În acest sens, cultura este percepută ca pilon esențial al coeziunii sociale, dezvoltării economice, educației și inovării, prin intermediul căreia vor fi remediate dezechilibrele structurale, cauzate de subfinanțare, infrastructură deficitară și lipsa politicilor coerente. Un element definitoriu reprezintă abordarea funcțională a celor nouă sectoare culturale și creative (*în continuare - SCC*), printre care patrimoniul, artele spectacolului, cinematografia, arhitectura și industriile creative, analizate prin prisma a șase funcții-cheie: creație, producție, diseminare, conservare, educație și reglementare. Strategia identifică problemele acute ale sectorului, precum precaritatea cadrelor de muncă, accesul inechitabil la cultură, disparitățile geografice și mobilitatea redusă a lucrătorilor culturali. Ca urmare, au fost setate patru obiective majore: creșterea accesului la cultură, modernizarea infrastructurii, susținerea resursei umane și promovarea diplomației culturale. Totodată, documentul pune accent pe descentralizarea responsabilă, susținerea inițiativelor din zonele rurale, digitalizarea proceselor culturale, precum și cooperarea intersectorială.

Secțiunea a 2-a

Subdomeniile culturii și dinamica industriilor creative în Republica Moldova

Pentru a asigura o abordare coerentă, și eficientă a cadrului de politici în domeniul culturii din Republica Moldova, este esențială definirea clară a structurii acestui domeniu. În conformitate cu clasificarea internațională propusă de UNESCO¹², domeniul culturii este organizat în șase mari subdomenii culturale, fiecare cuprinzând industrii, activități și practici culturale distincte. Subdomeniul patrimoniului cultural include activități legate de cercetarea, conservarea, valorificarea și promovarea patrimoniului cultural material și imaterial. Subdomeniul artele spectacolului și evenimente structurate pe subsectoare, precum teatru, dans, muzică și evenimente culturale. Subdomeniul arte vizuale și meșteșuguri cuprinde activități din sfera artelor plastice și arhitectură, fotografiei, designului și meșteșugurilor tradiționale. Subdomeniul cărți și presă integrează activitățile editoriale și rețeaua instituțională a bibliotecilor, contribuind la promovarea culturii scrise și accesului public la informație. Sub-domeniul audiovizual și media interactivă include cinematografia și noile forme de expresie culturală digitală, inclusiv media interactivă. Subdomeniul design și servicii creative implică activități care promovează inovația, interdisciplinaritatea și conectarea culturii cu alte sectoare ale economiei, având un rol important în dezvoltarea industriilor creative. Pe lângă aceste subdomenii, se distinge o componentă esențială, precum învățământul artistic, care contribuie atât la formarea profesională în domeniul cultural, cât și la cultivarea publicului, și la cercetarea în sub-domeniul arte.

Industriile creative din Republica Moldova traversează o etapă de reconfigurare profundă, în care componentele digitale și tehnologice devin esențiale pentru creșterea sustenabilă. Această evoluție oferă nu doar oportunități economice semnificative pe plan intern, dar și premise solide pentru extinderea pe piețele internaționale, mai ales în contextul creșterii cererii globale pentru produse și servicii creative, digitale și personalizate.

În Republica Moldova, sectorul industriilor creative cuprinde un spectru diversificat de subdomenii culturale ce valorifică talentul, inovația și expresia artistică. Acestea includ: artele vizuale (cu subsectoare precum artele plastice, fotografia, designul și moda), artele spectacolului (teatru, dans, muzică), editarea de carte (carte și

¹¹ <https://www.cultura.ro/proiectul-de-hotarare-8>

¹² https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/unesco-framework-for-cultural-statistics-2009-en_0.pdf

presă), sectorul audiovizual (radio, televiziune, cinematografie, video), publicitatea, createch (new media art, jocuri digitale) și arhitectura. Ca parte integrantă a industriilor creative, aceste domenii sunt relevante nu doar din perspectivă culturală, ci și economică, datorită potențialului economic semnificativ prin capacitatea de a genera venituri, de a crea locuri de muncă sustenabile și de a contribui activ la dezvoltarea economiei naționale. Recunoașterea importanței acestor domenii este reflectată și în Programul național pentru dezvoltarea industriilor creative „Moldova Creativă” pentru anii 2024–2027¹³, care stabilește o direcție strategică pentru valorificarea și consolidarea acestui sector emergent.

În perioada 2020-2023, sectorul industriilor creative din Republica Moldova a cunoscut o transformare substanțială, devenind un pilon tot mai important al economiei naționale. Conform datelor furnizate de Biroul Național de Statistică, numărul total al companiilor din acest sector a crescut cu aproximativ 16 %, de la 2 413 IMM-uri în 2020 la 2 789 IMM-uri în 2023, indicând un interes tot mai mare pentru activități economice bazate pe creativitate, inovație și tehnologii digitale. Printre domeniile cu cea mai mare rată de expansiune se remarcă Jocurile de Calculator și Designul Specializat, care au beneficiat de impulsul digitalizării, reflectând, astfel, o aliniere rapidă la tendințele globale și o capacitate de adaptare la noile cerințe ale pieței.

Pe lângă creșterea numărului de întreprinderi, și performanța financiară a acestora s-a înregistrat o ascensiune considerabilă: cifra de afaceri totală a industriilor creative a urcat de la 3,1 miliarde lei în 2020 la peste 4,8 miliarde lei în 2023, o majorare de 58 %¹⁴. Această dinamică a fost observată în special în subsectoare precum publicitate și createch, care au demonstrat nu doar reziliență în fața provocărilor economice post-pandemice, dar și o capacitate de inovare accelerată. Astfel, digitalizarea a devenit motorul principal al transformării sectorului, influențând atât structura internă a companiilor, cât și tipul de servicii oferite. Totuși, creșterea numărului de angajați a fost relativ modestă, de doar 5 % în aceeași perioadă. Domeniile cu cea mai mare creștere în ceea ce privește angajările au fost designul specializat și organizarea expozițiilor, semnalând o cerere tot mai mare pentru servicii care combină creativitatea cu experiențele interactive și personalizate. Cu toate acestea, sectoarele tradiționale, precum editarea de carte și televiziunea, au înregistrat declinuri semnificative, fiind determinate în mare parte de schimbările în comportamentele de consum, orientate tot mai mult spre conținut digital, mobil și interactiv. În plus, tranziția către formate online a pus presiune pe modelele de afaceri vechi, necesitând reforme structurale și investiții în inovație pentru a rămâne competitive.

Secțiunea a 3-a

Sectorul cultural independent

O parte integrantă a domeniului culturii este sectorul cultural independent sau non-profit, reprezentat de actori din diverse sectoare artistice și culturale, completând contribuțiile sectorului public și ale celui privat (industriile creative) în sfera culturală. Acest sector cuprinde o varietate de forme organizaționale și inițiative: de la asociații și fundații culturale, colective și spații artistice autogestionate, până la artiști independenți, operatori culturali (manageri, curatori, cercetători), precum și galerii sau platforme interdisciplinare. Termenul de „sector cultural independent”, este folosit adesea de aceste organizații pentru autodefinire (și frecvent întâlnit în Europa de Sud-Est). Sectorul cultural independent reflectă o serie de caracteristici distincte: aceste entități sunt create prin autoorganizare, fără a fi înființate de autorități publice sau alte instituții statale, își stabilesc autonom structurile interne și modelele de guvernare, iar proiectele și programele lor vizează domenii de interes public care nu sunt dictate de logica pieței sau de agende politice.

¹³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=142706&lang=ro

¹⁴ Biroul Național de Statistică

În plus, sectorul se remarcă printr-o atitudine proactivă și critică față de contextul social, politic, cultural, economic și de mediu, promovând libertatea de decizie privind principiile de lucru, a subiectelor abordate, a parteneriatelor și colaborărilor. Printre temele centrale, abordate frecvent de către sectorul cultural independent se numără dialogul intercultural, promovarea diversității, conștientizarea ecologică, cultura memoriei și problemele sociale.

Cu toate acestea, sectorul cultural independent se confruntă cu numeroase provocări structurale și sistemice. Printre cele mai majore dificultăți se numără lipsa unui cadru juridic clar și adecvat pentru recunoașterea și susținerea acestor inițiative, multe dintre acestea funcționând într-o zonă gri a legislației privind organizațiile necomerciale. De asemenea, deficitul de spații și infrastructură culturală accesibilă și sustenabilă îngreunează dezvoltarea pe termen lung a acestui sector. În lipsa unor măsuri de intervenție, capacitatea organizațiilor de a-și desfășura activitățile și de a oferi programe culturale consistente, rămâne a fi limitată.

Secțiunea a 4-a

Patrimoniu cultural

Patrimoniul cultural național beneficiază de o structurare clară, menită să faciliteze salvagardarea, protejarea, valorificarea și transmiterea acestuia către generațiile viitoare. Patrimoniul material este structurat în două subdomenii: patrimoniul imobil, care include monumentele istorice, siturile arheologice, monumentele de for public, mormintele și operele comemorative de război și patrimoniul mobil, care cuprinde artefacte culturale, manuscrise, obiecte de artă, înregistrări audiovizuale, filme documentare și alte bunuri culturale cu valoare științifică, istorică, artistică sau socială. În ceea ce privește patrimoniul cultural imaterial, acesta este clasificat în componente precum tradițiile, care reflectă obiceiurile, ritualurile și practicile sociale transmise din generație în generație, meșteșugurile, care includ cunoștințele și tehnicile tradiționale de producere a obiectelor, adesea cu valoare estetică și funcțională și expresiile orale și artistice, care integrează poveștile populare, muzica tradițională, dansurile și alte forme de manifestare artistică ale comunităților.

Patrimoniul cultural implică și participarea activă a comunităților la procesul de redefinire și valorificare a memoriei colective, în spiritul principiilor enunțate de Convenția Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate (Faro, 2005)¹⁵. În acest context, dimensiunea memoriei colective, nu trebuie privită doar ca obiect al conservării, ci și ca drept fundamental și proces activ de reconectare, reabilitare și consolidare democratică. Republica Moldova se află într-un proces esențial de recuperare a memoriei colective, grav afectată de deznaționalizarea și controlul ideologic din perioada ocupației sovietice. Această traumă istorică colectivă în timpul regimului totalitar sovietic, a generat consecințe grave și de lungă durată, manifestate prin falsificarea istoriei, criza identitară, erodarea capitalului cultural, distrugerea elitelor intelectuale, cenzurarea autorilor naționali, frica transmisă transgenerațional, represiunea religioasă, autocenzura și alienarea față de patrimoniu. Astfel, la nivel național, reabilitarea memoriei colective este un act de justiție istorică și reconciliere socială (redobândirea demnității și încrederii noastre ca societate), prin care trebuie să fie recunoscută trauma istorică suferită, asumarea trecutului totalitar, reîntregirea contribuției românești și europene în conștiința publică și revalorizarea patrimoniului cultural. Absența inițiativelor de fortificare a culturii memoriei ar reprezenta un impediment major în procesul de reconstrucție identitară și socială, alimentând astfel perpetuarea miturilor sovietice, generând ezitări politice și culturale, conflicte de memorie între generații și grupuri sociale, într-un context regional și global marcat deja de multiple provocări.

---

¹⁵ <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/faro-convention>

Secțiunea a 5-a

Cadrul administrativ și instituțional în domeniul culturii și patrimoniului cultural

Din perspectiva organizării sistemului administrației publice, domeniul culturii și patrimoniului cultural este gestionat la nivel central de Ministerul Culturii, în calitate de organ central de specialitate. Acesta elaborează și implementează politicile bugetare în domeniile culturii, patrimoniului cultural național, turismului și mass-mediei. De asemenea, Ministerul Culturii coordonează structurile organizaționale din sfera sa de competență (Serviciul de evidență și circulație a bunurilor culturale mobile, în calitate de autoritate administrativă din subordine, precum și instituțiile publice în care ministerul are calitatea de fondator - instituțiile publice concertistice, instituții publice teatrale, biblioteci, muzee, agenții responsabile de protejarea patrimoniului cultural imobil, instituții publice din domeniul educației, cercetării și inovării ș.a.).

La nivel local, domeniul culturii și patrimoniului cultural este gestionat de către subdiviziunile de profil ale consiliilor municipale, raionale ș.a. În context, este de menționat că între autoritățile publice centrale și cele locale nu există raporturi de subordonare, raporturile dintre acestea bazându-se pe principiile autonomiei, legalității, transparenței și colaborării în rezolvarea problemelor comune.

Sistemul național de biblioteci este constituit din biblioteci organizate în rețele după principiul teritorial sau de ramură, care sunt coordonate de bibliotecile cu statut de centru biblioteconomic sau de Ministerul Culturii¹⁶. În cadrul sistemului național de biblioteci, își desfășoară activitatea bibliotecile naționale, bibliotecile publice, bibliotecile din instituțiile de învățământ, cât și bibliotecile specializate.¹⁷ Bibliotecile naționale sunt instituții publice cu statut de persoană juridică, fondate de Ministerul Culturii. Bibliotecile publice sunt constituite de autorități publice centrale sau locale, de alte instituții publice, care activează potrivit regulamentelor proprii aprobate de către autoritatea sau instituția respectivă. Bibliotecile private sunt constituite de persoane juridice de drept privat, ori care sunt fondate și deținute de persoane fizice, în corespundere cu legislația ce reglementează forma juridică de organizare selectată de fondator/fondatori.

Muzeele pot fi organizate ca instituții de cultură cu sau fără personalitate juridică, inclusiv cu statut de filială ori secție a unui alt muzeu, la decizia fondatorului. Muzeele cu personalitate juridică pot fi înființate în calitate de instituții publice sau private. Totodată, muzeele pot avea statut național, raional, al Unității Teritoriale Autonome Găgăuzia (*în continuare - UTA Găgăuzia*), local sau instituțional.¹⁸ Statutul de muzeu național se atribuie prin hotărâre de Guvern, la propunerea Ministerului Culturii, cu avizul Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor. Statutul de muzeu regional, de muzeu al UTA Găgăuzia, de muzeu local sau de muzeu instituțional se atribuie prin deciziile fondatorilor, cu avizul Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor.¹⁹

În Republica Moldova pot fi create și activa organizații de cultură bazate pe proprietatea de stat, municipală, a asociațiilor, inclusiv obștești, și uniunilor de creație, organizațiilor religioase, organizațiilor internaționale, statelor străine, persoanelor juridice și fizice, inclusiv a cetățenilor străini, precum și bazate pe formele mixte de proprietate²⁰. Totodată, organizațiile de cultură pot fi create de către Ministerul Culturii, autoritățile administrației publice locale, alte persoane juridice, persoane fizice, indiferent de cetățenie. Organizațiile de

¹⁶ Regulamentul privind activitatea metodologică în cadrul Sistemului național de biblioteci, aprobat prin Ordinul ministrului culturii nr. 132/2022

¹⁷ Legea nr. 160/2017 cu privire la biblioteci

¹⁸ Legea muzeelor nr. 262/2017, art. 5 alin. (6)

¹⁹ Legea muzeelor nr. 262/2017, art. 5 alin. (6), lit. a) și b)

²⁰ Legea culturii nr. 413/1999, art. 19 alin. (1)

cultură ce desfășoară activitatea teatral-concertistică pot fi de categorie națională, municipală, regională și locală.

Teatrele, circurile și organizațiile concertistice de drept public se constituie prin hotărâre de Guvern, la propunerea Ministerului Culturii și decizia autorităților administrației publice locale de nivelul întâi, al doilea sau de nivel special, cu notificarea Ministerului Culturii, iar teatrele, circurile și organizațiile concertistice de drept privat se constituie prin decizie a fondatorului/fondatorilor, în corespundere cu legislația ce reglementează forma juridică de organizare selectată de fondator/fondatori. În cazul caselor de cultură, acestea pot fi create de către Ministerul Culturii, autoritățile administrației publice locale și de către instituțiile publice.

Secțiunea a 6-a **Provocări și vulnerabilități ale domeniului culturii și patrimoniului cultural** **în situații de criză**

În contextul schimbărilor constante de natură economică, socială, tehnologică și geopolitică, cultura și patrimoniul cultural rămân în continuare printre domeniile cele mai puțin prioritizate în elaborarea politicilor publice și alocarea resurselor bugetare. Astfel, problemele structurale din acest sector rămân a fi nesoluționate și tind să se acumuleze și să se agraveze. Republica Moldova nu face excepție în acest sens. Dificultățile din domeniul culturii și patrimoniului cultural sunt recurente și adesea omise în raport cu alte priorități.

Criza provocată de pandemia COVID-19, izbucnită în 2020, a accentuat vulnerabilitățile deja existente, afectând disproporționat sectoarele care depind de interacțiunea directă cu publicul – muzeele, cinematografia, artele spectacolului. Restricțiile impuse au determinat închiderea temporară a instituțiilor de cultură, reducerea drastică a activităților artistice și pierderi economice semnificative pentru specialiștii din domeniul culturii, cu precădere cei din sectorul independent. Pe lângă impactul pe termen scurt și mediu, criza provocată de pandemia COVID-19 a evidențiat provocările și oportunitățile structurale comune pentru domeniul culturii și patrimoniului cultural. Acestea vizează transformarea digitală; necesitatea de a consolida SCC și diversificarea surselor de finanțare; dezvoltarea unei piețe a muncii echitabile și durabile, inclusiv a protecției sociale pentru profesioniștii din SCC; sprijinirea pe scară largă a inovațiilor; punerea în aplicare a tranziției verzi; contribuția la egalitate și diversitate; valorificarea potențialului turistic al Republicii Moldova și stimularea vitalității zonelor rurale și urbane, ș.a.

Fluxul masiv de refugiați din Ucraina din 2022, cauzat de invazia Federației Ruse (care a declanșat cea mai mare strămutare de persoane în Europa după cel de-al Doilea Război Mondial) a reprezentat un test de rezistență pentru Republica Moldova. Spiritul de solidaritate și coeziune socială națională a fost apreciat de întreaga comunitate internațională. Republica Moldova are deja o deschidere fără precedent față de artiștii ucraineni. Mulți dintre acestea s-au încadrat în instituțiile de cultură de aici și creează cu succes. Anul 2023 a fost declarat Anul Culturii Ucrainene în Republica Moldova, pe parcursul căruia au avut loc numeroase evenimente și acțiuni menite să susțină și să încurajeze spiritul ucrainenilor afectați de război.

Cu toate acestea, efectele colaterale ale războiului de agresiune a Federației Ruse împotriva Ucrainei continuă să persiste prin instrumentele războiului hibrid (utilizarea abuzivă a culturii în scopul răspândirii propagandei de război, dezinformării, acțiunilor de manipulare a informațiilor și ingerințelor străine ș.a.), integrate în narațiuni istorice și identitare pentru justificarea agresiunii și influențării susținerii interne și internaționale.

Secțiunea a 7-a Analiza problemelor identificate

Subsecțiunea 1 Infrastructura culturală

Conform raportului „Evaluarea sectorului cultural din Republica Moldova în perspectiva elaborării Strategiei pentru cultură și patrimoniu – 2030”²¹, publicat în 2024, precum și urmare a consultărilor cu reprezentanții domeniului culturii și patrimoniului cultural, sectorul cultural din Republica Moldova se confruntă cu provocări majore care subminează dezvoltarea și viabilitatea acestuia pe termen lung. Una dintre problemele identificate vizează infrastructura culturală insuficient dezvoltată și modernizată (totalitatea instituțiilor care oferă servicii, produse culturale, spații, edificii ș.a.).

În Republica Moldova, infrastructura fizică culturală actuală a fost edificată până la obținerea independenței, conform necesităților și numărului populației de atunci. La moment însă, migrarea masivă din mediul rural spre centrele urbane și din țară spre exterior are un impact direct asupra viabilității infrastructurii culturale locale. Transformările au loc într-un context de declin demografic accelerat, în care populația țării a scăzut de la 2,84 milioane în 2015 la 2,42 milioane în 2023²². În multe localități din raioanele Singerei, Soroca sau Basarabeasca, lipsa publicului și a personalului determină abandonarea treptată a spațiilor culturale sau utilizarea acestora la un randament minim.

În context, se constată discrepanțe semnificative de dezvoltare teritorială privind infrastructura culturală, precum și o fluctuație semnificativă a ofertei și consumului cultural, în special între mediul rural și cel urban. Concentrarea ofertei culturale cu preponderență în unele dintre municipiile și orașele mai dezvoltate ale țării (precum mun. Bălți, mun. Cahul, mun. Ungheni, ș.a.), întreține starea de deteriorare a infrastructurii culturale din mediul rural, precum și menține o inechitate în accesul la educație și dezvoltare personală.

Cu toate acestea, la nivel local, sunt susținute o serie de inițiative culturale valoroase, precum: expoziții de artă, festivaluri de teatru, spectacole de dans, concerte, ateliere educaționale, lansări de carte, colocvii, schimburi culturale, tabere de creație, precum și evenimente dedicate promovării patrimoniului cultural imaterial. Aceste inițiative contribuie la revitalizarea vieții culturale locale, la implicarea comunității și la consolidarea identității culturale. În domeniul muzicii, se acordă sprijin pentru o varietate de activități concertistice, de la recitaluri solo, concerte simfonice, spectacole corale, până la festivaluri tematice și turnee ale artiștilor autohtoni în străinătate. De asemenea, sunt încurajate concertele dedicate promovării tinerelor talente. Multe dintre aceste proiecte sunt aliniate cu evenimente culturale internaționale de prestigiu, precum *Ziua Europei* sau *Ziua Internațională a Muzicii*, și pot fi incluse în circuite internaționale de festivaluri, cu potențial de creștere a vizibilității internaționale a culturii naționale.

În perioada 2022-2024, la nivel național, activitatea instituțiilor de învățământ artistic extrașcolar a rămas constantă, fără variații semnificative în ceea ce privește numărul acestora. În această perioadă, rețeaua instituțiilor de învățământ artistic extrașcolar a cuprins, în medie, 140 de unități, inclusiv 21 de filiale. Structura acestor instituții implică 40 de școli de muzică (dintre care 2 sunt filiale); 60 școli de arte (dintre care 12 sunt

---

²¹ <https://mc.gov.md/sites/default/files/file-cloud/rap-fin-strat-2030.pdf>

²² https://ro.wikipedia.org/wiki/Demografia_Republicii_Moldova

filiale); 19 școli de arte plastice (dintre care 7 sunt filiale), cu un număr de 19850 locuri de instruire și cca 2350 cadre didactice.

În anul 2024, învățământul artistic a fost integrat în sistemul general de educație, ca urmare a modificărilor aduse Codului educației nr. 152/2014. În acest context, au fost introduse trei noțiuni noi: „învățământ artistic”, „învățământ artistic specializat” și „învățământ artistic complementar”. Totodată, a fost reglementat statutul instituțiilor de învățământ extrașcolar artistic complementar, reprezentate de școlile de arte – muzică, teatru, arte plastice, dans etc. care contribuie la formarea și dezvoltarea competențelor artistice în rândul copiilor și tinerilor. În aceste instituții se predau exclusiv discipline de profil artistic, având ca scop dezvoltarea competențelor artistice și culturale ale elevilor cu vârste între 7 și 16 ani. Totuși, în prezent, învățământul artistic se confruntă cu probleme funcționale nereflectate în cadrul normativ actual. Prin urmare, este necesară actualizarea acestuia în conformitate cu politicile Ministerului Educației și Cercetării, ca urmare a modificărilor aduse Codului educației nr. 152/2014. Școlile de Muzică și de Arte oferă profiluri precum arta muzicală, teatrală și coregrafică, iar Școlile de Arte plastice – cuprind doar profilul artelor plastice. Procesul educațional se desfășoară prin lecții teoretice și practice, individuale și în grup, prin activități precum repetiții, expoziții, vizionări și participarea în colective artistice. Rețeaua menționată reprezintă un pilon important în formarea artistică a tinerei generații și în susținerea educației culturale la nivel local și național.

În Republica Moldova, funcționează 51 de uniuni și asociații de creație, toate organizate ca asociații obștești, conform prevederilor Legii nr. 21/2013 cu privire la oamenii de creație și la uniunile de creație și Legii nr. 86/2020 cu privire la organizațiile necomerciale. Totuși, 16 dintre acestea sunt inactive, fapt care denotă lipsa de implicare, precum și dificultăți de ordin administrativ, organizațional sau financiar. Doar 10 uniuni de creație (Uniunea Artiștilor Plastici, Uniunea Arhitecților, Uniunea Cineaștilor, Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor, Uniunea Designerilor, Uniunea Jurnaliștilor, Uniunea Meșterilor Popolari, Uniunea Muzicienilor, Uniunea Teatrală, Uniunea Scriitorilor) sunt recunoscute oficial ca parteneri strategici ai Ministerului Culturii, ceea ce le oferă prioritate în accesarea resurselor financiare pentru proiecte culturale de importanță națională. Proiectele acestora sunt adesea multianuale, contribuind la stabilitatea și dezvoltarea sectorului cultural. Această situație evidențiază polarizarea între organizațiile culturale active și recunoscute, pe de o parte, și celelalte uniuni, care nu beneficiază de sprijin sistemic și rămân într-o zonă de marginalitate, pe de altă parte. Lipsa unui mecanism eficient de monitorizare și sprijin pentru activarea acestor entități inactive limitează potențialul creativ și diversitatea culturală a țării. În acest context, se impune necesitatea reevaluării criteriilor de finanțare și recunoaștere, precum și elaborarea unor politici de revitalizare a uniunilor inactive, prin formare profesională, consultanță juridică și stimulente pentru inițiative culturale relevante.

Activitatea formațiilor artistice la nivel național reflectă potențialul creativ considerabil al Republicii Moldova, reprezentat de un număr total de 3413 formații artistice active. Cu toate acestea, doar 804 dintre acestea dețin titlul onorific de „formație model”, ceea ce reprezintă aproximativ 23,5 % din numărul total. Distincția „model” este acordată formațiilor care se remarcă prin calitatea artistică, nivelul profesional al interpretării, repertoriul reprezentativ și participarea activă la evenimente culturale de amploare. Diferența semnificativă între numărul total de formații și cele recunoscute ca „model” indică existența unui potențial artistic latent, care ar putea fi valorificat prin politici de sprijin, formare continuă și stimulente culturale. Totodată, datele menționate reflectă necesitatea unei dezvoltări strategice a formațiilor artistice, cu accent pe creșterea calității artistice și promovarea formațiilor locale, în special în zonele rurale, unde acestea joacă un rol important în menținerea identității culturale.

Infrastructura culturală existentă este în general învechită, slab dotată și insuficient reabilitată (conform situației reflectate în Figura nr. 1.) Pe parcursul acestei perioade, numărul teatrelor de stat și municipale a rămas același: 12 teatre subordonate Ministerului Culturii, inclusiv Teatrul Național de Operă și Balet „Maria Bieșu” și 5 teatre municipale: Teatrul Național Satiricus „Ion Luca Caragiale” (mun. Chișinău), Teatrul de Păpuși „Guguță” (mun. Chișinău), Teatrul „Veniamin Apostol” (mun. Soroca), Teatrul Municipal „S. Kesea” (mun. Comrat) și Teatrul Național Dramatic „Dumitru Tanasoglu” (mun. Ceadâr-Lunga). În ultimele trei decenii a fost construit doar un singur teatru - clădirea Teatrului Republican Muzical-Dramatic „B. P. Hasdeu”, mun. Cahul²³. Teatrele municipale și trei teatre din subordinea Ministerului Culturii își desfășoară activitatea în clădiri adaptate: Teatrul Național „Eugene Ionesco” – fost cinematograful, Centrul de Cultură și Artă „Ginta Latină” (Teatrul Fără Nume) – fosta clădire a Partidului Comunist al Moldovei, Teatrul „Ion Creangă” – clădire administrativă de la Centrul Internațional de Expoziții „Moldexpo” S.A. și Teatrul „Alexie Mateevici” – fostă instituție medicală. Din 2021 și-a reluat activitatea Teatrul Municipal „S. Kesea” din mun. Comrat. Spațiul teatral a fost adaptat în Casa de Cultură din mun. Comrat. De asemenea, în subordinea Ministerului Culturii sunt și patru instituții concertistice: Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici”, Organizația Concertistică și de Management Artistic Națională „Moldova Concert”, Palatul Național „Nicolae Sulac”, Sala cu Orgă și Ansamblul Național Academic de Dansuri Populare „JOC”.

Clădirea în care, până nu demult a activat Filarmonica Națională a fost dată în exploatare în 1913, având inițial destinația de circ. În 1940 a fost creată instituția Filarmonicii cu sediul în fostul circ. În 1960 au fost efectuate lucrări de reconstrucție a edificiului, fiind schimbat interiorul, cât și exteriorul clădirii: intrarea principală a fost decorată cu o arcadă cu șase coloane, care a conferit clădirii grandioare și solemnitate. Urmare a incendiului din 2020, clădirea Filarmonicii Naționale a fost devastată în proporție de 80%, iar activitatea Filarmonicii a trecut temporar în Sala Palatului Republicii. Cu referire la construcția Palatului Național „Nicolae Sulac”, aceasta s-a finisat în 1974 și a fost transmisă la balanța Ministerului Culturii în 1975, fiind denumită inițial Palatul „Octombrie”. Capacitățile tehnice oferă posibilitatea de montare și prestare a serviciilor artistice pentru spectacole teatralizate și de divertisment, concerte de diferite genuri muzicale. Din anul 1995, aici își desfășoară activitatea Organizația Concertistică și de Management Artistic Națională „Moldova-Concert”.

Figura nr. 1. Evoluția infrastructurii culturale în perioada 2019 – 2024

Anul	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Teatre	16	16	16	16	17	17
Filarmonică	1	1	1	1	1	1

²³ Pentru construcția noului sediu, Guvernul României a oferit un grant nerambursabil în valoare de 800 de mii de euro, iar Republica Moldova a avut o contribuție de 300 de mii de euro.

Organizații concertistice	5	5	5	5	5	5
Biblioteci (total)	2674	2655	2632	2600	2563	2544
din care: biblioteci naționale și publice	1326	1319	1307	1297	1290	1285
Muzee (inclusiv filiale)	127	130	131	132	132	132
Case de cultură	1216	1197	1194	1194	1191	1183
Cinematografe	3	3	3	3	3	3
inclusiv: Instalații cinematografice	10	10	10	10	10	10
Total instituții	4042	4007	3982	3951	3912	3885

Sursa: Biroul Național de Statistică

În contextul consultărilor publice cu grupurile țintă, din perspectiva elaborării SNCP 2035, printre problemele reiterate, cu care se confruntă artiștii, liber-profesioniștii, actorii din sectorul cultural independent, lucrătorii din domeniul culturii și reprezentanții societății civile se numără și insuficiența infrastructurii adecvate pentru desfășurarea activității acestora. Artiștii și colectivele independente se confruntă cu un deficit sever de spații accesibile pentru desfășurarea activităților – fie că este vorba despre ateliere, spații de repetiție, galerii sau scene alternative. Această provocare afectează direct calitatea producțiilor artistice și limitează posibilitatea atragerii unui public constant și divers. Mulți creatori sunt constrânși să lucreze în condiții limitate, fără dotările minime necesare, fapt care determină reducerea capacității de exprimare, colaborare și dezvoltare

profesională. Aceasta nu doar limitează sustenabilitatea artiștilor, ci afectează diversitatea culturală și accesul publicului larg la forme artistice inovatoare și emergente.

Infrastructura culturală în mediul rural înregistrează un declin permanent, determinat de reducerea continuă a numărului de biblioteci și a caselor de cultură. Numărul bibliotecilor s-a redus de la 2674 în 2019 la 2544 în 2024, ce constituie o scădere de circa 4,86 %. De asemenea s-a redus și numărul caselor de cultură, de la 1216 - în 2019 la 1183 – în 2024, ce constituie circa 2,71 %. Scăderea numărului de biblioteci și case de cultură în mediul rural din Republica Moldova este un fenomen complex, determinat de migrația și depopularea continuă a satelor, de insuficiența bugetelor locale și de prioritizarea altor nevoi sociale imediate. Mai mult, din 1183 de case de cultură care funcționau în 2024, 1114 activează în localitățile rurale, 365 dintre acestea necesită reparație capitală, iar 43 sunt avariate (conform situației reflectate în Figura nr. 2).

Figura nr. 2 Evoluția caselor de cultură din mediul rural în perioada 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Case de cultură	1135	1127	1123	1118	1120	1114
Necesită reparație capitală	362	350	342	335	347	365
Avariate	44	45	36	36	31	43

Sursa: Ministerul Culturii

În ansamblu, numărul instituțiilor de cultură la nivel local s-a redus de la 4042- în 2019 la 3885 - în 2024, înregistrându-se, astfel, o scădere de 3,9 %. Această scădere are impact nefavorabil asupra potențialului cultural local (comunitățile locale fiind private de oportunitățile de interacțiune socială, exprimare și afirmare identitară).

La nivel național, sectorul editorial din Republica Moldova în ultimii 3 ani își menține o dinamică relativ stabilă, cu un număr constant de 139 de editori activi. Această cifră reflectă o structură editorială modestă, dar funcțională, într-un context în care piața de carte este influențată de factori economici, culturali și demografici. Valoarea anuală a producției editoriale în Republica Moldova constituie cca 98 - 100 milioane lei. Astfel, unui locuitor îi revine cca 40 lei. În România acest indice este egal cu 85 lei, în Ungaria – 400 lei, iar în țările Europei vestice –1 200 - 1 600 lei pe cap de locuitor.²⁴

Producția de carte autohtonă din Republica Moldova are o cotă relativ mică în volumul pieței de carte, care se comercializează pe teritoriul țării noastre. Editurile din Republica Moldova, care publică anual cca 2 500 de titluri de carte (dintre care 1785 în l. română, 80 în l. engleză și alte limbi) nu pot să satisfacă toate cerințele consumatorului/cititorului . Estimările arată că din cca 60 000 de titluri de carte, care se comercializează pe

²⁴ Studiu elaborat de Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova, ediția 2024 (în cadrul Concursului proiectelor culturale ale Ministerului Culturii, sesiunea 2024)

Piața de carte din Republica Moldova, numai 10 –15 % sunt titluri publicate de editurile autohtone. Cele mai importante edituri din Republica Moldova exportă în România o bună parte din titlurile sale. În Republica Moldova, cota standard a Taxei pe Valoarea Adăugată (*în continuare* - TVA) reprezintă 20 %. Totuși, pentru anumite produse și servicii culturale, inclusiv producția de carte și publicațiile periodice, legislația prevede scutiri de TVA fără drept de deducere. Astfel, cărțile, publicațiile periodice, precum și serviciile de editare și cele legate de drepturile de autor și drepturile conexe utilizate în procesul de producție beneficiază de această scutire, indiferent dacă sunt pe suport de hârtie sau în format digital. Măsura în cauză are drept scop susținerea sectorului editorial și încurajarea producției locale de carte.

Cu toate că producția editorială acoperă diverse domenii, precum literatură artistică, manuale, carte științifică, religioasă, pentru copii și tineret etc. nu există o distribuție echilibrată între genuri, iar promovarea autorilor locali rămâne limitată. Ca urmare, sectorul editorial din Republica Moldova rămâne predominant tradițional, cu un accent major pe formatul tipărit și o prezență digitală încă modestă. În ultimii trei ani, au fost înregistrate până la 270 de resurse (anuale, buletine, reviste, ziare), majoritatea publicate în limba română o cifră relativ redusă, din care doar o mică parte sunt disponibile și în format online. Această situație relevă necesitatea acută de editare, publicare și diversificare a ofertei editoriale, atât în formatele, cât și canalele de distribuție. Integrarea tehnologiilor digitale, precum ebook-urile, publicațiile online, audiobook-urile sau platformele de lectură digitală, reprezintă priorități importante pentru adaptarea sectorului editorial la noile obiceiuri de consum cultural. Conform Regulamentului privind selectarea, editarea și achiziția cărții naționale din mijloacele financiare alocate din bugetul de stat, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 256/2013, Ministerul Culturii selectează și susține anual editarea a 80–90 de titluri de carte, achiziționând, în majoritatea cazurilor, câte 300 de exemplare din fiecare titlu. În total, între 20000 și 25000 de exemplare sunt distribuite anual, gratuit, bibliotecilor publice, în vederea completării colecției de carte. Totuși, procedura de selecție a titlurilor necesită îmbunătățiri, inclusiv prin consultarea reprezentanților Sistemului Național de Biblioteci și a beneficiarilor, pentru a asigura o mai bună aliniere cu interesele reale ale publicului. De asemenea, numărul de 300 de exemplare per titlu este insuficient pentru a acoperi în mod echitabil necesitățile întregului Sistem Național de Biblioteci.

Un alt exemplu pozitiv îl reprezintă Regulamentul cu privire la mecanismul de finanțare pentru traducerea și editarea cărții în străinătate, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 113/2024, prin care a fost instituit un mecanism transparent de sprijin pentru editarea cărților în format electronic și promovarea autorilor autohtoni pe plan internațional. Impactul acestei acțiuni nu va fi unul imediat, întrucât presupune eforturi susținute și colaborare interinstituțională, precum și strategii de promovare pe termen mediu și lung, adaptate piețelor editoriale externe.

Din perspectiva infrastructurii culturale, singurul segment care a cunoscut o evoluție pozitivă este cel muzeal, numărul muzeelor crescând de la 127 - în 2019 la 132 - în 2024 (Figura nr. 3), fapt ce reflectă un interes consolidat pentru conservarea patrimoniului cultural și o implicare punctuală în deschiderea de muzee locale sau tematice. Muzeele activează într-un spectru diversificat: de la istorie și etnografie, până la artă și științe naturale (Figura nr. 4). Totuși, dinamica este diferită la nivel regional (Figura nr. 5). În regiunea de nord, numărul muzeelor a rămas constant, cu 19 unități în ambii ani, sugerând o stagnare a dezvoltării instituționale. În regiunea centru s-a înregistrat o creștere ușoară, de la 41 la 42 de muzee (+2,4%), în timp ce regiunea de sud a cunoscut o evoluție mai vizibilă, de la 25 la 28 de muzee, ceea ce corespunde unei creșteri de 12%. Mun. Chișinău a înregistrat o creștere modestă, de la 12 la 13 muzee (+8,3%), reflectând o consolidare treptată a infrastructurii culturale din capitală. În UTA Găgăuzia, numărul muzeelor a rămas neschimbat - 7 muzee, semnalând necesitatea unor intervenții de sprijin pentru revitalizarea sectorului muzeal local.

Figura nr. 3 Harta muzeelor înregistrate în Republica Moldova

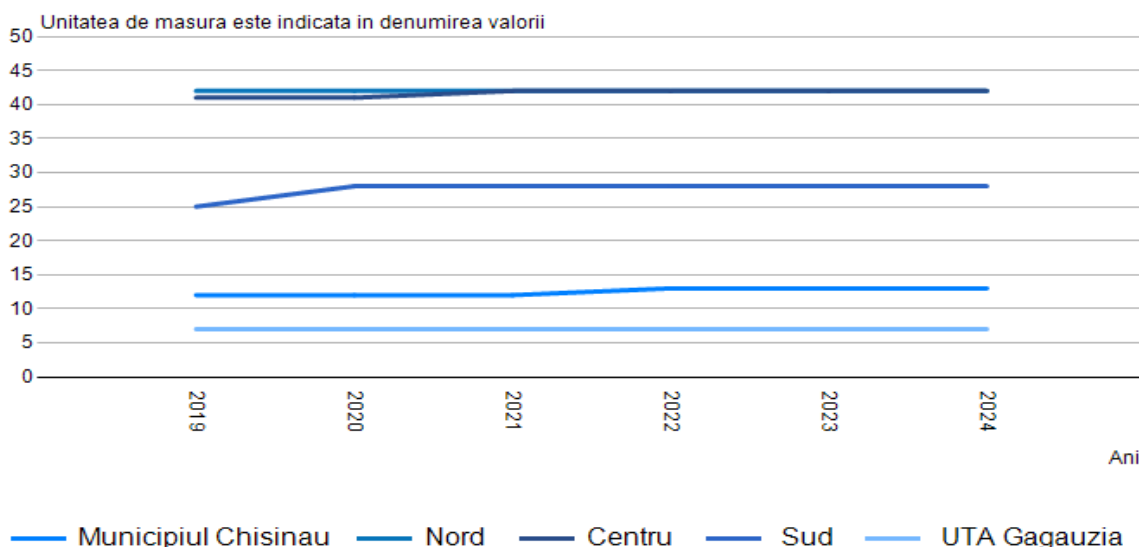
Sursa: Ministerul Culturii [link](#)

Figura nr. 4 Numărul de muzee total pe țară, ani

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Muzee - total	127	130	131	132	132	132
..de istorie	97	100	101	102	102	101
..comemorative	14	14	14	14	14	15
..de studiere a ținutului natal	12	12	12	12	12	12
..de studiere a artelor	2	2	2	2	2	2
..alte	2	2	2	2	2	2

Sursa: Biroul Național de Statistică

Figura nr. 5 Numărul de muzee pe regiuni, ani

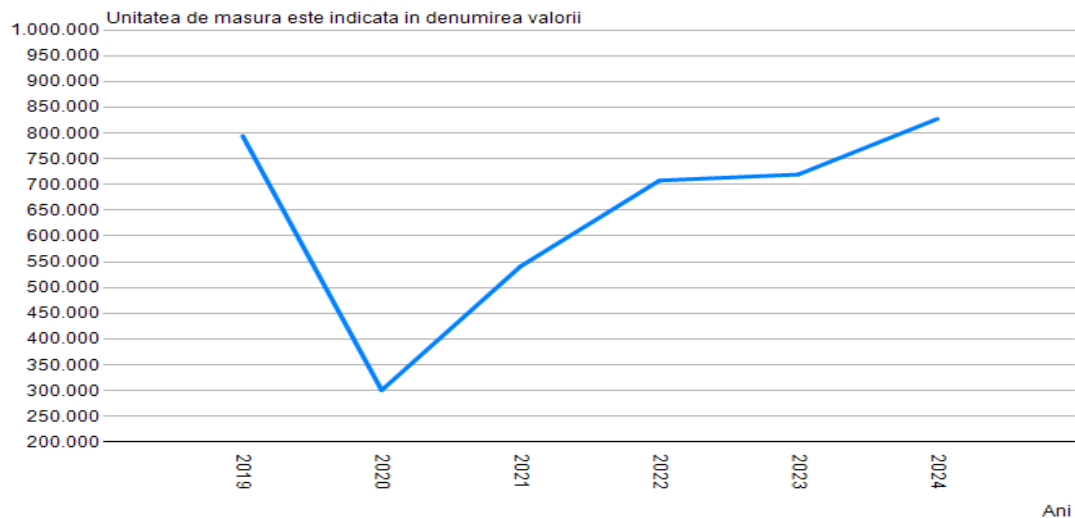

Sursa: Biroul Național de Statistică

Cu toate acestea, doar instituțiile din mun. Chișinău dispun de infrastructuri moderne și resurse adecvate, în timp ce muzeele din teritoriu se confruntă cu lipsă cronică de finanțare, infrastructură și personal calificat.

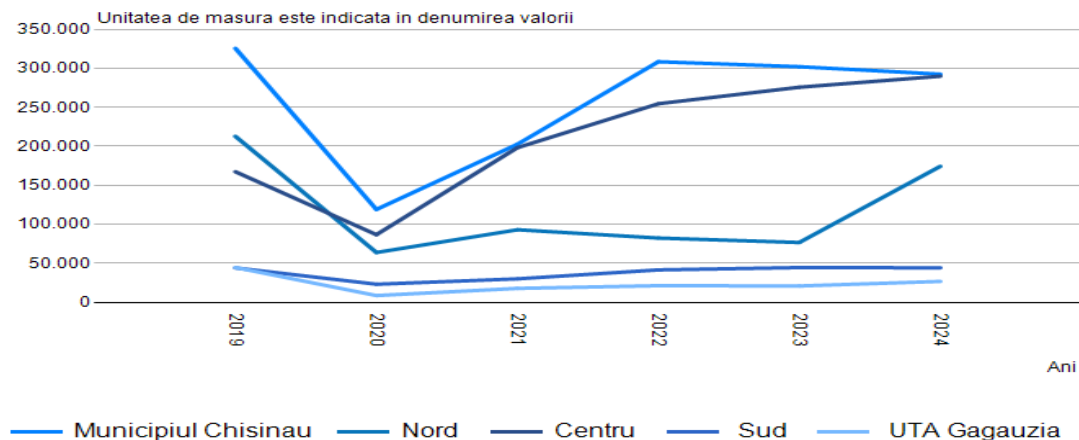
În anul 2024, cele 132 de muzee din țară au fost vizitate de peste 827 247 de persoane (Figura nr. 6), înregistrând o creștere de 4,2 % față de anul 2019 - 794 104 de persoane, fapt ce confirmă interesul publicului și necesitatea continuării investițiilor în modernizarea, digitalizarea și diversificarea serviciilor muzeale. Totuși, distribuția vizitatorilor pe regiuni (Figura nr. 7) evidențiază disparități semnificative. În regiunea de nord, numărul vizitatorilor a scăzut de la 212 780 în 2019 la 174 248 în 2024, ceea ce reprezintă un declin de aproximativ -18,1%, sugerând o posibilă reducere a atractivității muzeelor sau o insuficiență a programelor de mediere culturală în această zonă. În contrast, regiunea centru a înregistrat o creștere spectaculoasă, de la 167 311 vizitatori în 2019 la 289 830 în 2024, ceea ce echivalează cu o creștere de 73,2%, indicând o revitalizare a ofertei culturale și o mobilizare eficientă a publicului. Regiunea de sud a menținut un nivel constant, cu o ușoară creștere de la 43 978 în 2019 la 44 143 în 2024 (+0,37%), ceea ce poate semnală o stagnare a interesului public sau lipsa unor noi atracții muzeale. Mun. Chișinău a înregistrat o scădere de la 325 553 la 292.389 de vizitatori (-10,2%), un aspect care ar putea fi explicat prin migrarea fluxurilor turistice către alte regiuni sau printr-o saturație a publicului față de oferta existentă. În UTA Găgăuzia, scăderea este mai accentuată, de la 44 482 vizitatori în 2019 la doar 26 637 în 2024 (-40,1%), reflectând vulnerabilitatea instituțiilor culturale din teritorii mai puțin accesibile sau cu resurse limitate. Datele prezentate subliniază necesitatea dezvoltării politicilor culturale regionale diferențiate, adaptate realităților locale, care să asigure atât echitate în accesul la cultură, cât și dezvoltarea unui public fidel și implicat.

Figura nr. 6 Numărul de vizitatori la muzee, total pe țară, ani

Sursa: Biroul Național de Statistică

Figura nr. 7 Numărul de vizitatori la muzee, pe regiuni, ani

Sursa: Biroul Național de Statistică

În subordinea Ministerului Culturii se află șapte instituții muzeale: Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Muzeul Național de Artă al Moldovei, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Muzeul Național al Literaturii Române, Muzeul de Istorie a Evreilor din Republica Moldova, Casa-muzeu „A.S. Pușkin” și Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”. O parte dintre aceste instituții administrează filiale regionale sau case memoriale, contribuind astfel la extinderea rețelei muzeale în teritoriu.

În ultimele două decenii, au fost realizate investiții pentru restaurarea și consolidarea infrastructurii muzeale. Muzeul Național de Artă al Moldovei a fost restaurat cu sprijinul financiar al României, Muzeul Național de Istorie a beneficiat de resurse bugetare pentru extinderea spațiilor expoziționale, iar Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală a finalizat lucrări de reparație capitală a acoperișului. Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi” - cel mai vizitat obiectiv cultural din Republica Moldova, a fost reabilitată prin parteneriate internaționale și beneficiază de infrastructură modernă de vizitare.

Cu toate acestea, persistă carențe structurale în ceea ce privește infrastructura de conservare. Sediile muzeelor naționale, deși parțial restaurate, necesită în continuare surse financiare substanțiale pentru reabilitarea completă, întrucât sunt amplasate în clădiri istorice edificate cu peste un secol în urmă, care prezintă deficiențe funcționale și structurale. Spațiile de depozitare, în special pentru obiectele de importanță culturală, istorică sau științifică excepțională, sunt subdimensionate și nu oferă condiții adecvate pentru protejarea patrimoniului mobil în caz de risc. În eventualitatea unor situații de urgență precum cutremurele, conflictele armate sau efecte accentuate ale schimbărilor climatice, Republica Moldova nu dispune de infrastructuri specializate pentru conservarea în siguranță a patrimoniului cultural mobil.

Lipsa investițiilor în modernizare, precum și insuficiența personalului de specialitate și a unei viziuni de dezvoltare pe termen lung, determină un randament scăzut al acestor instituții în îndeplinirea funcțiilor educaționale, sociale și economice. În mediul rural, diminuarea continuă a numărului de instituții culturale este mai accentuată (Figura nr. 8), limitând semnificativ accesul populației la resurse culturale de bază.

Figura nr. 8 Numărul de instituții culturale pe țară, medii și ani

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Urban	81	70	71	76	71	69
Rural	1135	1127	1123	1118	1120	1114

Sursa: Biroul Național de Statistică

Din 2022, prin intermediul Programului Național de Dezvoltare Locală „Satul European” și „Satul European Express” au fost renovate și dotate cu tehnică necesară 83 de case de cultură, biblioteci publice și școli de artă. În vederea extinderii modernizării instituțiilor culturale, prin intermediul Documentului unic de program pentru anii 2025–2027 sunt prevăzute investiții pentru renovarea a 77 de case de cultură, 3 școli de arte, 3 biblioteci publice, 1 monument istoric și 4 muzee²⁵. Raportat la necesarul real identificat în teritoriu, intervențiile în cauză acoperă doar o parte din totalul instituțiilor culturale care semnalează deficiențe majore la nivelul bazei tehnico-materiale. Astfel, din cele 1183 de case de cultură existente în anul 2024, 365 necesită reparații capitale, iar 43 sunt în stare avariata (cca 34,5%). În cadrul Sistemului Național de Biblioteci, din totalul de 2544 de biblioteci, 475 necesită reparații capitale și 25 sunt avariate (aprox. 19,7 %). Totodată, 65 de instituții de învățământ artistic extrașcolar dintr-un total de 119 se confruntă cu probleme similare (cca 54,6 %). Aceste date evidențiază clar că nevoile infrastructurii culturale depășesc cu mult capacitatea actuală de intervenție.

Lipsa unor spații culturale accesibile fizic, economic și informațional amplifică marginalizarea grupurilor vulnerabile la cultură, educație și participare civică (precum copii din medii defavorizate, persoane cu dizabilități, vârstnici, minorități etnice sau persoane din mediul rural). De asemenea, infrastructura culturală inadecvată echivalează cu negarea indirectă a acestui drept pentru segmente întregi ale populației. În lipsa intervenției bugetare, există riscul degradării infrastructurii culturale, limitării accesului populației la servicii culturale, pierderii personalului calificat și accentuării disparităților între mediul urban și rural. În acest sens, continuitatea și extinderea programelor de investiții în cultură nu reprezintă doar o oportunitate, ci o necesitate

²⁵ <https://mc.gov.md/ro/content/guvernul-republicii-moldova-investeste-dezvoltarea-infrastructurii-comunitatilor>

stringentă. Totodată, includerea unui singur monument istoric în lista obiectivelor finanțate reflectă capacitatea redusă a autorităților publice locale de elaborare și depunere de proiecte de restaurare a patrimoniului construit. Această situație evidențiază necesitatea consolidării sprijinului tehnic și instituțional pentru dezvoltarea proiectelor dedicate patrimoniului istoric, astfel încât, acesta să beneficieze de o atenție adecvată în politicile de investiții publice. Altfel, numeroase bunuri de patrimoniu imobil, inclusiv conace istorice, case tradiționale și alte elemente ale fondului construit vernacular, situri arheologice, monumente comemorative rămân insuficient protejate, restaurante sau valorificate.

În pofida tendințelor de descreștere a infrastructurii culturale fizice, autoritățile publice au inițiat, în ultimii ani, o serie de acțiuni strategice menite să revitalizeze sectorul cultural la nivel local și să îmbunătățească cadrul de funcționare al instituțiilor culturale. În perioada 2023-2024²⁶, a fost adoptat Regulamentul de organizare și funcționare a casei de cultură și Regulamentul privind desfășurarea concursurilor pentru identificarea, evaluarea și selectarea proiectelor și programelor locale de dezvoltare culturală²⁷.

Din perspectiva conservării și reabilitării patrimoniului cultural și edificiilor culturale, facilitățile fiscale și vamale prevăzute de cadrul normativ național reprezintă un instrument esențial pentru susținerea proiectelor de restaurare și reabilitare. Conform Hotărârii Guvernului nr. 246/2010²⁸, proiectele de asistență tehnică și investițională aflate în derulare, care cad sub incidența tratatelor internaționale sau a contractelor de stat, beneficiază de scutire de TVA cu drept de deducere pentru livrările de mărfuri și servicii efectuate pe teritoriul țării. Această facilitate fiscală se aplică atât donatorilor, implementatorilor și beneficiarilor, cât și contractorilor și subantreprenorilor implicați direct în realizarea proiectelor, în baza listelor aprobate de Guvern și a documentației justificative. Pentru a asigura transparența și monitorizarea eficientă, toate proiectele eligibile sunt înregistrate pe Platforma pentru Gestionarea Asistenței Externe (AMP), unde sunt introduse datele relevante și se atașează documentele de referință, inclusiv acordurile internaționale, contractele și termenele de referință. Astfel, prezentul mecanism facilitează și contribuie la valorificarea sprijinului extern în vederea reabilitării infrastructurii culturale a Republicii Moldova.

Un aspect sensibil reprezintă accesul deficitar la infrastructura digitală, accentuând inegalitățile culturale și creând riscul apariției unor noi forme de excluziune. Această situație este marcată de faptul că populația în etate (care nu dispune de competențe digitale) atât din mediul urban, cât și cel rural a crescut în ultimii 10 ani: în mediul urban de la 112, 2 mii persoane - în 2014, la 182, 6 mii persoane - în 2024, iar în mediu urban de la 202,8 mii persoane - în 2014 la 254, 6 mii persoane - în 2024²⁹. Pe acest fundal, este esențială o intervenție strategică, coordonată și susținută, care să vizeze reabilitarea, modernizarea și extinderea infrastructurii culturale, cu accent pe incluziunea teritorială, adaptarea la noile tehnologii și integrarea culturii în procesele de dezvoltare locală și regională. În contextul în care, infrastructura digitală este subdezvoltată, este importantă susținerea altor dimensiuni ale ecosistemului digital cultural, cu accent pe următoarele direcții:

- *Alfabetizarea digitală*, atât pentru publicul larg, cât și pentru operatorii culturali, pentru utilizarea eficientă a instrumentelor online, într-o perioadă în care inteligența artificială se conturează ca o tehnologie disruptivă în sectoarele culturale și creative, creând în același timp noi oportunități și provocări;
- *Vizibilitatea online a conținutului cultural național*, prin prezență activă pe rețele sociale, site-uri specializate, platforme de streaming sau comerț electronic;

²⁶ aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 83/2023

²⁷ aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 808/2024

²⁸ Hotărârea Guvernului nr. 246/2010 cu privire la modul de aplicare a facilităților fiscale și vamale aferente realizării proiectelor de asistență tehnică și investițională în derulare, care cad sub incidența tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte sau a contractelor de stat

²⁹ https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/56

- *Modele inovatoare de monetizare digitală*, precum crowdfunding-ul, abonamentele digitale, microplățile sau colaborările cu platforme globale, care pot contribui la sustenabilitatea sectorului cultural.

Fără aceste elemente, digitalizarea riscă să devină accesibilă preponderent populației din mediul urban, dar nu o soluție incluzivă pentru dezvoltarea culturală națională.

Un domeniu critic afectat de digitalizare insuficientă este cel muzeal. Multe muzee din Republica Moldova nu dispun de soluții digitale moderne, precum tururi virtuale 3D, cataloage interactive, aplicații educaționale sau sisteme de ghidare digitală – care să permită accesul larg al publicului, în special al celui din zonele rurale sau din diaspora. Această situație limitează nu doar accesibilitatea și atractivitatea muzeelor, ci și capacitatea lor de a răspunde așteptărilor noilor generații de vizitatori, obișnuiți cu experiențe digitale imersive. În plus, absența digitalizării colecțiilor, a documentării 3D, arhivării moderne și a inventarelor digitale ale patrimoniului mobil și imobil reduce capacitatea de reacție în caz de urgență și afectează grav procesele de conservare, protejare și valorificare. Totodată, pentru a aborda proactiv aceste riscuri, Republica Moldova ar trebui să elaboreze un cadru național de pregătire pentru situații de urgență și de gestionare a riscurilor pentru patrimoniul cultural, aliniat la standardele internaționale. Acesta ar trebui să includă documentarea digitală sistematică, scanarea 3D și inventarierea prioritară a siturilor și colecțiilor vulnerabile, precum și planuri de depozitare sigură și evacuare a patrimoniului mobil în scenariile de criză. O atenție deosebită trebuie acordată patrimoniului cultural imobil situat în zone seismice și clădirilor istorice predispuse la degradări structurale.

De asemenea, digitalizarea patrimoniului cultural imaterial rămâne un domeniu insuficient valorificat. Deși unele instituții au inițiat activități de documentare și arhivare digitală a tradițiilor și meșteșugurilor, aceste inițiative sunt fragmentare și dificil accesibile publicului larg. Lipsa unei platforme digitale naționale, a infrastructurii adecvate și a competențelor tehnice limitează extinderea și utilizarea acestor resurse. Consolidarea eforturilor de digitalizare a patrimoniului imaterial prin investiții, formare profesională și implicarea comunităților este fundamentală pentru protejarea și transmiterea acestuia într-o formă accesibilă și durabilă. Platforma digitală națională ar putea fi gestionată în parteneriat cu comunitățile, facilitând documentarea participativă și accesul public la patrimoniul viu. Sunt necesare elaborarea de programe speciale pentru implicarea tinerilor și a populației din mediul rural în conservarea istoriei orale, meșteșugurilor tradiționale și a festivalurilor locale. Eforturile de arhivare conduse de comunități, în special prin intermediul școlilor și organizațiilor neguvernamentale locale, vor fi esențiale pentru transmiterea cunoștințelor între generații.

Totodată, consolidarea capacităților administrației publice locale (inclusiv a funcționarilor publici), a angajaților din instituțiile culturale publice și a membrilor organizațiilor neguvernamentale, precum și dezvoltarea instituțională a acestora, reprezintă un pilon strategic pentru diversificarea ofertei culturale și creșterea gradului de participare culturală. Aceste demersuri sunt imperios necesare pentru inițierea de proiecte relevante, construirea de parteneriate sustenabile și extinderea accesului la cultură.

Fenomenul accentuat al depopulării satelor și îmbătrânirea populației rurale afectează grav mecanismele de transmitere intergenerațională a patrimoniului imaterial, contribuind la dispariția treptată a cunoștințelor tradiționale, meșteșugurilor, obiceiurilor și practicilor comunitare. În lipsa unor politici culturale coerente și a programelor de revitalizare adaptate contextului local, riscurile de pierdere ireversibilă a identității culturale sunt considerabile.

Această situație impune necesitatea unei abordări incluzive în vederea promovării integrării persoanelor din zonele rurale și izolate în sectorul cultural, în special a copiilor, tinerilor, a femeilor, precum și a vârstnicilor,

dezvoltând și investind în infrastructuri locale și adaptate, consolidând astfel rolul culturii în dezvoltarea teritorială.

Având în vedere riscurile existente, se derulează totuși inițiative pozitive, care demonstrează potențialul patrimoniului rural ca resursă pentru dezvoltare durabilă. Un exemplu elocvent reprezintă refuncționalizarea construcțiilor tradiționale în scopuri turistice sau educaționale și promovarea valorilor locale prin centre culturale, pensiuni tematice sau muzee comunitare care contribuie la păstrarea identității locale și la dinamizarea vieții culturale. Implicarea activă a vârstnicilor în proiecte culturale în calitate de purtători de memorie și mentori este fundamentală în acest proces, fiind în concordanță cu politicile privind îmbătrânirea activă și coeziunea comunitară.

Patrimoniul rural nu este doar un obiect al conservării, ci reprezintă și un factor cu potențial transformator pentru dezvoltarea locală durabilă. Republica Moldova ar trebui să extindă programele care promovează reutilizarea adaptivă a siturilor de patrimoniu, precum casele tradiționale, muzeele locale și centrele meșteșugărești și să sprijine microîntreprinderile care îmbină obiective culturale și economice, inițiative ce pot consolida identitatea culturală, stimula turismul și susține dezvoltarea teritorială incluzivă.

În context, în lipsa intervențiilor stringente de reabilitare și modernizare a infrastructurii culturale, degradarea infrastructurii existente va fi accelerată: clădirile de patrimoniu, sălile de spectacole, muzeele, bibliotecile, casele de cultură riscă să se deterioreze fizic din cauza lipsei de întreținere, reparație și modernizare. Publicul (în special tinerii) va migra spre alte forme de divertisment mai accesibile sau spre orașe cu infrastructură culturală mai modernă. În consecință, multe obiective culturale ar putea să-și piardă funcționalitatea, fiind închise din motive de siguranță sau ineficiență economică. Lipsa de spații culturale va determina pierderea unor practici tradiționale, a legăturilor intergeneraționale și a simțului de apartenență locală.

Subsecțiunea a 2-a

Gestionarea patrimoniului cultural național

Gestionarea patrimoniului cultural național este susținută de o rețea instituțională aflată în subordinea Ministerului Culturii, care include mai multe entități cu atribuții complementare. Institutul Patrimoniului Cultural (*în continuare - IPC*) are un rol central în cercetarea științifică a patrimoniului cultural – mobil, imobil și imaterial. Subsidiar, cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural sunt sprijinite și de organizații de învățământ superior și de cercetare. Printre acestea se numără Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din mun. Chișinău, Universitatea Tehnică a Moldovei, Universitatea de Stat „A. Russo” din mun. Bălți ș.a.

Agenția de Inspectare a Monumentelor Istorice (*în continuare - AIM*) este responsabilă de monitorizarea stării monumentelor și a zonelor lor de protecție, precum și de verificarea conformității intervențiilor. Agenția Națională Arheologică (*în continuare - ANA*) coordonează și efectuează cercetările arheologice preventive și de salvare, asigurând evidența și protecția siturilor arheologice. Serviciul de evidență și circulație a bunurilor culturale mobile (*în continuare - SECBCM*) contribuie la prevenirea traficului ilicit, în cooperare cu autoritățile de control. Centrul Național de Cultură Tradițională (*în continuare - CNCT*) este dedicat identificării, documentării și promovării elementelor patrimoniului imaterial, în colaborare cu comunitățile și purtătorii de tradiții.

Pe lângă instituțiile subordonate Ministerului Culturii, în domeniul patrimoniului cultural activează și mai multe structuri consultative cu rol de expertiză și avizare. Printre acestea se numără: Consiliul Național al Monumentelor Istorice, Consiliul Monumentelor de For Public, Comisia Națională Arheologică, Comisia Națională pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor și Consiliul de experți pentru evaluarea, omologarea și achiziționarea operelor de artă plastică. Aceste consilii și comisii sprijină procesul decizional în domenii precum protejarea monumentelor, cercetarea arheologică, salvagardarea patrimoniului imaterial și acreditarea muzeelor, contribuind la aplicarea coerentă a politicilor publice în sector.

De asemenea, gestionarea patrimoniului cultural este asigurată prin registrele naționale și locale specializate, care constituie instrumente de referință pentru protejarea patrimoniului cultural. Autoritățile publice locale contribuie, la rândul lor, la gestionarea patrimoniului cultural, prin activități ce țin de evidență, întreținere, valorificare și supraveghere a bunurilor culturale de pe teritoriul administrat. Cu toate acestea, capacitatea de intervenție la nivel local este adesea afectată de insuficiența resurselor umane și de lipsa specializării în domeniul patrimoniului cultural, ceea ce reduce eficiența măsurilor de protecție și pune presiune suplimentară pe structurile centrale.

Conform rapoartelor elaborate în cadrul proiectului Twinning „Suport pentru promovarea patrimoniului cultural în Republica Moldova, prin păstrarea și protecția acestuia”³⁰, domeniul patrimoniul cultural național se confruntă cu multiple provocări sistemice ce afectează capacitatea de protecție, conservare și valorificare durabilă. Cadrul normativ și aplicarea acestuia constituie un obstacol semnificativ în eforturile de conservare și valorificare a patrimoniului cultural. Situația este agravată de consecvențele dintre reglementările din domeniile conexe, care împiedică aplicarea coerentă a cadrului juridic. În prezent, patrimoniul cultural material este expus unui spectru larg de riscuri, precum degradarea naturală, urbanizarea accelerată și insuficiența intervențiilor specializate. Crizele, provocate de factori naturali sau antropici au evidențiat vulnerabilitățile sistemice ale sectorului și necesitatea unor mecanisme consolidate de evaluare a riscurilor și de intervenție coordonată. Una dintre cauzele fundamentale ale presiunii asupra patrimoniului construit o reprezintă lipsa planurilor urbanistice generale actualizate. Multe localități, inclusiv mun. Chișinău, nu dispun de asemenea instrumente fundamentale de planificare teritorială, ceea ce conduce la dezvoltări urbane necontrolate, afectarea zonelor istorice și emiterea de autorizații fără fundamentare corespunzătoare. În absența unor politici publice bine definite și eficiente, bunurile valoroase riscă să fie pierdute prin acțiuni de vandalism, intervenții neautorizate, distrugerii sau neglijență.

O provocare semnificativă reprezintă percepțiile diferite asupra valorii și semnificației bunurilor culturale, realizate în contexte istorice variate. În lipsa unei viziuni coerente, aceste diferențe pot genera decizii inadecvate de conservare și pot compromite componente semnificative ale fondului construit, inclusiv monumentele de for public și operele comemorative de război, precum și infrastructura culturală existentă. Este necesar ca aceste bunuri să fie evaluate nu doar din perspectiva valorii lor artistice, arhitecturale sau documentare, ci și ca opere realizate de arhitecți, sculptori și creatori care au avut un rol important în conturarea identității culturale și vizuale a comunităților. În acest sens, un instrument fundamental îl constituie Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat³¹, care asigură evidența bunurilor imobile clasate ca monumente de arhitectură și istorie. Pe lângă acesta, există și registre locale ale monumentelor, gestionate la nivelul unităților administrativ-teritoriale. Complementar, există Registrul național al monumentelor de for

³⁰ <https://mc.gov.md/ro/content/proiectul-ue-twinning>

³¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148719&lang=ro#

public³², care include bunuri imobile opere de artă plastică monumentală, simboluri cu valoare identitară, precum și registrele locale ale monumentelor de for public, gestionate de autoritățile publice locale. Însă, gestionarea deficitară a informațiilor privind bunurile de patrimoniu, în special în cazul monumentelor istorice, afectează capacitatea de protejare eficientă a acestora. Totodată, intervențiile asupra monumentelor istorice sunt îngreunate de lipsa unor metodologii unitare și actualizate privind lucrările de restaurare, conservare sau reabilitare, precum și de absența unor instrumente de sprijin pentru specialiști, cum ar fi ghiduri tehnice, baze de date privind materiale și tehnici tradiționale. Un aspect critic îl constituie lipsa unui sistem funcțional și actualizat de inventariere și documentare a patrimoniului cultural imobil. Fiecare bun de patrimoniu ar trebui să dispună de un dosar individual care să conțină toate datele relevante: istorice, juridice, tehnice, fotografice și de localizare, în conformitate cu bunele practici internaționale. De asemenea nu este stabilită o listă prioritară a monumentelor de importanță strategică care să necesite documentare digitală, scanare 3D sau planuri de intervenție post-dezastru. Aceste deficiențe conturează gravitatea situației, luând în considerare că Republica Moldova se află într-o zonă seismică activă și expusă periodic riscurilor tectonice. Astfel, absența unui cadru operațional coerent pentru salvarea, protejarea și restaurarea patrimoniului în caz de urgență constituie o vulnerabilitate majoră. Protecția patrimoniului cultural în situații de criză trebuie să devină o prioritate strategică la nivel național. În lipsa acestor evidențe, instituțiile abilitate nu pot interveni eficient, în vederea monitorizării stării bunurilor și prioritizării acțiunilor de conservare și restaurare. Deși există eforturi constante, cadrul instituțional rămâne a fi insuficient dezvoltat. Instituțiile responsabile de protecția patrimoniului cultural se confruntă cu lipsa capacității administrative și financiare, iar fluctuațiile de personal afectează continuitatea proiectelor.

Un domeniu expus în mod particular riscurilor este patrimoniul arheologic, care constituie o componentă fundamentală a memoriei colective și a identității culturale, reflectând continuitatea locuirii umane și evoluția civilizațiilor de-a lungul timpului pe teritoriul național. Un progres semnificativ în consolidarea sistemului de protecție reprezintă instituirea Registrului Arheologic Național³³. Registrul include pentru fiecare sit un cod unic RAN (Registrul Arheologic Național), localizarea administrativă, denumirea, tipologia și datarea estimativă. Harta digitală (Figura nr. 9) aferentă este disponibilă public pe platforma geodata.gov.md, geoportalul tematic al datelor spațiale al Agenției Geodezie, Cartografie și Cadastru, facilitând astfel accesul entităților publice și terților la datele spațiale direct de la producător, sporind transparența și accesibilitatea informației. În medie, circa 20 de șantiere arheologice sunt deschise anual, majoritatea în regim de cercetare preventivă și salvare, asociată proiectelor de infrastructură. Descoperirile arheologice sunt transmise către muzee, în special la Muzeul Național de Istorie a Moldovei, conform cadrului normativ în domeniu, însă acest flux constant de bunuri culturale generează o presiune semnificativă asupra capacităților de depozitare și conservare ale instituțiilor muzeale. În absența unei corelări funcționale între ritmul cercetărilor și infrastructura muzeală existentă, există riscul ca obiectele descoperite să fie stocate în condiții improprii, afectând procesul de conservare și valorificare științifică sau expozițională. Totodată, monitorizarea stării siturilor arheologice, nivelul de cercetare și accesibilitatea acestora rămân neuniforme și adesea insuficient documentate. Deși există infrastructura tehnică și cadrul normativ pentru evidența geospațială, lipsa unui mecanism interinstituțional pe deplin funcțional și a unei corelări efective cu planificarea teritorială, instrumentele de protecție și intervențiile de salvare, reduce capacitatea de reacție în fața presiunilor antropice, precum extinderea urbană, lucrările edilitare sau practicile agricole intensive. Sistemul actual necesită ajustări

---

³² <https://mc.gov.md/sites/default/files/catalog.pdf>

³³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=143919&lang=ro

pentru integrarea completă a datelor privind patrimoniul cultural imobil și pentru asigurarea actualizării periodice a acestora.

Figura nr. 9 Harta siturilor arheologice din Republica Moldova

Sursa: Agenția Națională Arheologică [link](#)

Un risc semnificativ în domeniul patrimoniului cultural mobil îl și constituie traficul ilicit de bunuri culturale, ce afectează atât proprietatea publică, cât și pe cea privată. Consolidarea cooperării interinstituționale între muzee, autoritățile vamale, poliție și sistemul judiciar este esențială. Este oportună inițierea dezvoltării unor mecanisme de avertizare timpurie și asigurarea interoperabilității registrelor naționale ale patrimoniului cultural mobil cu bazele de date ale Serviciului Vamal și ale altor autorități competente, pentru îmbunătățirea evidenței și controlului circulației bunurilor culturale mobile. De asemenea, adoptarea unor instrumente de analiză a provenienței susținute de inteligență artificială, utilizarea aplicației INTERPOL ID-Art și integrarea unor platforme internaționale precum listele roșii ale Consiliului Internațional al Muzeelor (*în continuare* - ICOM) ar putea îmbunătăți semnificativ eforturile de detectare și recuperare. Campaniile de informare publică și instruire a personalului trebuie extinse corespunzător.

În pofida provocărilor persistente, în perioada 2023–2025 au fost înregistrate progrese importante în consolidarea cadrului instituțional și normativ. La sfârșitul anului 2023 a fost creat SECBCM, cu atribuții privind evidența circulației și prevenirea traficului ilicit. În anul 2025 au fost aprobate modificări substanțiale la Legea nr. 280/2011 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, care aliniază legislația națională la prevederile Directivei UE 2014/60 privind restituirea bunurilor culturale exportate ilegal³⁴. Totodată, SECBCM derulează acțiuni de consolidare a capacității instituționale, precum cursuri de instruire pentru funcționari vamali și un program de microcalcificare în managementul patrimoniului cultural mobil, destinat specialiștilor din sectorul public și privat, contribuind la profesionalizarea actorilor implicați și la îmbunătățirea cooperării operative. Mai mult, Republica Moldova participă activ la inițiativele internaționale, organizate sub egida UNESCO, dedicate combaterii traficului ilicit. Totodată, la nivel național au fost

³⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0060&from=EN>

instituite instrumente de evidență relevante: Registrul patrimoniului cultural național mobil³⁵, Registrul patrimoniului muzeal mobil³⁶ și Registrul bunurilor culturale distruse, furate, dispărute, scoase sau introduse ilegal în Republica Moldova, precum și a celor recuperate³⁷. Aceste registre contribuie la monitorizarea și protecția bunurilor culturale mobile și pot sprijini identificarea timpurie a riscurilor.

Deși Republica Moldova dispune de un cadru legal armonizat cu standardele europene³⁸, fenomenul rămâne insuficient documentat, iar datele statistice sunt limitate. Mecanismele de cooperare interinstituțională sunt încă în formare, iar lipsa unor baze de date integrate și a unor protocoale clare de alertă timpurie limitează eficiența intervențiilor. Combaterea eficientă a traficului ilicit impune dezvoltarea unor instrumente moderne de monitorizare, instruirea continuă a personalului și creșterea gradului de conștientizare în rândul comunităților.

Provocările actuale reclamă o abordare transversală, integrată și multidisciplinară, orientată nu doar spre conservare, ci și spre utilizarea patrimoniului cultural ca resursă pentru dezvoltare durabilă și coeziune socială. Patrimoniul cultural imaterial joacă un rol important în consolidarea identității comunitare, în promovarea diversității culturale și în facilitarea dialogului între generații și grupuri sociale. În acest sens, modificările aduse Legii nr. 58/2012 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial reprezintă un pas important în consolidarea sistemului național de salvagardare. Prin introducerea registrelor teritoriale, clarificarea competențelor instituționale și alinierea cadrului legislativ la standardele UNESCO și ale UE, noul cadru oferă o bază solidă pentru protejarea, transmiterea și valorizarea acestui patrimoniu în strânsă legătură cu comunitățile. Accentul pus pe participare locală, recunoașterea purtătorilor de tezaur viu și profesionalizarea experților reflectă o abordare sustenabilă, adaptată realităților contemporane. Consolidarea rolului instituțiilor cu atribuții în domeniu este fundamentală. MC, prin Comisia Națională pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial și CNCT, asigură coordonarea strategică, iar autoritățile publice locale și instituțiile de cultură sunt responsabile de identificarea, transmiterea și promovarea elementelor de patrimoniu. IPC recent trecut în coordonarea Ministerului Culturii, are un rol important în cercetarea patrimoniului cultural, activitatea sa fiind finanțată de Ministerul Educației și Cercetării. MC urmărește restructurarea IPC pentru a-l implica mai activ și direct în protejarea și valorificarea patrimoniului cultural național.

Un instrument fundamental pentru vizibilitatea și salvagardarea acestui domeniu îl constituie Registrul național al patrimoniului cultural imaterial³⁹, care include elemente precum practici sociale, ritualuri, meșteșuguri tradiționale și expresii orale, transmise din generație în generație. Actualizarea și valorificarea acestui registru, în cooperare cu purtătorii de tradiții și comunitățile locale, este imperioasă pentru integrarea patrimoniului viu în strategiile culturale, educaționale și de dezvoltare locală.

Cooperarea insuficientă între autoritățile publice centrale și locale, precum și între instituțiile publice și organizațiile din domeniul patrimoniului, cercetării și educației, precum și lipsa măsurilor de conservare condiționează intervenții inadecvate și pierderea unor repere identitare importante pentru comunități. În consecință, instituțiile devin vulnerabile în fața disfuncționalităților administrative și a lipsei de finanțare, iar societatea este privată de beneficii culturale, educaționale și economice esențiale. Patrimoniul cultural riscă, astfel, să fie perceput preponderent ca o povară decât ca valoare culturală și resursă importantă de dezvoltare

³⁵ https://secbcm.gov.md/catalog-online?filtr_eq_extra=5=1

³⁶ <https://secbcm.gov.md/catalog-online>

³⁷ https://secbcm.gov.md/catalog-online?filtr_relval_specification22511=882005,882004,882006,882007,882008&filtr_wrong_lost=1

³⁸ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148798&lang=ro#

³⁹ <https://mc.gov.md/content/registru-national-al-patrimoniului-cultural-imaterial>

a economiei. Resursele financiare alocate protejării patrimoniului cultural sunt insuficiente, iar gestionarea acestora rămâne inefficientă. Investițiile private sunt rare, fiind descurajate de ambiguitățile cadrului normativ. În același timp, lipsa unor mecanisme clare de sancționare a actelor de vandalism sau distrugere contribuie la agravarea stării patrimoniului cultural. Conștientizarea scăzută a valorii patrimoniului cultural în rândul comunităților locale favorizează neglijența, iar implicarea publicului în inițiative de conservare este redusă. Deși există unele emisiuni TV (precum „*Moldova de Patrimoniu*”, „*Cultura Azi*”) și podcasturi („*Istoria Moldovei*”, *MoldArte Podcast*) care contribuie la promovarea patrimoniului cultural, aceste inițiative sunt sporadice și nu sunt integrate într-o politică publică susținută de educație și comunicare culturală. Într-un context în care consumul de conținut cultural prin medii digitale este în continuă creștere, absența unei strategii unitare de comunicare publică diminuează impactul inițiativelor existente de promovare a patrimoniului cultural. Lipsa unor politici eficiente de motivare a participării civice determină scăderea interesului pentru protejarea patrimoniului, afectând identitatea culturală națională.

Educația privind patrimoniul cultural începe din școală, unde se formează atitudinile, valorile și interesul față de moștenirea culturală. În învățământul general, patrimoniul este abordat transversal prin discipline precum istoria, educația civică sau geografia. Un exemplu relevant este Programul opțional „*Descoperă Moldova*”, destinat claselor liceale, care include o unitate tematică dedicată patrimoniului cultural național și contribuie la conștientizarea valorilor culturale în rândul elevilor. Acest cadru poate fi consolidat prin extinderea conținuturilor și a metodelor interactive de predare, precum și prin implicarea elevilor în proiecte educaționale cu componentă locală sau comunitară.

În învățământul profesional tehnic, Centrul de Excelență în Construcții din mun. Chișinău, alături de școli profesionale, precum Școala Profesională nr. 7, Școala Profesională nr. 3 ș.a., contribuie la formarea tehnicienilor și muncitorilor calificați în meserii legate de lucrări de construcție și reabilitare. Aceste instituții pot sprijini dezvoltarea de competențe orientate spre intervenții compatibile cu valorile patrimoniului construit, prin actualizarea curriculară și introducerea unor module aplicate în domeniul restaurării, în parteneriat cu instituțiile de specialitate.

În învățământul superior, pregătirea profesională în domeniul patrimoniului este asigurată prin diverse programe ce oferă o bază de competențe relevante, cu perspective de extindere și aprofundare. La Universitatea Tehnică a Moldovei, în cadrul Facultății de Urbanism și Arhitectură, viitorii arhitecți studiază inclusiv disciplina restaurării patrimoniului construit. Facultatea Construcții, Geodezie și Cadastru contribuie prin activități de cercetare și proiecte privind integrarea patrimoniului arhitectural în dezvoltarea teritorială.

Universitatea de Stat din Moldova oferă un program de masterat în managementul patrimoniului cultural, prin Facultatea de Istorie și Filosofie. Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” integrează patrimoniul istoric și turismul cultural în oferta sa educațională, iar Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice pregătește artiști plastici și sculptori cu potențial de implicare în lucrări de intervenții la componentele artistice ale patrimoniului imobil. Totuși, în prezent, în Republica Moldova nu există programe de licență dedicate restaurării bunurilor culturale, cum ar fi picturi, obiecte de artă decorativă sau alte bunuri muzeale, ceea ce limitează formarea specialiștilor necesari pentru conservarea și restaurarea patrimoniului mobil.

Deși noul Nomenclator al domeniilor de studii și al specialităților în învățământul superior (Hotărârea Guvernului nr. 412/2024 cu privire la aprobarea Nomenclatorului domeniilor de studii și al specialităților în învățământul superior) include la ciclul I Licență specializarea 0222.2 Arheologie, în prezent nici una dintre instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova nu implementează efectiv un program de licență

dedicat acestei specializări. Având în vedere amploarea patrimoniului arheologic național și riscurile semnificative generate de săpături ilegale, construcții neautorizate, absența unei pregătiri academice de bază limitează grav capacitatea statului de a proteja, cerceta și valorifica acest patrimoniu.

Formarea dedicată restaurării poate fi consolidată prin dezvoltarea unor programe de formare continuă adresate arhitecților licențiați care doresc să obțină atestarea profesională prevăzută de legislație, necesară pentru elaborarea documentațiilor tehnice privind intervențiile asupra monumentelor istorice.

Un factor important care influențează dinamica formării profesionale în acest domeniu îl constituie numărul relativ redus de tineri care aleg aceste specializări, ceea ce limitează posibilitatea lansării unor programe de studii dedicate. Pentru a răspunde mai eficient cerințelor sistemului de protejare și valorificare a patrimoniului cultural, este importantă consolidarea cooperării dintre instituțiile de învățământ, autoritățile publice și instituțiile culturale. Dezvoltarea programelor de formare continuă, inclusiv în parteneriat cu actori internaționali, poate sprijini perfecționarea profesională în domeniu, contribuind la îmbunătățirea intervențiilor asupra patrimoniului cultural și la aplicarea coerentă a politicilor publice. În situația unei neintervenții corespunzătoare, deprofesionalizarea sectorului patrimoniului este inevitabilă, din cauza migrării specialiștilor și lipsei formării profesionale în restaurare/conservare.

Dezvoltarea sectorului educației artistice reprezintă o prioritate a Ministerului Culturii în virtutea importanței acesteia pentru dezvoltarea creativității și inovării, promovarea diversității culturale, formarea publicului tânăr, pregătirea pentru profesii artistice și creșterea accesului și participării la viața culturală. Educația facilitează și schimburile interculturale, prin învățarea limbilor străine, prin mobilitatea cadrelor didactice și a elevilor sau studenților, prin programe și activități care informează asupra patrimoniului cultural european. Programul *Erasmus +* al UE oferă oportunități în acest sens, sprijinind acțiuni legate de educație, formare profesională și tineret. Spre exemplu, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice a semnat în ultimii ani, cca 11 acorduri bilaterale Erasmus+, facilitând mobilitatea studenților și profesorilor cu universități precum Conservatoriul Tartini din Trieste, Italia, Universitatea din Rzeszów din Polonia, Universitatea din Málaga, Spania ș.a.

Astfel, fără o intervenție din partea statului, gestionarea defectuoasă a patrimoniului cultural va duce la pierderi ireversibile, atât materiale (clădiri, artefacte), cât și simbolice (patrimoniu imaterial, memorie colectivă, identitate). Problema nu este doar culturală, ci și strategică, cu implicații în turism, educație, economie și imagine internațională. Lipsa de intervenție va determina creșterea numărului de monumente în stare avansată de degradare sau colaps, mai ales în zonele rurale și orașele mici. În consecință, costurile pentru eventuale restaurări viitoare vor crește din cauza agravării stării tehnice și a pierderii autenticității. Totodată, valoarea economică și turistică a patrimoniului va fi diminuată considerabil, patrimoniul nevalorificat rămânând o resursă latentă, fără impact pozitiv asupra dezvoltării locale.

Subsecțiunea a 3-a **Capitalul uman**

O altă provocare în sectorul cultural este reprezentat de capitalul uman, care se confruntă cu o serie de probleme interconectate ce afectează dezvoltarea sectorului. Salariile din acest domeniu sunt printre cele mai mici de pe piața muncii, ceea ce face ca profesiile conexe culturii și patrimoniului cultural să fie mai puțin atractive, în special pentru tinerii specialiști.

Conferința Generală UNESCO reunită la Belgrad în perioada 23 septembrie - 28 octombrie 1980 a formulat un set de recomandări pentru statele membre cu privire la Statutul Artistului în societate. În context, statele membre UNESCO trebuie să încurajeze, încă de la vârste fragede și în cadrul școlii măsuri care să fortifice

respectul pentru creația artistică, descoperirea și dezvoltarea vocațiilor artistice. De asemenea, ar trebui să se țină cont de faptul că pentru a fi eficientă, stimularea creativității artistice presupune asigurarea pregătirii profesionale necesare pentru ca talentele să poată produce lucrări de o calitate remarcabilă. Guvernele ar trebui să promoveze și să protejeze statutul artiștilor, considerând activitatea artistică, inclusiv inovarea și cercetarea, ca un serviciu pentru comunitate.

În Republica Moldova, artiștii și liber profesioniștii, din sectorul cultural independent nu dispun de un sistem eficient de asigurări sociale sau de protecție a securității sociale, datorită lipsei unui statut juridic specific, fapt care accentuează vulnerabilitatea la incertitudinile economice și sociale. Acest aspect impune necesitatea stringentă de ajustare a cadrului normativ național la standardele internaționale privind securitatea socială a artiștilor și a lucrătorilor culturali.

Potrivit aceluiași raportului „Evaluarea sectorului cultural din Republica Moldova în perspectiva elaborării Strategiei pentru cultură și patrimoniu – 2030”⁴⁰, în perioada 2015-2024 domeniul servicii în tehnologia informațională reprezintă domeniul cu cele mai mari salarii, în timp ce domeniul culturii, alături de domeniile conexe serviciilor de alimentație și agricultură continuă a fi printre cele mai slab plătite.

Figura nr. 10 Câștigul salarial mediu lunar brut pe unele activități economice, 2019 - 2024, lei

	2019	2020	2021	2022	2023	2024*
Total pe economie	7233,7	7943,0	8979,8	10447,3	12 209,2	14096,7
Activități de servicii în tehnologia informației	21463,6	24044,0	30971,9	37115,4	43 362,0	42711,0
Activități de creație și interpretare artistică	4929,4	5403,4	5778,2	6631,5	8 332,3	9560,3
Activități ale bibliotecilor, arhivelor, muzeelor și alte activități culturale	4800,7	5359,1	5974,2	7073,4	8 408,6	9512,4
Activități de producție cinematografică, video și de programe de televiziune, înregistrări audio și activități de editare muzicală	8388,1	7253,7	10109,1	10852,4	11 322,3	13519,7

* Datele includ unitățile din sectorul real cu 4 și mai mulți salariați și toate entitățile bugetare, indiferent de numărul de salariați

Sursa: Biroul Național de Statistică

⁴⁰ Raportul „Evaluarea sectorului cultural din Republica Moldova în perspectiva elaborării Strategiei pentru cultură și patrimoniu – 2030”

Deși se observă o creștere a salariului mediu pe economie pentru perioada 2019-2024, de la 7 233,7 lei la 14 096,7 lei (conform situației reflectate în Figura nr. 10), salariile în domeniul culturii continuă să rămână printre cele mai joase pe economie. Ritmul lent de creștere a salariilor și lipsa unor stimulente financiare determină fenomenul de „îmbătrânire” a personalului din instituțiile de cultură și patrimoniu, punând presiune asupra capacității sectorului de a se adapta la schimbările rapide ale societății și tehnologiei. În același timp, mobilitatea redusă a angajaților din sectorul cultural subliniază nevoia stringentă de formare profesională continuă pentru a preveni stagnarea și a menține echipele competitive și flexibile. Profesioniștii din sectoarele culturale și creative au nevoie de o gamă largă de competențe digitale, tradiționale, transversale și specializate. Totodată, formarea profesională în domeniul restaurării monumentelor istorice este aproape inexistentă, iar acest lucru afectează grav capacitatea sectorului de a revitaliza patrimoniul cultural național.

Un alt aspect important reprezintă accesibilitatea redusă a populației din mediul rural la serviciile culturale, unde instituțiile de cultură și de patrimoniu se confruntă cu dificultăți economice, iar migrația internă determină închiderea acestora. Astfel, interacțiunile culturale în aceste comunități sunt limitate, iar cheltuielile pentru consumul cultural sunt extrem de mici.

În același timp, nivelul scăzut de informare a angajaților din sector cu privire la politicile implementate de autorități pentru dezvoltarea personalului creează dificultăți în eforturile de îmbunătățire a managementului cultural. De asemenea, există un deficit major de cunoștințe și abilități în domeniul managementului culturii, fapt ce subliniază necesitatea unor programe educaționale și de formare adaptate pentru sprijinirea dezvoltării acestui sector. Sunt esențiale inițiativele pentru susținerea colaborării culturale între diverse regiuni, cum ar fi Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia (în continuare - *UTA Găgăuzia*) și localitățile din stânga Nistrului în vederea fortificării coeziunii sociale și asigurării accesului echitabil la resursele culturale. Un aspect critic este și lipsa specialiștilor acreditați în domeniul arheologic, ceea ce limitează cercetările și protejarea patrimoniului arheologic național.

Fără intervenție bugetară sistematică (prin politici de resurse umane, salarizare, formare, stimulente pentru tineri și mobilitate profesională), capitalul uman din domeniul culturii și patrimoniului cultural riscă o criză ireversibilă. Aceasta ar presupune scăderea atractivității sectorului cultural ca domeniu de carieră, în special pentru tineri, din cauza salariilor mici, lipsei de stabilitate și perspectivelor limitate. Fără o strategie clară de înlocuire sau formare de noi specialiști, îmbătrânirea personalului din instituțiile culturale publice (muzee, biblioteci, teatre), precum și reducerea competitivității culturii și patrimoniului național în plan internațional, este inevitabilă din lipsa unui corp profesionist de operatori culturali, pregătiți pentru cooperări și mobilități globale.

Subsecțiunea a 4-a.

Mecanisme de finanțare în domeniul culturii și patrimoniului cultural

Potrivit Raportului final al Laboratorului Internațional „Noi perspective asupra designului instituțional al finanțării publice pe bază de proiect pentru cultură în țările Parteneriatului Estic” (2022)⁴¹, insuficiența finanțării culturii și a patrimoniului cultural reprezintă una dintre cele mai mari provocări pentru cele două domenii, în raport cu competențele atribuite instituțiilor culturale, nivelul de degradare a monumentelor istorice și infrastructurii culturale în general. Conform rapoartelor Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (în continuare - *OCDE*), susținerea financiară a culturii și a sectorului cultural independent în statele membre ale UE implică o abordare complexă și diversificată, care combină diverse mecanisme publice,

⁴¹ <https://drive.google.com/file/d/1TivL8v8TGvSexhDLgvxPLfEMrHocC6b0/view>

private și mixte⁴². La nivel european, finanțarea publică rămâne un pilon fundamental în sprijinirea culturii. Astfel, statele membre UE alocă resurse financiare sub formă de granturi, subvenții și facilități fiscale pentru instituțiile culturale, artiști și întreprinderile creative. Cu toate acestea, OCDE atenționează asupra tendinței de scădere a cheltuielilor bugetare pentru serviciile culturale, acestea ajungând în medie la doar 1,2 % din totalul cheltuielilor publice în țările membre⁴³. În acest context, OCDE recomandă abordarea culturii ca o investiție strategică în dezvoltarea economică și socială, nu doar ca o cheltuială.

La nivel supranațional, programul „Europa Creativă” al UE reprezintă un mecanism esențial de sprijinire a sectoarelor culturale și creative⁴⁴. Programul a fost lansat în anul 2014 și continuă pentru perioada 2021–2027, cu un buget total de 2,44 miliarde de euro. Programul finanțează inițiative variate în domenii, precum artele spectacolului, artele vizuale, literatura, conservarea patrimoniului cultural și industria audiovizuală. Structurat în trei componente principale, programul alocă cel puțin 33 % din buget subprogramului „CULTURA”, finanțând proiecte ce vizează cooperarea transfrontalieră, traducerea literară și dezvoltarea rețelelor culturale europene. Subprogramul „MEDIA”, beneficiind de minimum 58 % din resurse, urmărește consolidarea industriei audiovizuale prin sprijinirea activităților de dezvoltare, distribuție și formare profesională în domeniul cinematografiei. Componenta intersectorială, care beneficiază de până la 9 % din buget, încurajează colaborarea între diverse sectoare culturale și creative, incluzând proiecte precum laboratoarele de inovare creativă („Creative Innovation Labs”), destinate promovării soluțiilor digitale inovatoare și interdisciplinare.

Mai mult, OCDE subliniază importanța investițiilor private și a modelelor hibride de finanțare pentru susținerea domeniului cultural⁴⁵. Parteneriatele public-private, contribuțiile filantropice și mecanismele financiare inovatoare, precum finanțarea combinată, sunt utilizate tot mai frecvent pentru a diversifica sursele de finanțare. Aceste modele nu doar completează finanțarea publică, ci și stimulează o implicare sporită din partea entităților private în dezvoltarea culturală.

La nivel european, Eurimages reprezintă unul dintre principalele instrumente de sprijin pentru dezvoltarea industriei cinematografice, oferind o platformă de cooperare între statele membre ale Consiliului Europei⁴⁶. Fondul are ca obiectiv consolidarea coproducției internaționale și promovarea diversității culturale în domeniul audiovizual, acordând sprijin financiar proiectelor de lungmetraj de ficțiune, documentar și animație. Pentru țările cu industrii cinematografice emergente, precum Republica Moldova, apartenența la Eurimages oferă oportunități importante de internaționalizare a producției naționale și de atragere a resurselor externe în vederea realizării unor proiecte ambițioase, cu potențial de circulație pe piețele europene.

În plan național, finanțarea sectorului cinematografic este reglementată prin Hotărârea Guvernului nr. 846/2015⁴⁷, care stabilește cadrul legal pentru sprijinirea producției și coproducției audiovizuale autohtone. Sistemul de finanțare funcționează pe baza unui concurs anual, desfășurat în condiții de transparență și competitivitate, adresându-se proiectelor cinematografice destinate atât pieței locale, cât și celei internaționale. Până în prezent, acest mecanism a permis finanțarea a 95 de filme, contribuind la diversificarea ofertei cinematografice și la profesionalizarea sectorului. Cu toate acestea, accesul limitat la surse alternative de finanțare și dimensiunea restrânsă a pieței interne rămâne o provocare majoră.

Cultura este esențială în promovarea inovației și stimularea creșterii economice. Mai mult, politicile care susțin participarea culturală au potențialul de a consolida coeziunea socială, a încuraja incluziunea și implicarea

---

⁴² https://www.oecd.org/en/publications/the-culture-fix_991bb520-en.html

⁴³ <https://www.oecd.org/en/about/news/announcements/2022/06/note-to-journalists--culture--english-.html>

⁴⁴ https://www.oecd.org/en/publications/the-culture-fix_991bb520-en.html

⁴⁵ <https://www.oecd.org/en/topics/culture-creative-industries-and-sports/cultural-and-creative-sectors.html>

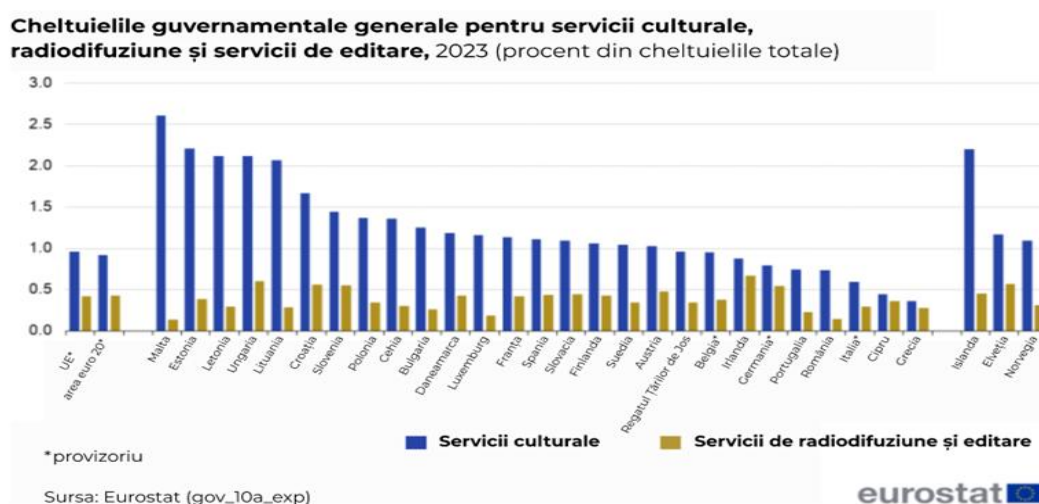
⁴⁶ <https://www.coe.int/en/web/eurimages>

⁴⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145411&lang=ro#

comunitară, în special în regiunile defavorizate sau marginalizate. Raportul OCDE dedicat regiunilor ultraperiferice ale UE ilustrează modul în care proiectele culturale pot dinamiza dezvoltarea locală, contribuind la promovarea turismului, conservarea patrimoniului cultural și crearea de noi locuri de muncă⁴⁸.

Cota parte a alocațiilor pentru serviciile culturale în PIB repartizate pe țările UE sunt prezentate la Figura nr. 11. În perioada 2015-2023, ponderea cheltuielilor pentru cultură în totalul cheltuielilor publice generale s-a menținut, în medie, în jurul valorii de 1,0 % în statele membre ale UE. În anul 2023, cheltuielile publice generale ale UE pentru servicii culturale au însumat 81,1 miliarde euro, reprezentând 1,0 % din totalul cheltuielilor publice.

Figura nr. 11 Cheltuielile bugetare generale pentru servicii culturale, radiodifuziune și servicii de editare 2023 în statele membre UE

Sursa: Eurostat ([gov_10a_exp](#))

Finanțarea culturii în Republica Moldova este asigurată din mai multe surse, printre care bugetul de stat, bugetele locale, programe și granturi internaționale, sponsorizări private, precum și veniturile generate de activitățile culturale.

Bugetul de stat reprezintă una din principalele surse de finanțare a culturii. Cheltuielile bugetului de stat pentru servicii în domeniul culturii reprezintă resursele financiare alocate de către stat pentru susținerea și dezvoltarea sectorului cultural. Aceste cheltuieli acoperă diverse aspecte ale vieții culturale, cum ar fi susținerea instituțiilor culturale, desfășurarea proiectelor artistice și culturale, inclusiv producția de filme, expoziții de artă, festivaluri, concerte și alte evenimente culturale, conservarea și restaurarea patrimoniului, programe de educație culturală și sprijin pentru artiști. Cheltuielile bugetului de stat pentru cultură reflectă angajamentul statului față de dezvoltare și susținerea sectorului cultural, recunoscând importanța acestuia în dezvoltarea sustenabilă.

În comparație cu anul 2015 (202,6 mln lei), cheltuielile pentru servicii în domeniul culturii, conform datelor Ministerului Finanțelor, au crescut nominal până în anul 2024 (proiect) cu 170,0 % (546,2 mln lei). Cea mai

⁴⁸ <https://www.oecd.org/en/about/directorates/centre-for-entrepreneurship-smes-regions-and-cities.html>

mare creștere a fost înregistrată în 2023 – cu 20,0 %. Însă cota parte a serviciilor în domeniul culturii, comparativ cu totalul cheltuielilor bugetului de stat, a revenit în 2024 la același nivel ca în 2016 – 0,7 %.

Totuși, lipsa mecanismelor de participare comună ale autorităților publice de diferite nivele în procesul de finanțare a culturii, determină ineficiența distribuirii mijloacelor financiare. În plus, există o nevoie urgentă de dezvoltare a unor structuri intermediare independente și de creare a mecanismelor de parteneriate public-private, care să permită o finanțare mixtă, capabile să sprijine atât sectorul cultural, cât și protejarea patrimoniului cultural. Susținerea financiară a culturii și patrimoniului cultural din surse diferite decât resursele bugetare este foarte scăzută, iar participarea populației în finanțarea acestora rămâne limitată. De asemenea, mecanismele de evaluare a eficienței utilizării mijloacelor financiare destinate culturii și patrimoniului cultural sunt aproape inexistente, ceea ce face dificilă monitorizarea și optimizarea cheltuielilor. În acest context, este necesară o abordare integrată și eficientă a finanțării pentru asigurarea dezvoltării echilibrate a sectorului cultural și o protecție corespunzătoare a patrimoniului cultural național.

În Republica Moldova nu există un mecanism funcțional care să permită reinvestirea directă a veniturilor generate prin valorificarea patrimoniului cultural, prin bilete, evenimente sau închirieri, în lucrări de restaurare, conservare sau modernizare. În lipsa unui circuit dedicat, aceste resurse sunt transferate integral la bugetul de stat, iar eventualele redistribuiri vizează în principal cheltuieli curente, fără a acoperi necesarul de intervenții structurale asupra patrimoniului cultural. Această dependență exclusivă de bugetul public anual limitează inițiativa instituțională și reduce eficiența financiară, lăsând nevalorificat potențialul economic și social al patrimoniului cultural. În schimb, în mai multe state europene, precum Franța, Austria, Estonia sau România, funcționează modele prin care o parte din veniturile generate din utilizarea patrimoniului este direcționată către fonduri speciale pentru restaurare, sprijinite de stimulente fiscale, cofinanțări și inițiative locale.

În acest context, Republica Moldova are nevoie de un model financiar sustenabil, bazat pe reinvestirea parțială a veniturilor proprii în sectorul de proveniență. Crearea unui fond național pentru restaurare, alimentat inclusiv din veniturile generate de patrimoniu, precum și adaptarea cadrului normativ pentru a permite gestionarea acestor resurse într-un mod transparent, ar consolida capacitatea de intervenție și ar stimula inițiativa instituțiilor culturale. Integrarea patrimoniului cultural în circuite economice durabile, cum ar fi turismul cultural, industriile creative sau educația nonformală, ar contribui suplimentar la profesionalizarea domeniului și la recunoașterea patrimoniului ca resursă strategică pentru dezvoltare și coeziune socială.

În acest sens, unele măsuri structurale au fost deja lansate, inclusiv prin instrumente de finanțare adoptate recent. Prin adoptarea Legii nr. 12/2024 privind Fondul național al culturii⁴⁹, au fost create condiții pentru un sprijin financiar coerent și transparent destinat diverselor inițiative culturale. Fondul susține proiecte ale organizațiilor necomerciale, activitatea editorială și de traduceri literare, revistele culturale, domeniile artei și educației prin artă, studii și analize, mobilitatea artistică și culturală, precum și programe de dezvoltare culturală la nivel local. Urmare a amendamentelor operate în 2025, Fondul permite și finanțarea activităților de protejare a patrimoniului cultural. Sunt eligibile cheltuieli pentru elaborarea studiilor de fezabilitate și proiectarea intervențiilor, lucrări de restaurare, conservare și consolidare a monumentelor, cercetare, inventariere, digitalizare, promovare, stabilirea zonelor de protecție și prevenirea degradării.

De asemenea, Programul Național „Acces la cultură”, aprobat în 2025⁵⁰, completează acest efort prin sprijinirea activităților culturale în comunitățile locale. Astfel, sunt susceptibile spre finanțare programele de

⁴⁹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141864&lang=ro#

⁵⁰ Hotărârea Guvernului nr. 212/2025

lectură, festivalurile, expozițiile, spectacolele, proiectele educaționale, instruirile, cercetările și inițiativele de valorizare a patrimoniului cultural, contribuind la integrarea socială și la consolidarea coeziunii comunitare.

Reieșind din cele expuse, este de menționat că insuficiența finanțării poate conduce la colaps parțial sau total în anumite segmente ale culturii. Cultura riscă să devină un sector simbolic, dar disfuncțional, fără capacitate reală de a contribui la dezvoltarea durabilă și la păstrarea patrimoniului național. Printre potențialele consecințe negative în cazul lipsei intervenției bugetare se numără nevalorificarea potențialului economic al culturii, în special al turismului cultural și industriilor creative, precum și reducerea competitivității culturii naționale în Europa și în lume, din cauza lipsei de resurse pentru participare și promovare internațională.

Subsecțiunea a 5-a

Participarea culturală și consumul cultural

Participarea culturală și consumul cultural redus reprezintă o problemă semnificativă la nivel național, cu impact direct asupra accesului și implicării cetățenilor în viața culturală. Acest fenomen este marcat de o serie de dificultăți și disparități care afectează atât populația urbană, cât și cea rurală. Una dintre principalele provocări o constituie repartizarea teritorială neuniformă a serviciilor culturale. În unele localități (Soroca, Sîngerei, Nisporeni, Basarabeasca, etc.), conform observațiilor preliminare, în special cele din mediul rural, se constată un acces limitat la activități culturale, ceea ce creează un decalaj semnificativ între diferite zone ale țării în ceea ce privește oportunitățile de participare culturală.

În anumite localități, precum Briceni, Glodeni, Soroca, Rezina, Fălești, Nisporeni, Sîngerei, Cimișlia sau Basarabeasca, investițiile în cultură sunt minime, iar activitățile culturale sunt adesea privite ca un domeniu secundar, fără o importanță economică imediată, determinând o prezență scăzută a producției instituțiilor teatral-concertistice în regiunile mai izolate. Astfel, cetățenii din aceste zone dispun de mai puține oportunități de participare la evenimente culturale de calitate.

De asemenea, tehnologiile informaționale joacă un rol din ce în ce mai important în participarea culturală, iar concurența dintre consumul de cultură digitală și participarea fizică la activitățile culturale tradiționale este tot mai vizibilă. Acest aspect este marcat și de accesul inegal la tehnologie și competențe digitale (în special pentru vârstnici, persoane cu venituri mici, tineri din mediile defavorizate). Deși cultura digitală poate extinde accesul teoretic la artă și educație, pentru grupurile vulnerabile această concurență este adesea în defavoarea lor. Participarea fizică la activități culturale tradiționale rămâne esențială pentru incluziune, dezvoltare personală și coeziune socială. În acest sens, politicile culturale trebuie să echilibreze aceste două forme de consum, evitând excluziunea digitală sau abandonarea spațiului cultural fizic.

În vederea facilitării accesului tinerilor la produse și servicii culturale, precum spectacole de teatru, concerte, produse cinematografice și achiziții de cărți, din 2022 se implementează Programul Național „Voucher cultural”⁵¹, dedicat tinerilor în vârstă de 18 ani care vor intra în posesia unui voucher anual în valoare de 1000 de lei. Voucherul cultural este un instrument al Guvernului pentru a încuraja consumul cultural în rândul tinerilor și a cultiva interesul față de artele frumoase și lectură. Totodată, Programul stimulează competiția sănătoasă între prestatorii de produse culturale, precum și realizarea activităților artistice, atractive publicului din această categorie de vârstă. La 2 ani de la lansarea Programului, 7796 de tineri au beneficiat de vouchere

---

⁵¹ aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 774/2022

culturale în valoare de 1000 lei. Cu toate acestea, este de menționat că din numărul total de beneficiari ai programului, majoritatea provin din zonele urbane.

Cu referire la participarea și consumul cultural la nivel local, se constată o conștientizare scăzută a populației cu privire la responsabilitatea comunității în organizarea vieții culturale. La nivel local, unul din cele mai importante roluri în asigurarea accesului populației la cultură îl au casele de cultură. Ele sunt prezente pe întregul teritoriul țării și oferă un spectru larg de servicii culturale: concerte, spectacole, ocupații artistice etc. (Figura nr. 12).

Figura nr. 12. Activitatea caselor de cultură în perioada 2019-2024

Anul	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Numărul spectatorilor deserviți	6126,7	2783,8	3279,1	5713,9	6122,2 3	6156,1
Numărul total de personal angajat	5064	5103	5027	5294	5195	5205
Numărul total de activități	63872	21893	25660	45509	49021	47366
Numărul de proiecte finanțate prin programe externe	56	37	48	84	119	148
Numărul total de formații artistice	3759	3652	3751	3611	3546	3413
Numărul total de membri ai formațiilor artistice	55997	52476	50561	50868	50428	50400
Numărul de activități ale formațiilor artistice	9846	4404	5830	7758	9451	10212
Numărul turneeleor ale formațiilor artistice	696	39	219	323	473	726

Sursa: Ministerul Culturii

După o perioadă de stagnare și limitări semnificative generate de pandemia COVID-19, anul 2022 a marcat începutul unei reveniri vizibile a activităților culturale în Republica Moldova. În 2024, instituțiile culturale au început să reintre într-un ritm normal de funcționare, înregistrând o creștere semnificativă a numărului de spectatori, de la 2783,8 mii - în 2020 și 3279,1 mii - în 2021, până la 6156,1 mii - în 2024. Această evoluție pozitivă reflectă atât redeschiderea instituțiilor, cât și o revenire a interesului publicului pentru activitățile culturale în format fizic.

În aceeași perioadă, s-a înregistrat o creștere a numărului de angajați din casele de cultură, de la 5065 - în 2019 la 5205 - în 2024, ceea ce reprezintă o majorare de 2,8, 0 %. Acest indicator reflectă revitalizarea graduală a activității instituțiilor culturale la nivel local și o redobândire a capacității instituționale de a implementa programe și evenimente culturale.

De asemenea, se observă o tendință clară de creștere a participării în programe internaționale de finanțare, ceea ce indică o deschidere sporită a sectorului cultural către parteneriate externe și surse alternative de sprijin. Dacă în 2019 au fost susținute 56 de proiecte culturale prin astfel de programe, în anul 2024 numărul acestora a ajuns la 148, ceea ce reprezintă o creștere substanțială, de cca 164,29 %. Această evoluție demonstrează un grad tot mai înalt de inițiativă și profesionalizare a actorilor culturali locali, precum și capacitatea acestora de a atrage resurse suplimentare pentru dezvoltare.

Activitatea formațiilor artistice de amatori se desfășoară preponderent în cadrul caselor de cultură, constituind una dintre cele mai importante forme de implicare culturală a cetățenilor. Această activitate a fost profund afectată de restricțiile impuse în perioada pandemiei COVID-19. Lipsa interacțiunii directe, restricționarea evenimentelor publice și incertitudinea financiară au avut un impact semnificativ asupra acestei categorii de activități culturale.

În perioada 2019–2024 s-a înregistrat o scădere a numărului formațiilor artistice de amatori, de la 3759 la 3413, ceea ce reprezintă o reducere de 9,21 %. De asemenea, numărul membrilor acestor formații a scăzut de la 55 997 la 50 400, înregistrând o diminuare de 9,99 %. Cu toate acestea, în aceeași perioadă, a fost constatată o creștere a activității artistice desfășurate, reflectată prin: creșterea numărului de evenimente artistice (de la 9.846 - în anul 2019 la 10.212 - în 2024) și creșterea numărului de turnee realizate (de la 696 - în 2019 la 726 - în 2024).

Lipsa unor intervenții concrete ar putea reduce participarea culturală, care va rămâne inegal distribuită, afectând în profunzime dezvoltarea societății. Aceasta ar presupune scăderea interesului pentru cultură în rândul tinerilor și copiilor, care se orientează spre forme de divertisment digital (social media, gaming), concentrarea activității culturale în marile orașe, ceea ce ar accentua decalajele regionale; izolarea culturală a comunităților mici, unde lipsa ofertelor culturale ar cauza pierderea interesului, valorilor și tradițiilor locale; slăbirea identității culturale naționale, mai ales în rândul noilor generații care nu interacționează cu patrimoniul, arta și tradițiile locale; scăderea implicării civice (participarea culturală fiind corelată cu participarea democratică, gândirea critică și coeziunea socială).

Subsecțiunea a 6-a

Diplomația culturală

Până nu demult, în Republica Moldova nu a existat o abordare structurată privind diplomația culturală, politicul moștenind ideea perimată că există alte priorități decât cultura în ceea ce privește finanțarea din

bugetul de stat. Totuși, în contextul geopolitic actual, marcat de multiple provocări și influențe externe, diplomația culturală reprezintă un instrument „soft power” care nu trebuie neglijat. Intensificarea globalizării socio-culturale, manifestată prin uniformizarea culturală și hibridizarea culturală, accesul global la conținut cultural, migrația și multiculturalismul, alături de necesitatea consolidării și afirmării identității culturale naționale și europene, în raport cu diverse narative interne și externe, precum și imperativele fortificării relațiilor internaționale ale Republicii Moldova în contextul parcursului său european, constituie doar câteva dintre argumentele care susțin necesitatea promovării diplomației culturale.

În context, este de menționat și prezența artiștilor și a instituțiilor culturale din Republica Moldova în rețelele profesionale europene și internaționale, care rămâne a fi inegală și limitată, în pofida potențialului considerabil de consolidare a sectorului cultural și de facilitare a schimbului de bune practici la nivel internațional. Comunități culturale, precum instituțiile teatral-concertistice și casele de cultură municipale și raionale înregistrează o participare modestă și fragmentară în structuri profesionale de nivel internațional. Această subreprezentare reduce șansele de acces la resurse, colaborări internaționale și vizibilitate pe scena culturală europeană.

Cu toate acestea, există exemple pozitive de participare activă, care pot servi drept modele pentru extinderea cooperării. De exemplu, Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova și Camera Națională a Cărții din Republica Moldova sunt membri cu drepturi depline ai Federației Internaționale a Asociațiilor și Instituțiilor de Biblioteci (IFLA), Conferința Bibliotecilor Naționale Europene, reprezentând împreună, un număr de cca 1.750 de membri. Inițiativele în cauză confirmă capacitatea sectorului de a se integra în rețele internaționale relevante, atunci când sunt susținute de politici adecvate și mecanisme instituționale eficiente.

Un element esențial care completează aceste eforturi este programul „Europeana”⁵², care operează la intersecția dintre cultură și inovație digitală. Creată în anul 2005, Europeana asigură accesul la peste 60 de milioane de obiecte digitizate (cărți, hărți, fotografii, filme ș.a.), provenite din diverse instituții ale statelor membre ale UE – arhive, biblioteci, muzee, fonduri audiovizuale - și care reflectă patrimoniul cultural și istoric al Europei. În anul 2017, Republica Moldova a devenit parte integrantă a platformei digitale Europeana, prin intermediul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, contribuind cu cca 4700 de obiecte digitale reprezentative pentru patrimoniul cultural național.

În contextul emigrării cetățenilor Republicii Moldova în străinătate și crearea comunităților mari în țările de reședință, diaspora a început să capete noi dimensiuni în cadrul relațiilor interstatale, devenind un actor cheie în promovarea imaginii țării, a valorilor și culturii naționale în spațiul internațional. Aceste inițiative contribuie la cultivarea tradițiilor și obiceiurilor naționale, menținerea legăturilor culturale cu Republica Moldova, păstrarea limbii materne și identității naționale. În lipsa unor astfel de inițiative există riscul asimilării diasporei de către populațiile titulare ale țărilor de reședință.

Republica Moldova are un patrimoniu cultural bogat și extrem de creativ, iar cultura trebuie să fie o parte integrantă a politicii externe. Asigurarea organizării evenimentelor culturale peste hotare și accesului la produse culturale naționale va contribui la consolidarea relațiilor internaționale, precum și la crearea punților de legătură între Republica Moldova și țările partenere, între mediul cultural și diasporă, promovând astfel scriitorii, actorii, muzicienii, pictorii și cinematografia națională prin intermediul programelor de mobilitate.

---

⁵² <https://www.europeana.eu/ro>

Totodată, prin intermediul diplomației culturale, va fi asigurată promovarea imaginii țării peste hotare și valorificarea personalităților marcante ale culturii naționale, în calitate de ambasadori culturali în străinătate.

În acest sens, cocrearea culturală poate susține în mod autentic și comunica cu credibilitate valorile culturale, inclusiv libertățile artistice și drepturile culturale și poate contribui astfel la limitarea sferei de influență a sistemelor autoritare. În contextul regional actual, integrarea culturii în toate domeniile relevante ale relațiilor externe ale Republicii Moldova și în instrumentele financiare adecvate sunt esențiale pentru promovarea cooperării culturale cu țările partenere, inclusiv pentru susținerea culturii ca motor al dezvoltării sociale și economice durabile, promovarea dialogului intercultural pentru relații intercomunitare pașnice, precum și consolidarea cooperării privind patrimoniul cultural.

Războiul declanșat de Federația Rusă împotriva Ucrainei reprezintă un indiciu clar atât al evoluției treptate a realităților geopolitice, cât și al instrumentalizării culturii și a patrimoniului în scopul justificării agresiunii militare. În contextul confruntărilor geopolitice și al războiului hibrid, contracararea dezinformării, acțiunilor de manipulare a informațiilor și ingerințe străine, consolidarea rezilienței sociale și informaționale devin provocări esențiale pentru apărarea identității naționale. Rolul instituțiilor de cultură în fortificarea culturii de securitate și a capacității de reziliență trebuie consolidat. Contracararea dezinformării reprezintă un element interconectat al aceluiași sistem, care contribuie la protejarea intereselor naționale și a securității globale. O comunicare eficientă nu înseamnă doar promovarea faptelor și a contextului real, ci implică și demontarea activă a narațiunilor false și manipulatorii, care prezintă pericol sau pot periclita realizarea intereselor naționale. Totodată, contracararea dezinformării prin mecanisme instituționalizate servește în mod direct apărarea și promovarea intereselor naționale, prevenind amenințări, precum erodarea încrederii publicului în stat și instituțiile lui și exacerbară diviziunilor sociale. Problemele reflectate urmează a fi soluționate prin valorificarea cât mai multor sinergii, cu accent pe om, ca parte a societății și cu respectarea principiului „a nu lăsa pe nimeni în urmă”.

Capitolul III

SCOP, VIZIUNE, PRINCIPII

Scopul

SNCP 2035 își propune să redefinească politica națională în domeniul culturii și patrimoniului cultural pentru a susține și promova diversitatea, inovația artistică și libertatea de exprimare, să încurajeze gândirea critică, să faciliteze participarea activă a tuturor cetățenilor la viața culturală și să asigure condiții echitabile pentru lucrătorii culturali, contribuind astfel la incluziune socială și coeziune teritorială, dezvoltare durabilă și cooperare internațională într-un context regional și internațional incert.

Viziunea

Până în anul 2035, cultura și patrimoniul cultural vor fi consolidate ca domenii strategice ale dezvoltării naționale, sprijinite prin investiții sustenabile și parteneriate echitabile. Acestea vor constitui piloni ai democrației, identității naționale, coeziunii și rezilienței sociale, fiind accesibile tuturor cetățenilor și recunoscute drept bunuri comune și drepturi fundamentale, contribuind astfel la creșterea nivelului de cultură și de dezvoltare personală. Cultura și patrimoniul cultural vor fi integrate transversal în viața socială și economică, iar instituțiile culturale vor funcționa pe principii democratice și participative. Profesioniștii din domeniul cultural vor beneficia de condiții de muncă echitabile și demne.

Principii

SNCP 2035 este susținută de următoarele principii directoare:

Respectul față de drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Diversitatea culturală poate fi protejată și promovată numai dacă drepturile și libertățile fundamentale omului sunt garantate. Libertatea de opinie și de exprimare, inclusiv libertatea de exprimare artistică și creativitatea reprezintă elemente esențiale pentru democrație și statul de drept, contribuind la sporirea capacității umane de a face față provocărilor și de a gândi critic. Diversitatea culturală și dialogul intercultural încurajează înțelegerea reciprocă, contribuie la prevenirea și soluționarea conflictelor, precum și la promovarea reconcilierii, păcii și stabilității internaționale. Orice utilizare abuzivă a culturii în scopul răspândirii propagandei de război, dezinformării, acțiunilor de manipulare a informațiilor și ingerințe străine și incitării la ură este incompatibilă cu valorile și principiile democratice.

Pluralismul cultural și echitatea expresiei artistice. SNCP 2035 promovează recunoașterea și sprijinirea diversității formelor de exprimare artistică, indiferent de originea, statutul instituțional sau tipul de actor implicat. Cultura este înțeleasă ca un spațiu viu și deschis, construit deopotrivă de organizații ale societății civile, grupuri informale, artiști independenți și comunități marginalizate. Pluralismul cultural implică acces echitabil la resurse, vizibilitate și participare, susținând coexistența între tradiție și inovație, între cultura oficială și cea comunitară, între arta de masă și cea critică.

Promovarea egalității. Cultura are potențialul de a promova egalitatea și respectul reciproc și de a combate toate formele de violență, discriminare și intoleranță. Toți cetățenii, indiferent de statutul lor social, economic, geografic sau cultural, trebuie să aibă oportunități egale de a participa la viața culturală, de a consuma produse culturale și de a-și exprima propria identitate culturală. Protejarea și promovarea diversității de expresii culturale implică integrarea egalității de gen în politicile culturale, aplicarea principiului egalității de șanse și tratament între femei și bărbați, garantând exercitarea deplină a drepturilor culturale de către toate persoanele, indiferent de sex, recunoașterea demnității și a respectului față de toate culturile, inclusiv față de cultura persoanelor aparținând minorităților.

Dezvoltarea durabilă. Cultura nu mai este percepută doar ca un sector separat, ci ca un factor transversal, care contribuie la durabilitatea întregului sistem socio-economic și de mediu. În calitate de facilitator al dezvoltării durabile, educația culturală este motorul transformării durabile, care nu doar transmite cunoștințe, ci modelează valori, atitudini și comportamente, promovând respectul față de diversitate, incluziune socială și dialog intercultural. Fiind ancorată în respectul pentru diversitate și patrimoniu, educația contribuie activ la o societate mai echitabilă, mai incluzivă și mai sustenabilă. Politicile responsabile se bazează pe bunele practici în transformarea durabilă a ecosistemelor SCC, inclusiv în contextul inițiativei privind Noul Bauhaus european⁵³. Protejarea, promovarea și menținerea diversității culturale sunt condiții esențiale pentru dezvoltarea durabilă în beneficiul generațiilor prezente și viitoare⁵⁴.

Reziliența și protecția preventivă în fața riscurilor. În contextul regional și internațional actual, fortificarea rezilienței culturale și identitare este imperativă. Păstrarea, adaptarea și transmiterea valorilor și tradițiilor, apelul la memoria colectivă în fața provocărilor moderne, precum globalizarea, migrația, conflictele sau schimbările sociale rapide, reprezintă o condiție *sine qua non* pentru consolidarea identității naționale. Totodată, fortificarea rezilienței SCC implică încurajarea asocierii acestora cu ODD, valorificarea noilor tendințe accelerate de pandemie, inclusiv în mediul digital. Patrimoniul cultural trebuie să beneficieze de

⁵³ [EUR-Lex - 52021XG1213\(03\) - EN - EUR-Lex](#)

⁵⁴ CONVENȚIA privind protecția și promovarea diversității de expresii culturale, adoptată la Paris, la 20 octombrie 2005

măsurile proactive de protecție și gestionare durabilă, prin integrarea acestuia ca dimensiune strategică și resursă de dezvoltare durabilă în politicile publice, inclusiv în managementul riscurilor. Acestea includ consolidarea capacităților de intervenție în vederea adaptării la schimbările climatice, prevenirea degradării, reducerea riscurilor antropice ș.a.

Inovarea digitală și politici bazate pe cunoaștere. În era digitală, marcată de tehnologii profund disruptive, precum inteligența artificială, politicile culturale trebuie să valorifice potențialul transformării digitale pentru a asigura acces echitabil la cultură, a consolida capacitatea instituțională și a stimula creativitatea. Procesul decizional trebuie să se bazeze pe date, știință și expertiză. În domeniile cu componentă geografică, precum patrimoniul cultural imobil, aceste date includ și dimensiunea spațială. Digitalizarea conținutului cultural și interoperabilitatea sistemelor contribuie la dezvoltarea rețelelor de informații culturale, cooperare transsectorială, protejarea și promovarea patrimoniului, precum și la facilitarea accesului publicului la diversitatea culturală. Astfel, implementarea SNCP 2035 trebuie susținută prin investiții în cercetare, infrastructură digitală și educație.

Capitolul IV

OBIECTIVE GENERALE ȘI DIRECȚII PRIORITARE

Scopul și viziunea SNCP 2035 se vor concretiza prin atingerea următoarelor obiective generale și direcții prioritare:

Obiectiv general 1. Asigurarea unei participări culturale extinse, echitabile și incluzive, prin consolidarea rolului culturii în societate, susținerea diversității, reducerea inegalităților de acces și modernizarea infrastructurii culturale, în conformitate cu standardele europene.

Direcții prioritare de intervenție:

- Consolidarea instituțiilor (case de cultură, biblioteci, muzee) și organizațiilor care sprijină producția artistică în toate formele de expresie culturală, protejarea și promovarea patrimoniului cultural, inclusiv prin susținerea diversităților expresiilor culturale, realizând coeziunea și integrarea comunității (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 1) și 2);
- Consolidarea potențialului culturii ca instrument de promovare a incluziunii sociale și a coeziunii teritoriale, inclusiv integrarea socio-culturală a cetățenilor străini (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 2), pct.15 și pct.18);
- Reabilitarea și modernizarea infrastructurii culturale și de patrimoniu cultural, în vederea îmbunătățirii condițiilor de acces public (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 3);
- Creșterea accesibilității patrimoniului cultural în spațiul digital (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 6) ;
- Documentarea, unificarea și digitalizarea colecțiilor de carte din bibliotecile publice (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 1);
- Regândirea modelului organizațional, avansarea rolului de integrator comunitar al bibliotecilor publice (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 2);

- Sprijinirea inițiativelor și proiectelor artistice ale artiștilor profesioniști și liber-profesioniști prin facilitarea accesului acestora la spații publice pentru ateliere, spectacole, rezidențe și alte activități culturale (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 3) și pct. 4);
- Consolidarea rolului sectorului cultural independent (non-profit) ca partener strategic în extinderea accesului la cultură, prin instituirea unor mecanisme de sprijin instituțional, facilitarea accesului la infrastructură culturală și asigurarea unei finanțări publice echitabile (inclusiv prin diverse forme de parteneriat public civic), (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 3) și pct. 4);
- Consolidarea coeziunii sociale și a rezilienței comunitare prin acțiuni de alfabetizare media și informațională (AIM) și valorificarea culturii memoriei (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 2) și pct. 21);
- Fortificarea potențialului educației artistice și culturale pentru dezvoltarea competențelor culturale, promovarea incluziunii sociale și stimularea participării active a cetățenilor în viața culturală (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 6);
- Susținerea cinematografiei autohtone și altor forme de expresii artistice contemporane pentru integrarea patrimoniului cultural național în sistemul valorilor culturale europene (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 16) și pct. 17);
- Dezvoltarea de forme participative de programare și guvernare culturală la nivel local și național (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 2), pct. 4), pct. 7), și pct. 15);
- Integrarea sectorului cultural și patrimoniu național în politici de dezvoltare rurală și urbană (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 14).

Obiectiv general 2. Un patrimoniu cultural protejat, valorificat și accesibil, prin consolidarea cadrului normativ și instituțional, intervenții sustenabile și măsuri integrate de conservare, promovare și gestionare a riscurilor.

Direcții prioritare de intervenție:

- Alinierea cadrului normativ privind patrimoniul cultural la cadrul de politici europene și internaționale (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 5), pct. 6) și pct.7);
- Consolidarea capacităților instituționale prin eficientizarea mecanismelor administrative și operaționale (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 5), pct. 6), pct.7) și pct. 15);
- Inventarierea patrimoniului cultural imobil (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 5) și pct. 6);
- Creșterea rezilienței patrimoniului cultural în fața riscurilor asociate conflictelor armate, dezastrelor naturale, schimbărilor climatice și celor produse de om, inclusiv prin planuri de urgență și măsuri de protecție preventivă (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 5), pct. 6) și pct.7);
- Combaterea traficului ilicit de bunuri culturale, prin mecanisme eficiente de control, cooperare interinstituțională și aplicare a reglementărilor internaționale (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 6) și pct.7);

- Valorificarea patrimoniului imobil și a mediului construit prin promovarea arhitecturii de calitate și a proceselor de regenerare urbană durabilă (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 5), pct. 6), pct.7) și pct. 14);
- Integrarea bunurilor de patrimoniu cultural național în circuitele turistice naționale și internaționale, cu respectarea principiilor turismului cultural responsabil (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 12) și pct. 13);
- Promovarea patrimoniului cultural și a culturii memoriei prin programe educaționale și campanii de sensibilizare, destinate cultivării respectului față de valorile istorice, tradiții și moștenirea culturală, ca fundamente ale identității naționale (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 6), pct.7) și pct. 16).

Obiectiv general 3. Dezvoltarea capitalului uman și îmbunătățirea condițiilor de creație și activitate culturală, care să asigure formarea, cercetarea și inovarea în domeniul culturii și patrimoniului cultural.

Direcții prioritare de intervenție:

- Crearea și consolidarea unui sistem educațional integrat în domeniul culturii și patrimoniului cultural, care să sprijine formarea inițială, cercetarea științifică și inovarea în domeniu (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 6), pct. 11);
- Elaborarea de programe/proiecte de sprijin pentru domeniile cultură și patrimoniu cultural, cu accent pe educația prin artă, mediere culturală, cercetare, analize strategice și formare profesională continuă (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 19);
- Crearea unui cadru normativ și de sprijin pentru recunoașterea și consolidarea statutului omului de creație (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 4, pct. 17);
- Susținerea și promovarea activității artiștilor profesioniști și liber-profesioniști prin scheme dedicate de finanțare predictibilă, multianuală și participativă (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 17);
- Sprijinirea integrării profesionale a tinerilor specialiști în organizații și instituții de cultură și patrimoniu, inclusiv prin programe de mentorat, stagii plătite, internshipuri reglementate și burse pentru cariere emergente (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 4, pct. 11, pct. 17);
- Profesionalizarea managerilor din domeniile cultură și patrimoniu cultural prin îmbunătățirea ofertei de formare inițială și continuă, în conformitate cu standardele de guvernare culturală, management participativ și sustenabilitate (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 15).

Obiectiv general 4. Un sistem sustenabil, echitabil și eficient de finanțare a culturii și patrimoniului cultural, care sprijină inițiativa artistică, stimulează creativitatea și contribuie la protejarea și valorificarea patrimoniului cultural național.

Direcții prioritare de intervenție:

- Crearea și consolidarea mecanismelor sustenabile de susținere, după caz, și subvenționare a sectorului artistic și de creație public, privat și liber-profesionist (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 17) și pct. 18);

- Diversificarea modelelor de finanțare în domeniile cultură și patrimoniu cultural pentru a sprijini atât proiectele culturale naționale, cât și inițiativele locale (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 4), pct. 5), pct. 14) și pct. 17);
- Dezvoltarea unui mecanism național sustenabil și incluziv de finanțare pentru restaurarea, reabilitarea și valorificarea patrimoniului cultural, care să stimuleze inițiativele venite din partea comunităților, autorităților locale și sectorului privat, pe baza unor criterii transparente de prioritate, urgență și impact cultural (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 5) și pct. 7);
- Promovarea și reglementarea stimulentei financiare și juridice pentru sprijinirea culturii, prin facilitarea finanțărilor private și acordarea de stimulente sectorului cultural non-profit, artiștilor independenți și organizațiilor culturale (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 3), pct. 4), pct. 5) și pct. 17);
- Dezvoltarea unui cadru participativ și transparent de evaluare a proiectelor culturale, prin digitalizarea proceselor, profesionalizarea comisiilor de evaluare și implicarea activă a sectorului cultural în definirea criteriilor și proceselor de selecție (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 4), pct. 17);
- Asigurarea mecanismelor flexibile și transparente de alocare a mijloacelor financiare, care să răspundă nevoilor specifice pentru diverse segmente ale sectorului cultural, inclusiv organizații de cultură, artiști liber-profesioniști și entități responsabile de protejarea patrimoniului cultural național (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 4), pct. 5), pct. 14) și pct. 17);

Obiectiv general 5. Internaționalizarea culturii și patrimoniului cultural, prin cooperare activă în rețele și programe europene și internaționale, precum și prin valorificarea potențialului creativ al diasporei și al scenei culturale locale.

Direcții prioritare de intervenție:

- Susținerea internaționalizării domeniilor cultură și patrimoniu cultural, inclusiv prin valorificarea capacităților și a prezenței diasporei (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 16);
- Promovarea și susținerea acțiunilor aferente diplomației culturale (târguri de carte, expoziții internaționale, festivaluri, turnee teatrale ș.a.) (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 16);
- Promovarea serviciilor și bunurilor culturale naționale la nivel european și internațional (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 16);
- Promovarea și implementarea programelor de rezidență și mobilitate artistică în domeniile cultură și patrimoniu cultural prin parteneriate cu actori publici și independenți, axate pe schimb, formare și colaborare profesională la nivel național și internațional (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 16);
- Consolidarea cooperării culturale bilaterale și multilaterale, inclusiv prin implicarea activă în cadrul organizațiilor internaționale precum UNESCO, Consiliul Europei, UE, ICCROM, ICOMOS, ICOM, IFLA, Europa Nostra ș.a., și dezvoltarea de parteneriate durabile (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 16);
- Aderarea și participarea activă la programele și platformele culturale europene și internaționale, precum „Europa Creativă”, „Europa Cinema”, „Eurimages”, și altele, în vederea alinierii la

standardele europene și atragerii de finanțare externă (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 16);

- Consolidarea prezenței culturii naționale în spațiul digital global, prin dezvoltarea de politici și instrumente pentru protejarea, promovarea și difuzarea conținuturilor culturale locale și naționale pe platforme digitale internaționale, precum și susținerea creatorilor locali în noile modele de distribuție digitală (SND, Direcții de politici și intervenții prioritare 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 16).

Indicatori de monitorizare a realizării obiectivelor generale

Obiectivul general	Indicator de monitorizare	Sursa	Valoarea de referință (2024)	Valoarea-țintă intermediară (2030)	Valoarea-țintă finală (2035)
OG. 1 Asigurarea unei participări culturale extinse, echitabile și incluzive, prin consolidarea rolului culturii în societate, susținerea diversității, reducerea inegalităților de acces și modernizarea infrastructurii culturale, în conformitate cu standardele europene	Numărul de instituții culturale modernizate și funcționale (case de cultură, biblioteci, muzee, școli de artă, etc.)	Ministerul Culturii Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale	300	600	900
	Numărul anual de participanți la evenimentele culturale, mii	Biroul Național de Statistică Ministerul Culturii	1 000,0	1 750,0	2 000,0
	Numărul anual de proiecte culturale derulate pentru incluziune socială	Oficiul Național de Dezvoltare a Culturii Ministerul Culturii	110	200	300
	Număr de platforme digitale, aplicații interactive, dezvoltate	Ministerul Culturii	7	10	12
	Număr de parteneriate public-civice semnate anual între instituții publice de cultură și entități independente	Ministerul Culturii	3	5	7

	Numărul de activități de informare/ instruire în AIM, organizate și desfășurate anual	Ministerul Educației și Cercetării Ministerul Culturii	1000	1500	2000
	Numărul de programe și proiecte educaționale culturale dezvoltate	Ministerul Culturii	20	60	100
	Numărul de producții cinematografice autohtone promovate anual la nivel național	Centrul Național al Cinematografiei	17	35	65
OG. 2. Un patrimoniu cultural protejat, valorificat și accesibil, prin consolidarea cadrului normativ și instituțional, intervenții sustenabile și măsuri integrate de conservare, promovare și gestionare a riscurilor	Numărul de instituții publice și organe consultative din domeniul patrimoniului cultural, reorganizate	Ministerul Culturii	1	4	7
	Număr de bunuri imobile cu statut de monument, inventariate și documentate	Ministerul Culturii	100	500	700
	Număr de planuri naționale de urgență elaborate pentru bunuri de patrimoniu cultural	Ministerul Culturii	0	1	2
	Număr de ghiduri sau reglementări adoptate pentru intervenții conforme în zonele istorice	Ministerul Culturii	0	3	5
	Număr de bunuri de patrimoniu cultural național incluse în circuite turistice la nivel național și internațional	Ministerul Culturii Oficiul Național al Turismului	90	120	150

		Institutul Patrimoniului Cultural			
OG. 3. Dezvoltarea capitalului uman și îmbunătățirea condițiilor de creație și activitate culturală, care să asigure formarea, cercetarea și inovarea în domeniul culturii și patrimoniului cultural	Număr de programe de studii (licență, masterat, formare continuă) dezvoltate sau adaptate	Ministerul Educației și Cercetării Ministerul Culturii	100	200	250
	Număr de proiecte de cercetare științifică sau inovare aplicată derulate în domeniul patrimoniului cultural	Ministerul Culturii Ministerul Educației și Cercetării	15	20	25
	Numărul anual de programe/ proiecte culturale, educaționale și de cercetare, dezvoltate și implementate	Ministerul Culturii Ministerul Educației și Cercetării	5	10	15
	Numărul de granturi, subvenții sau forme de sprijin financiar acordate anual oamenilor de creație	Ministerul Culturii	30	45	60
	Numărul de stagii, burse, programe de mentorat, create în instituțiile de cultură și patrimoniu pentru tinerii specialiști	Ministerul Culturii	30	60	70
OG. 4. Un sistem sustenabil, echitabil și eficient de finanțare a culturii și patrimoniului cultural, care sprijină inițiativa artistică, stimulează creativitatea și contribuie la protejarea și valorificarea patrimoniului cultural național.	Numărul de mecanisme de sprijin financiar, dezvoltate și funcționale	Ministerul Culturii	5	7	9
	Număr de proiecte implementate (parteneriate public-private și public-civice)	Ministerul Culturii	7	15	30

OG. 5. Internaționalizarea culturii și patrimoniului cultural, prin cooperare activă în rețele și programe europene și internaționale, precum și prin valorificarea potențialului creativ al diasporei și al scenei culturale locale.	Numărul de co-parteneriate și coproducții lansate anual, la nivel internațional	Ministerul Culturii	17	35	70
	Numărul anual de participări la târguri, festivaluri, expoziții internaționale ș.a.	Ministerul Culturii Agenția de Investiții	15	50	100
	Numărul anual de autori/scriitori/traducători promovați la nivel internațional	Ministerul Culturii	10	25	50
	Numărul de beneficiari susținuți prin intermediul Programului „Europa Creativă”	Ministerul Culturii	0	5	10

Capitolul V IMPACTUL

Implementarea SNCP 2035 va contribui la sporirea accesibilității, calității și a actualității ofertei culturale, ceea ce implică cheltuieli curente și investiționale mai mari, mai bine ținute și valorificate în mod mai eficient, la nivelul fiecărei instituții și organizații culturale. Contribuind la dezvoltarea culturii ca valoare intrinsecă, aceste resurse vor produce importante randamente economice și sociale. Pentru aceasta este extrem de important să fie asigurată intrarea culturii în „mase”, inclusiv în mediul rural și în regiunile periferice ale țării.

Impactul anticipat al intervențiilor propuse poate fi analizat din mai multe perspective, după cum urmează:

Crearea unei infrastructuri culturale moderne și accesibile și creșterea producției culturale.

Implementarea SNCP 2035 va asigura dezvoltarea infrastructurii culturale (muzee, biblioteci, centre culturale ș.a.), digitalizarea acestora și eliminarea decalajelor geografice, cu impact asupra publicului larg, persoanelor din mediul rural sau defavorizat, copii, tineri, vârstnici, persoane cu dizabilități, organizații culturale ș.a. Reabilitarea și modernizarea infrastructurii culturale va contribui la creșterea accesibilității la bunuri și servicii culturale. Spațiile culturale moderne vor influența calitatea actului cultural, cu impact direct asupra artiștilor și profesioniștilor din domeniu. Un mediu cultural mai intens, mai calitativ și mai divers va oferi oamenilor o satisfacție de viață mai mare, noi repere pentru dezvoltare și aspirație personală și va fortifica sentimentul de apartenență și de comunitate. Prin aceste condiții, va fi stimulată producția culturală, participarea comunitară și consolidarea coeziunii sociale, centrele culturale renovate devenind locuri de întâlnire și de desfășurare a activităților locale.

Conservarea și valorificarea patrimoniului cultural va permite comunităților păstrarea valorilor și tradițiilor, și transmiterea acestora generațiilor viitoare. Prin restaurarea și valorificarea bunurilor de

patrimoniul va fi asigurată menținerea memoriei istorice vii, or, monumentele, obiectele de artă sunt mărturii vii ale trecutului unei națiuni. Intervențiile asupra patrimoniului cultural se vor realiza în conformitate cu legislația națională în vigoare și cu standardele europene și bunele practici internaționale. Totodată, digitizarea patrimoniului cultural va permite păstrarea în siguranță a obiectelor fragile și accesul la acestea fără riscul deteriorării; arhivarea documentelor rare, precum manuscrise, fotografii sau filme de arhivă (care vor putea fi păstrate și puse la dispoziția publicului larg), precum și reconstrucția virtuală a patrimoniului cultural distrus (clădiri sau artefacte culturale pierdute).

Dezvoltarea capitalului uman din domeniul culturii și patrimoniului cultural. Dezvoltarea programelor de formare, cercetare și inovare este necesară în contextul revigorării și actualizării educației din domeniul culturii și patrimoniului cultural și formarea unor specialiști care să dețină competențe esențiale, precum gestionarea instituțiilor culturale, strategii de marketing și comunicare, adoptarea soluțiilor inovatoare în domeniul digital, intervenții corecte asupra patrimoniului cultural imobil ș.a. Investițiile în capitalul uman vor contribui la stabilirea unui statut mai clar și mai protejat pentru artiști și profesioniști, acces la spații de creație și oportunități de formare continuă. De asemenea, vor fi create condiții de retenție a specialiștilor în țară, precum și dezvoltarea unei noi generații de creatori și cercetători. Sporirea internaționalizării și mobilității profesionale va contribui la integrarea accelerată în spațiu cultural european și internațional - element definitoriu în contextul parcursului de integrare europeană a RM. Totodată, prioritățile orientate spre diasporă vor avea un rol esențial în consolidarea identității naționale, păstrarea coeziunii comunităților de peste hotare și promovarea strategică a țării în lume.

Educația culturală, consolidarea identității naționale și rezilienței. Educația culturală și identitatea națională contribuie la formarea unei societăți conștiente de valorile sale, capabilă să aprecieze și să protejeze moștenirea culturală. Programele de educație culturală în școli și licee, vizitele la muzee, ateliere creative, proiectele interdisciplinare vor impulsiona dezvoltarea gândirii critice și a spiritului civic. Activitățile de alfabetizare informațională și media, precum și apelul la memoria colectivă prin organizarea evenimentelor istorico-culturale tematice vor contribui la consolidarea coeziunii sociale, identității naționale și a rezilienței comunitare într-un context regional și internațional expus constat provocărilor hibride. Totodată, sprijinirea diversității culturale în cadrul evenimentelor publice din diferite regiuni și comunități etnice va contribui la promovarea dialogului intercultural și susținerea identităților locale.

Dezvoltarea economică. Pusă în valoare în mod corect și integrată în sistemul educațional, cultura va consolida economia creativă și va produce efecte socio-economice importante, prin diversificarea oportunităților de relaxare și petrecere a timpului liber, de asemenea prin reducerea conflictelor, tensiunilor, violenței și a devianțelor sociale. Includerea în circuitul turistic a siturilor istorice, muzeelor, bunurilor de patrimoniu cultural restaurate, peisajelor culturale, organizarea de festivaluri ș.a. va asigura crearea locurilor de muncă în mod direct și indirect, atragerea turiștilor (interesați de experiențe autentice și educative), sporirea atractivității turistice a comunităților și a țării în ansamblu, cu repercusiuni economice la nivel local și național. Astfel, localitățile care își valorifică patrimoniul pot deveni repere internaționale și centre de atractivitate economică.

În același timp, impactul negativ ar putea fi generat de disparitățile de capacitate administrativă la nivel local, lipsa de coerență între instituții sau schimbări frecvente de direcție politică, care ar putea tergiversa aplicarea unitară a reformelor. De asemenea există riscul unei birocratizări excesive a mecanismelor de finanțare sau a concentrării resurselor în jurul zonelor/centrelor urbane (deja dezvoltate). Procesul de digitalizare accelerată în raport cu lipsa/limitarea competențelor și resurselor digitale ale unor categorii de public sau actori culturali

poate aprofunda temporar diferențele de acces, competențe și participare digitală în domeniul cultural între diferite categorii sociale, economice sau geografice.

Indicatori de evaluare a impactului Strategiei

Obiectivul general	Indicatorul de impact	Sursa	Valoarea de referință (2024)	Valoarea- țintă intermediară (2030)	Valoarea- țintă finală (2035)
OG. 1 Asigurarea unei participări culturale extinse, echitabile și incluzive, prin consolidarea rolului culturii în societate, susținerea diversității, reducerea inegalităților de acces și modernizarea infrastructurii culturale, în conformitate cu standardele europene	Cheltuieli medii lunare pentru o persoană pentru cultură și recreere, lei	Biroul Național de Statistică	137,1	120,4	140,0
	Cheltuieli medii lunare pentru o persoană pentru cultură și recreere, % din totalul de cheltuielilor gospodăriei casnice	Biroul Național de Statistică	3,1	3,2	4,52
OG. 2. Un patrimoniu cultural protejat, valorificat și accesibil, prin consolidarea cadrului normativ și instituțional, intervenții sustenabile și măsuri integrate de conservare, promovare și gestionare a riscurilor	Ponderea cheltuielilor pentru protejarea și valorificarea patrimoniului cultural în totalul cheltuielilor bugetului public național, %	Ministerul Finanțelor	0,2	0,5	0,7
	Rata de inventariere a patrimoniului cultural imobil, %	Ministerul Culturii	30	60	80
OG. 3. Dezvoltarea capitalului uman și îmbunătățirea condițiilor de creație și activitate culturală, care să asigure formarea, cercetarea și inovarea în domeniul culturii și patrimoniului cultural	Rata de participare la programe de formare profesională continuă, inițiative de cercetare și inovare, %	Ministerul Culturii ONG-uri	15	30	70

	Numărul tinerilor specialiști susținuți financiar și integrați în câmpul muncii	Ministerul Culturii Ministerul Muncii și protecției Sociale Autoritățile Publice Locale de nivelul II	30	70	100
	Ponderea femeilor în funcții de conducere în instituțiile culturale, %	Ministerul Culturii	35	40	45
OG. 4. Un sistem sustenabil, echitabil și eficient de finanțare a culturii și patrimoniului cultural, care sprijină inițiativa artistică, stimulează creativitatea și contribuie la protejarea și valorificarea patrimoniului cultural național.	Rata de creștere a inițiativelor culturale și de patrimoniu care beneficiază de finanțare diversificată (publică, privată, internațională), %	Ministerul Culturii	15	40	75
	Ponderea programelor de finanțare diversificate (locale/naționale) din bugetul total alocat, %	Ministerul Culturii	15	20	30
	Numărul proiectelor culturale finanțate care au integrat explicit componenta de egalitate de gen	Ministerul Culturii	26	35	45
OG. 5. Internaționalizarea culturii și patrimoniului cultural, prin cooperare activă în rețele și programe europene și internaționale, precum și prin valorificarea potențialului creativ al	Creșterea vizibilității internaționale a culturii și patrimoniului cultural național, %	Ministerul Culturii Ministerul Afacerilor Externe Cancelaria de stat (Biroul Relații cu Diaspora)	45	60	85

diasporei și al scenei culturale locale.	Ponderea proiectelor comune realizate în cadrul cooperării bilaterale și multilaterale, %	Ministerul Culturii	20	30	40

Capitolul VI RISCURI DE IMPLEMENTARE

Riscurile anticipate în implementarea SNCP 2035

Riscul anticipat	Probabilitatea (joasă/medie/înaltă)	Impactul (scăzut/mediu/înalt)	Măsurile de diminuare/ înlăturare a riscului
Resurse financiare insuficiente	Înaltă	Înalt	Evaluarea sectorială strategică a eficienței cheltuielilor; Diversificarea și accesarea surselor de finanțare publică, privată și internațională; Dezvoltarea și implementarea programelor de finanțare sectoriale anuale; Promovarea mecanismelor de utilizare eficientă și eficace a resurselor disponibile.
Insuficiența capacității instituționale	Înaltă	Înalt	Investiții în consolidarea capacității autorităților administrației publice centrale și locale prin formare profesională, digitalizare și îmbunătățirea proceselor de planificare și implementare a politicilor publice; Fortificarea capacităților instituțiilor de implementare prin modernizare, coordonare eficientă și aliniere la standarde europene; Consolidarea capacității instituțiilor publice prin profesionalizarea managementului cultural în domenii-cheie, precum atragerea de

			fonduri, marketing cultural și leadership; Stabilirea de parteneriate public-private și civice.
Deficit de personal calificat în domeniul culturii și patrimoniului cultural	Înaltă	Înalt	Elaborarea/dezvoltarea programelor de formare profesională continuă și programelor educaționale specializate; Fortificarea stimulentei pentru tinerii specialiști în vederea integrării și menținerii acestora în câmpul muncii; Analiza oportunităților de îmbunătățire a activităților angajaților din domeniul culturii și patrimoniului cultural; Dezvoltarea și aplicarea metodelor eficiente de recrutare; Promovarea leadership-ului digital, stimulentei pentru inovare și implicarea personalului în procesul decizional privind tranziția digitală.
Birocratizarea serviciilor publice sectoriale prestate	Medie	Înalt	Simplificarea procedurilor și proceselor consultative/decizionale; Optimizarea și digitalizarea proceselor interne și a serviciilor prestate.
Reticența la reforme	Medie	Medie	Sporirea gradului de implicare a părților interesate în procesul decizional și promovarea dialogului activ; Fortificarea comunicării publice privind impactul pozitiv al programelor și serviciilor implementate.
Disparități teritoriale privind accesul la	Înaltă	Înalt	Sprrijinirea dezvoltării locale prin programe mobile, proiecte culturale dedicate zonelor defavorizate și

infrastructura culturală (urban/rural)			investiții strategice în infrastructura rurală; Dezvoltarea programelor de incluziune socială; Promovarea alfabetizării digitale pentru persoanele din mediul rural și urban, inclusiv vârstnici și grupuri vulnerabile.
Escaladarea acțiunilor de manipulare a informațiilor și ingerințelor străine și instrumentelor de dezinformare, cu accentuarea vulnerabilității instituționale și societale	Medie	Înalt	Fortificarea rezilienței instituționale și sociale prin dezvoltarea abilităților de gândire critică, de alfabetizare informațională, media și digitală; Susținerea proiectelor culturale, care promovează diversitatea, dialogul intercultural și reconcilierea; Susținerea organizării evenimentelor istorico-culturale prin valorificarea memoriei colective.
Insuficiența mecanismelor de protecție a patrimoniului cultural în contextul presiunilor generate de urbanizarea accelerată, schimbările climatice și dezastrele naturale	Înalt	Înalt	Integrarea patrimoniului cultural ca dimensiune strategică și resursă de dezvoltare durabilă în politicile urbane, educaționale, turistice, digitale și de mediu, prin planuri intersectoriale de implementare; Integrarea patrimoniului cultural în strategiile și planurile de management al riscurilor (climatice, naturale, antropice); Consolidarea cooperării interinstituționale la nivel național și internațional pentru protejarea patrimoniului cultural în fața riscurilor; Revitalizarea participativă a zonelor istorice prin implicarea comunităților locale, autorităților și actorilor economici; Campanii de informare adresate arhitecților, dezvoltatorilor, autorităților și publicului privind importanța patrimoniului cultural;

			Dezvoltarea programelor educaționale la toate nivelele pentru promovarea respectului față de patrimoniul cultural; Promovarea rezilienței culturale prin susținerea transmiterii intergeneraționale a valorilor și practicilor legate de patrimoniul cultural.
Context regional și internațional incert (criza de securitate, instabilitate politică, criza economică, criza energetică, ș.a.)	Înaltă	Înalt	Monitorizarea, evaluarea și ajustarea priorităților strategice în raport cu schimbările la nivel regional și internațional; Promovarea consensului politic prin dialog și menținerea priorităților de dezvoltare din domeniile cultură și patrimoniu cultural; Cooperarea activă cu partenerii de dezvoltare pentru susținere și suport în domeniile prioritare; Integrarea resurselor culturale și patrimoniale în circuitul internațional în vederea sporirii mobilității și prezenței artiștilor moldoveni pe arena internațională

Capitolul VII

AUTORITĂȚI ȘI INSTITUȚII RESPONSABILE DE IMPLEMENTAREA SNCP 2035

Obiectivele stabilite de SNCP 2035 vor fi atinse prin sinergia și consolidarea eforturilor tuturor autorităților și instituțiilor cu competențe relevante în dezvoltarea culturii și patrimoniului cultural.

Responsabilitatea primară pentru implementarea SNCP 2035 îi revine Ministerului Culturii, în calitate de autoritate responsabilă de elaborarea politicilor în domeniul culturii și patrimoniului național, iar celorlalte autorități publice, precum Cancelaria de Stat (Biroul Relații cu Diaspora; Biroul pentru Integrare Europeană; Biroul politici pentru reintegrare), Ministerul Educației și Cercetării; Ministerului Finanțelor; Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale; Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării; Ministerul Muncii și Protecției Sociale; Ministerul Sănătății; Ministerul Afacerilor Interne; Ministerul Afacerilor Externe; Ministerul Apărării; Ministerul Mediului le revine asigurarea implementării direcțiilor prioritare de intervenție, de care sunt responsabile conform obiectivelor generale ale SNCP 2035 și domeniilor de competență. De asemenea, în funcție de intervențiile necesare în domeniile vizate de SNCP 2035, vor fi atrase în calitate de

părți următoarele autorități și instituții publice: Agenția Relații Interetnice; Agenția de Stat pentru Proprietate Intelectuală; Biroul Național de Statistică; Agenția pentru Guvernare Electronică; Agenția Servicii Publice; Centrul Național al Cinematografiei; Congresul Autorităților Locale din Moldova; Academia de Științe a Moldovei; Agenția Geodezie, Cartografie și Cadastru; Serviciul de evidență și circulație a bunurilor culturale mobile; Institutul Patrimoniului Cultural; Agenția de Inspectare a Monumentelor; Agenția Națională Arheologică; Rezervația cultural-naturală „Orheiul Vechi”; Centrul Național de Cultură Tradițională; Oficiul Național de Dezvoltare a Culturii; Oficiul Național al Turismului, instituțiile muzeale, instituțiile info-documentare, precum și alte părți interesate.

La nivel local, responsabilitatea implementării SNCP revine autorităților administrației publice locale (subdiviziunilor responsabile de domeniul cultură).

Capitolul VIII

PROCEDURI DE MONITORIZARE, RAPORTARE ȘI EVALUARE

SNCP 2035 va fi implementată pe parcursul anilor 2025-2035 în două etape, prin intermediul programelor de implementare a acesteia pentru anii 2025-2030 (etapa I) și 2031-2035 (etapa II). Programele respective vor servi drept bază pentru planificarea strategică și operațională a acțiunilor de reformă la nivel central și local.

Pe parcursul implementării SNCP 2035 vor fi realizate următoarele proceduri de monitorizare și evaluare:

Monitorizarea anuală – va fi realizată prin generarea raportului anual de progres (semestrul I al fiecărui an de implementare) privind implementarea SNCP 2035 în baza (i) programelor de implementare a SNCP 2035 pe termen mediu și (ii) documentelor de planificare ale autorităților publice responsabile de implementarea SNCP 2035. Rapoartele anuale vor include: prezentarea gradului de realizare a acțiunilor pe programe ce derivă din SNCP 2035, gradul de conformitate a acțiunilor întreprinse cu cele planificate, identificarea cauzelor întârzierilor și modificărilor pentru îmbunătățirea procesului de implementare a programelor; analiza dinamicii indicatorilor de rezultat incluși în SNCP 2035, inclusiv a măsurilor de gestiune a riscurilor. Vor fi formulate recomandări privind îmbunătățirea procesului de implementare a SNCP 2035.

- *Evaluarea intermediară* – la expirarea primei etape de implementare a SNCP 2035 (anul 2031), va fi elaborat raportul intermediar de evaluare (trimestrul I, 2031), ce va ține cont de astfel de criterii, cum ar fi relevanța, eficacitatea, eficiența, sustenabilitatea și impactul implementării Strategiei. Evaluarea implementării va propune, după caz, o ajustare a obiectivelor și direcțiilor de intervenție în funcție de progresul realizat și de tendințele înregistrate în implementarea SNCP 2035 la nivel central și local.

- *Evaluarea finală* – la finalizarea implementării SNCP 2035 va fi elaborat un raport final de evaluare privind rezultatele și impactul implementării acesteia (2036).

Rapoartele anuale de monitorizare și evaluare a SNCP 2035 vor fi elaborate de Ministerul Culturii în cooperare cu autoritățile implicate, instituțiile de cultură din subordine, autorități publice locale (subdiviziunile responsabile de domeniul cultură), parteneri naționali și internaționali, și vor fi coordonate cu Cancelaria de Stat. Rapoartele de evaluare intermediară și finală vor fi elaborate de experți independenți, contractați de Ministerul Culturii. În scopul creșterii transparenței rezultatelor obținute ca urmare a implementării SNCP

2035, rapoartele de monitorizare anuală, rapoartele de evaluare intermediară și finală vor fi consultate public și plasate pe site-ul Ministerului Culturii.

Raportarea privind realizarea/ implementarea SNCP 2035 va fi realizată în baza următoarelor modalități:

- 1) prin colectarea de informații la nivel instituțional și la nivel raional/municipal;
- 2) prin colectarea și prelucrarea informațiilor respective în cadrul realizării unor studii și analize în acest sens;
- 3) prin colectarea și prelucrarea informațiilor de către grupuri temporale de experți, create în acest sens de Ministerul Culturii.

NOTA DE FUNDAMENTARE
la proiectul hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Strategiei Naționale pentru
Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-2035

1. Denumirea sau numele autorului și, după caz, a/al participanților la elaborarea proiectului actului normativ
Proiectul hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Strategiei Naționale pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-2035 este elaborat de Ministerul Culturii în colaborare cu Biroul Regional UNESCO pentru Știință și Cultură în Europa, cu finanțare din partea Uniunii Europene.
2. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului actului normativ
2.1. Temeiul legal sau, după caz, sursa proiectului actului normativ
Proiectul Strategiei Naționale pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-2035 (<i>în continuare – SNCP 2035</i>) a fost elaborat în vederea integrării strategice a culturii și patrimoniului cultural în politica națională, precum și în cadrul cooperării internaționale, urmărind astfel sporirea nivelului de cultură și de dezvoltare personală, în concordanță cu obiectivele Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”.   Odată cu finalizarea perioadei de implementare a Strategiei pentru Cultură 2014-2020, redefinirea politicii naționale în domeniul culturii și patrimoniului cultural este imperativă în contextul necesității susținerii și promovării diversității, inovației artistice și libertății de exprimare, încurajarea gândirii critice, precum și facilitarea participării active a tuturor cetățenilor la viața culturală și asigurarea condițiilor echitabile pentru lucrătorii culturali. În contextul statutului Republicii Moldova de stat candidat de aderare la Uniunea Europeană, necesitatea elaborării unei strategii cuprinzătoare pentru cultură și patrimoniul cultural este reflectată în recomandarea Comisiei Europene pentru Capitolul 26. Educație și cultură din Raportul de Extindere 2024, precum și în Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029 (Clusterul 3. Competitivitate și creștere incluzivă, Capitolul 26. Educație și cultură), aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 306/2025.   În vederea implementării cerințelor de aderare la Uniunea Europeană (<i>în continuare – UE</i>), SNCP 2035 reflectă angajamentele asumate conform prevederilor Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, ratificat prin Legea nr. 112/2014 (Capitolul 25. Cooperarea în domeniul culturii, al politicii audiovizuale și al mass-media și Capitolul 19. Turism), precum și prevederile Agendei de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană 2021 -2027 (Capitolul 21. Cultură, politică audiovizuală și mass-media și Capitolul 17. Turism).
2.2. Descrierea situației actuale și a problemelor care impun intervenția, inclusiv a cadrului normativ aplicabil și a deficiențelor/lacunelor normative
În contextul schimbărilor constante de natură economică, socială, tehnologică și geopolitică, cultura și patrimoniul cultural rămân în continuare printre domeniile cele mai puțin prioritizate în elaborarea politicilor publice și alocarea resurselor bugetare. Astfel, problemele structurale din acest sector rămân a fi nesoluționate și tind să se acumuleze și să se agraveze. Republica Moldova nu face excepție în acest sens. Dificultățile din domeniul culturii și patrimoniului cultural sunt recurente și adesea omise în raport cu alte priorități. Criza provocată de pandemia COVID-19, izbucnită în 2020, a accentuat vulnerabilitățile deja existente, afectând disproporționat sectoarele care depind de interacțiunea directă cu publicul – muzeele, cinematografia, artele spectacolului. Restricțiile impuse au determinat închiderea temporară a instituțiilor de cultură, reducerea

drastică a activităților artistice și pierderi economice semnificative pentru specialiștii din domeniul culturii, cu precădere cei din sectorul independent. Pe lângă impactul pe termen scurt și mediu, criza provocată de pandemia COVID-19 a evidențiat provocările și oportunitățile structurale comune pentru domeniul culturii și patrimoniului cultural. Acestea vizează transformarea digitală; necesitatea de a consolida sectoarele culturale și creative (*în continuare – SCC*) și diversificarea surselor de finanțare; dezvoltarea unei piețe a muncii echitabile și durabile, inclusiv a protecției sociale pentru profesioniștii din SCC; sprijinirea pe scară largă a inovațiilor; punerea în aplicare a tranziției verzi; contribuția la egalitate și diversitate; valorificarea potențialului turistic al Republicii Moldova și stimularea vitalității zonelor rurale și urbane, ș.a.

Fluxul masiv de refugiați din Ucraina din 2022, cauzat de invazia Federației Ruse (care a declanșat cea mai mare strămutare de persoane în Europa după cel de-al Doilea Război Mondial) a reprezentat un test de rezistență pentru Republica Moldova. Spiritul de solidaritate și coeziune socială națională a fost apreciat de întreaga comunitate internațională. Cu toate acestea, efectele colaterale ale războiului de agresiune a Federației Ruse împotriva Ucrainei continuă să persiste prin instrumentele războiului hibrid (inclusiv prin utilizarea abuzivă a culturii în scopul răspândirii propagandei de război, dezinformarea ș.a.), integrate în narațiuni istorice și identitare pentru justificarea agresiunii și influențării susținerii interne și internaționale.

Conform raportului „Evaluarea sectorului cultural din Republica Moldova în perspectiva elaborării Strategiei pentru cultură și patrimoniu – 2030”¹, publicat în 2024, precum și urmare a consultărilor cu reprezentanții domeniului culturii și patrimoniului cultural, una dintre problemele identificate care subminează dezvoltarea și viabilitatea sectorului cultural din Republica Moldova pe termen lung vizează **infrastructura culturală insuficient dezvoltată și modernizată** (totalitatea instituțiilor care oferă servicii, produse culturale, spații, edificii ș.a.).

În Republica Moldova, infrastructura fizică culturală actuală a fost edificată până la obținerea independenței, conform necesităților și numărului populației de atunci. La moment însă, migrarea masivă din mediul rural spre centrele urbane și din țară spre exterior are un impact direct asupra viabilității infrastructurii culturale locale. Transformările au loc într-un context de declin demografic accelerat, în care populația țării a scăzut de la 2,84 milioane în 2015 la 2,42 milioane în 2023². În multe localități, lipsa publicului și a personalului determină abandonarea treptată a spațiilor culturale sau utilizarea acestora la un randament minim. Totodată, se constată discrepanțe semnificative de dezvoltare teritorială privind infrastructura culturală, precum și o fluctuație semnificativă a ofertei și consumului cultural, în special între mediul rural și cel urban. Concentrarea ofertei culturale cu preponderență în unele dintre municipiile și orașele mai dezvoltate ale țării (mun. Bălți, mun. Cahul, mun. Ungheni, ș.a.), întreține starea de deteriorare a infrastructurii culturale din mediul rural.

Artiștii și colectivele independente se confruntă cu un deficit sever de spații accesibile pentru desfășurarea activităților – fie că este vorba despre ateliere, spații de repetiție, galerii sau scene alternative. Această provocare afectează direct calitatea producțiilor artistice și limitează posibilitatea atragerii unui public constant și divers. Mulți creatori sunt constrânși să lucreze în condiții limitate, fără dotările minime necesare, fapt care determină reducerea capacității de exprimare, colaborare și dezvoltare profesională.

¹ <https://mc.gov.md/sites/default/files/file-cloud/rap-fin-strat-2030.pdf>

² https://ro.wikipedia.org/wiki/Demografia_Republicii_Moldova

Infrastructura culturală în mediul rural înregistrează un declin permanent, determinat de reducerea continuă a numărului de biblioteci și a caselor de cultură. Numărul bibliotecilor s-a redus de la 2674 în 2019, la 2544 în 2024, ceea ce constituie o scădere de circa 4,86 %. Deasemenea, s-a redus și numărul caselor de cultură, de la 1216 - în 2019, la 1183 – în 2024, ceea ce constituie circa 2,71 %. Scăderea numărului de biblioteci și case de cultură în mediul rural este un fenomen complex, determinat de migrația și depopularea continuă a satelor, de insuficiența bugetelor locale și de prioritizarea altor nevoi sociale imediate.

Cu referire la instituțiile muzeale, persistă carențe structurale în ceea ce privește infrastructura de conservare. Sediile muzeelor naționale, deși parțial restaurate, necesită în continuare resurse financiare substanțiale pentru reabilitarea completă, întrucât sunt amplasate în clădiri istorice edificate cu peste un secol în urmă, care prezintă deficiențe funcționale și structurale. Spațiile de depozitare, în special pentru obiectele de importanță culturală, istorică sau științifică excepțională, sunt subdimensionate și nu oferă condiții adecvate pentru protejarea patrimoniului mobil în caz de risc. În eventualitatea unor situații de urgență precum cutremurele, conflictele armate sau efecte accentuate ale schimbărilor climatice, Republica Moldova nu dispune de infrastructuri specializate pentru conservarea în siguranță a patrimoniului cultural mobil.

Un aspect sensibil reprezintă accesul deficitar la infrastructura digitală, accentuând inegalitățile culturale și creând riscul apariției unor noi forme de excluziune. Această situație este marcată de faptul că populația în etate (care nu dispune de competențe digitale) atât din mediul urban, cât și cel rural a crescut în ultimii 10 ani: în mediul urban de la 112, 2 mii persoane - în 2014, la 182, 6 mii persoane - în 2024, iar în mediu urban de la 202,8 mii persoane - în 2014 la 254, 6 mii persoane - în 2024³. Pe acest fundal, este esențială o intervenție strategică, coordonată și susținută, care să vizeze reabilitarea, modernizarea și extinderea infrastructurii culturale, cu accent pe incluziunea teritorială, adaptarea la noile tehnologii și integrarea culturii în procesele de dezvoltare locală și regională.

Un domeniu critic afectat de digitalizare insuficientă este cel muzeal. Multe muzee din Republica Moldova nu dispun de soluții digitale moderne – precum tururi virtuale 3D, cataloage interactive, aplicații educaționale sau sisteme de ghidare digitală – care să permită accesul larg al publicului, în special al celui din zonele rurale sau din diaspora. În plus, absența digitalizării colecțiilor, a documentării 3D, arhivării moderne și a inventarelor digitale ale patrimoniului mobil și imobil reduce capacitatea de reacție în caz de urgență și afectează grav procesele de conservare, protejare și valorificare.

Fenomenul accentuat al depopulării satelor și îmbătrânirea populației rurale afectează grav mecanismele de transmitere intergenerațională a patrimoniului imaterial, contribuind la dispariția treptată a cunoștințelor tradiționale, meșteșugurilor, obiceiurilor și practicilor comunitare. În lipsa unor politici culturale coerente și a programelor de revitalizare adaptate contextului local, riscurile de pierdere ireversibilă a identității culturale sunt considerabile. Această situație impune necesitatea unei abordări incluzive în vederea promovării integrării persoanelor din zonele rurale și izolate în sectorul cultural, în special a copiilor, tinerilor, a femeilor, precum și a vârstnicilor, dezvoltând și investind în infrastructuri locale și adaptate, și consolidând astfel rolul culturii în dezvoltarea teritorială.

³ https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/56

Patrimoniul cultural implică și participarea activă a comunităților la procesul de redefinire și valorificare a memoriei colective, în spiritul principiilor enunțate de Convenția Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate (Faro, 2005)⁴. Republica Moldova se află într-un proces esențial de recuperare a memoriei colective, grav afectată de deznaționalizarea și controlul ideologic din perioada ocupației sovietice. Această traumă istorică colectivă în timpul regimului totalitar sovietic, a generat consecințe grave și de lungă durată, manifestate prin falsificarea istoriei, criza identitară, erodarea capitalului cultural, distrugerea elitelor intelectuale, cenzurarea autorilor naționali, frica transmisă transgenerațional, represiunea religioasă, autocenzura și alienarea față de patrimoniu. Astfel, la nivel național, reabilitarea memoriei colective reprezintă un act de justiție istorică și reconciliere socială (redobândirea demnității și încrederii noastre ca societate), prin care trebuie să fie recunoscută trauma istorică suferită, asumarea trecutului totalitar. Absența inițiativelor de fortificare a culturii memoriei ar reprezenta un impediment major în procesul de reconstrucție identitară și socială, alimentând astfel perpetuarea miturilor sovietice, generând ezitări politice și culturale, conflicte de memorie între generații și grupuri sociale, într-un context regional și global marcat deja de multiple provocări.

Conform rapoartelor elaborate în cadrul proiectului Twinning „Suport pentru promovarea patrimoniului cultural în Republica Moldova, prin păstrarea și protecția acestuia”⁵, domeniul **patrimoniul cultural național** se confruntă cu multiple provocări sistemice ce afectează capacitatea de protecție, conservare și valorificare durabilă. Cadrul normativ și aplicarea acestuia constituie un obstacol semnificativ în eforturile de conservare și valorificare a patrimoniului cultural. Situația este agravată de inconsecvențele dintre reglementările din domeniile conexe, care împiedică aplicarea coerentă a cadrului juridic. În prezent, patrimoniul cultural material este expus unui spectru larg de riscuri, precum degradarea naturală, urbanizarea accelerată și insuficiența intervențiilor specializate.

Una dintre cauzele fundamentale ale presiunii asupra patrimoniului construit o reprezintă lipsa planurilor urbanistice generale actualizate. Multe localități, inclusiv mun. Chișinău, nu dispun de asemenea instrumente fundamentale de planificare teritorială, ceea ce conduce la dezvoltări urbane necontrolate, afectarea zonelor istorice și emiterea de autorizații fără fundamentare corespunzătoare. În absența unor politici publice bine definite și eficiente, bunurile valoroase riscă să fie pierdute prin acțiuni de vandalism, intervenții neautorizate, distrugerii accidentale sau neglijență.

Gestionarea deficitară a informațiilor privind bunurile de patrimoniu, în special în cazul monumentelor istorice, afectează capacitatea de protejare eficientă a acestora. Totodată, intervențiile asupra monumentelor istorice sunt îngreunate de lipsa unor metodologii unitare și actualizate privind lucrările de restaurare, conservare sau reabilitare, precum și de absența unor instrumente de sprijin pentru specialiști, cum ar fi ghiduri tehnice, baze de date privind materiale și tehnici tradiționale. Un aspect critic îl constituie lipsa unui sistem funcțional și actualizat de inventariere și documentare a patrimoniului cultural imobil. De asemenea nu este stabilită o listă prioritară a monumentelor de importanță strategică care să necesite documentare digitală, scanare 3D sau planuri de intervenție post-dezastru. Astfel, absența unui cadru operațional coerent pentru salvarea, protejarea și restaurarea patrimoniului în caz de urgență constituie o vulnerabilitate majoră. Protecția patrimoniului cultural în contexte de criză trebuie să devină o prioritate strategică la nivel național. În

⁴ <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/faro-convention>

⁵ <https://mc.gov.md/ro/content/proiectul-ue-twinning>

lipsa acestor evidențe, instituțiile abilitate nu pot interveni eficient, în vederea monitorizării stării bunurilor și prioritizării acțiunilor de conservare și restaurare.

Un domeniu expus în mod particular riscurilor este patrimoniul arheologic, care constituie o componentă fundamentală a memoriei colective și a identității culturale. Monitorizarea stării siturilor arheologice, nivelul de cercetare și accesibilitatea acestora rămân neuniforme și adesea insuficient documentate. Lipsa unui sistem interinstituțional integrat de evidență geospațială, corelat cu planificarea teritorială, instrumentele de protecție și intervențiile de salvare, reduce capacitatea de reacție în fața presiunilor antropice, precum extinderea urbană, lucrările edilitare sau practicile agricole intensive.

Un risc semnificativ în domeniul patrimoniului cultural mobil îl constituie traficul ilicit de bunuri culturale, ce afectează atât proprietatea publică, cât și pe cea privată. În acest sens, consolidarea cooperării interinstituționale între muzee, autoritățile vamale, poliție și sistemul judiciar este esențială. Este oportună inițierea dezvoltării unor mecanisme de avertizare timpurie și asigurarea interoperabilității registrelor naționale ale patrimoniului cu sistemele de control la frontieră și cele de aplicare a legii. Deși Republica Moldova dispune de un cadru legal armonizat cu standardele europene⁶, fenomenul rămâne insuficient documentat, iar datele statistice sunt limitate. Mecanismele de cooperare interinstituțională sunt încă în formare, iar lipsa unor baze de date integrate și a unor protocoale clare de alertă timpurie limitează eficiența intervențiilor. Combaterea eficientă a traficului ilicit impune dezvoltarea unor instrumente moderne de monitorizare, instruirea continuă a personalului și creșterea gradului de conștientizare în rândul comunităților.

În prezent, în Republica Moldova nu există programe de licență dedicate restaurării bunurilor culturale, cum ar fi picturi, obiecte de artă decorativă sau alte bunuri muzeale, ceea ce limitează formarea specialiștilor necesari pentru conservarea și restaurarea patrimoniului mobil. La fel, și în domeniul arheologiei se resimte un gol major în formarea academică, în prezent, în Republica Moldova neexistând un program de licență dedicat acestei specializări. Având în vedere amploarea patrimoniului arheologic național și riscurile semnificative generate de săpături ilegale, construcții neautorizate, absența unei pregătiri academice de bază limitează grav capacitatea statului de a proteja, cerceta și valorifica acest patrimoniu. Un factor important care influențează dinamica formării profesionale în acest domeniu îl constituie numărul relativ redus de tineri care aleg aceste specializări, ceea ce limitează posibilitatea lansării unor programe de studii dedicate. Pentru a răspunde mai eficient cerințelor sistemului de protejare și valorificare a patrimoniului cultural, este importantă consolidarea cooperării dintre instituțiile de învățământ, autoritățile publice și instituțiile culturale. Dezvoltarea programelor de formare continuă, inclusiv în parteneriat cu actori internaționali, poate sprijini perfecționarea profesională în domeniu.

O altă provocare în sectorul cultural este reprezentată de **capitalul uman**, care se confruntă cu o serie de probleme interconectate ce afectează dezvoltarea sectorului. Salariile din acest domeniu sunt printre cele mai mici de pe piața muncii, ceea ce face ca profesiile conexe culturii și patrimoniului cultural să fie mai puțin atractive, în special pentru tinerii specialiști. În mod particular, cercetătorii din domeniul patrimoniului cultural (Institutul Patrimoniului Cultural, universitățile de profil, AMTAP ș.a.) se confruntă cu lipsa de personal calificat, salarii necompetitive și infrastructură de cercetare învechită, ceea ce limitează capacitatea de protecție și valorificare a patrimoniului cultural.

---

⁶ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148798&lang=ro#

În Republica Moldova, artiștii, liberii profesioniști, actorii din sectorul cultural independent, și lucrătorii culturali nu dispun de un sistem eficient de asigurări sociale sau de protecție a securității sociale, datorită lipsei unui statut juridic specific, ceea ce îi face vulnerabili la incertitudinile economice și sociale. Acest aspect impune necesitatea stringentă de ajustare a cadrului normativ național la standardele internaționale privind securitatea socială a artiștilor și a lucrătorilor culturali.

Potrivit raportului „Evaluarea sectorului cultural din Republica Moldova în perspectiva elaborării Strategiei pentru cultură și patrimoniu – 2030”⁷, în perioada 2015-2024, domeniul servicii în tehnologia informațională reprezintă domeniul cu cele mai salarii, în timp ce domeniul culturii, alături de domeniile conexe serviciilor de alimentație și agricultură continuă a fi printre cele mai slab plătite. Deși se observă o creștere a salariului mediu pe economie pentru perioada 2019-2024, de la 6010,1 lei la 13700 lei, salariile în domeniul culturii continuă să rămână printre cele mai joase pe economie. Ritmul lent de creștere a salariilor și lipsa unor stimulente financiare determină fenomenul de „îmbătrânire” a personalului din instituțiile de cultură și patrimoniu, punând presiune asupra capacității sectorului de a se adapta la schimbările rapide ale societății și tehnologiei.

În același timp, mobilitatea redusă a angajaților din sectorul cultural subliniază nevoia stringentă de formare profesională continuă pentru a preveni stagnarea și a menține echipele competitive și flexibile. Profesioniștii din SCC au nevoie de o gamă largă de competențe digitale, tradiționale, transversale și specializate. Totodată, formarea profesională în domeniul restaurării monumentelor istorice este aproape inexistentă, iar acest lucru afectează grav capacitatea sectorului de a revitaliza patrimoniul cultural național.

De asemenea, există un deficit major de cunoștințe și abilități în domeniul managementului culturii, fapt ce subliniază necesitatea unor programe educaționale și de formare adaptate pentru sprijinirea dezvoltării acestui sector. Un aspect critic este și lipsa specialiștilor acreditați în domeniul arheologic, ceea ce limitează cercetările și protejarea patrimoniului arheologic național.

Potrivit Raportului final al Laboratorului Internațional „Noi perspective asupra designului instituțional al finanțării publice pe bază de proiect pentru cultură în țările Parteneriatului Estic” (2022)⁸, **insuficiența finanțării culturii și a patrimoniului cultural** reprezintă una dintre cele mai mari provocări pentru cele două domenii, în raport cu competențele atribuite instituțiilor culturale, nivelul de degradare a monumentelor istorice și infrastructurii culturale în general. Finanțarea culturii în Republica Moldova este asigurată din mai multe surse, printre care bugetul de stat, bugetele locale, programe și granturi internaționale, sponsorizări private, precum și veniturile generate de activitățile culturale.

În comparație cu anul 2015 (202,6 mln lei), cheltuielile pentru servicii în domeniul culturii, conform datelor Ministerului Finanțelor, au crescut nominal până în anul 2024 (proiect) cu 170,0 % (546,2 mln lei). Cea mai mare creștere a fost înregistrată în 2023 – cu 20,0 %. Însă cota parte a serviciilor în domeniul culturii, comparativ cu totalul cheltuielilor bugetului de stat, a revenit în 2024 la același nivel ca în 2016 – 0,7 %. Totuși, lipsa mecanismelor de participare comună ale autorităților publice de diferite nivele în procesul de finanțare a culturii, determină ineficiența distribuirii fondurilor. În plus, există o nevoie

⁷ <https://mc.gov.md/sites/default/files/file-cloud/rap-fin-strat-2030.pdf>

⁸ <https://drive.google.com/file/d/1TivL8v8TGvSexhDLgvxPLfEMrHocC6b0/view>

urgentă de dezvoltare a unor structuri intermediare independente și de creare a mecanismelor de parteneriate public-private, care să permită o finanțare mixtă, capabile să sprijine atât sectorul cultural, cât și protejarea patrimoniului cultural. Susținerea financiară a culturii și patrimoniului cultural din surse diferite decât bugetele publice este foarte scăzută, iar participarea populației în finanțarea acestora rămâne limitată.

În Republica Moldova nu există un mecanism funcțional care să permită reinvestirea directă a veniturilor generate prin valorificarea patrimoniului cultural, prin bilete, evenimente sau închirieri, în lucrări de restaurare, conservare sau modernizare. În lipsa unui circuit dedicat, aceste resurse sunt transferate integral la bugetul de stat, iar eventualele redistribuiri vizează în principal cheltuieli curente, fără a acoperi necesarul de intervenții structurale asupra patrimoniului cultural. Această dependență exclusivă de bugetul public anual limitează inițiativa instituțională și reduce eficiența financiară, lăsând nevalorificat potențialul economic și social al patrimoniului cultural. În schimb, în mai multe state europene, precum Franța, Austria, Estonia sau România, funcționează modele prin care o parte din veniturile generate din utilizarea patrimoniului este direcționată către fonduri speciale pentru restaurare, sprijinite de stimulente fiscale, cofinanțări și inițiative locale. În acest context, Republica Moldova are nevoie de un model financiar sustenabil, bazat pe reinvestirea parțială a veniturilor proprii în sectorul de proveniență.

Participarea culturală și consumul cultural redus reprezintă o problemă semnificativă la nivel național, cu impact direct asupra accesului și implicării cetățenilor în viața culturală. Acest fenomen este marcat de o serie de dificultăți și disparități care afectează atât populația urbană, cât și cea rurală. Una dintre principalele provocări o constituie repartizarea teritorială neuniformă a serviciilor culturale. În multe localități, investițiile în cultură sunt minime, iar activitățile culturale sunt adesea privite ca un domeniu secundar, fără o importanță economică imediată, determinând o prezență scăzută a producției instituțiilor teatral-concertistice. Astfel, cetățenii din aceste zone dispun de mai puține oportunități de participare la evenimente culturale de calitate. De asemenea, tehnologiile informaționale joacă un rol din ce în ce mai important în participarea culturală, iar concurența dintre consumul de cultură digitală și participarea fizică la activitățile culturale tradiționale este tot mai vizibilă.

Cu referire la participarea și consumul cultural la nivel local, se constată o conștientizare scăzută a populației cu privire la responsabilitatea comunității în organizarea vieții culturale. La nivel local, unul din cele mai importante roluri în asigurarea accesului populației la cultură îl are casele de cultură. Ele sunt prezente pe întregul teritoriul țării și oferă un spectru larg de servicii culturale: concerte, spectacole, ocupații artistice etc.

Activitatea formațiilor artistice de amatori se desfășoară preponderent în cadrul caselor de cultură, constituind una dintre cele mai importante forme de implicare culturală a cetățenilor. Această activitate a fost profund afectată de restricțiile impuse în perioada pandemiei COVID-19. Lipsa interacțiunii directe, restricționarea evenimentelor publice și incertitudinea financiară au avut un impact semnificativ asupra acestei categorii de activități culturale.

În perioada 2019–2024 s-a înregistrat o scădere a numărului formațiilor artistice de amatori, de la 3759 la 3413, ceea ce reprezintă o reducere de 9,21 %. De asemenea, numărul membrilor acestor formații a scăzut de la 55997 la 50400, înregistrând o diminuare de 9,99 %. Cu toate acestea, în aceeași perioadă, a fost constatată o creștere a activității artistice desfășurate, reflectată prin: creșterea numărului de evenimente artistice (de la 9846 - în anul 2019 la 10212 - în 2024) și creșterea numărului de turnee realizate (de la 696 - în 2019 la 726 - în 2024). Pentru a contracara riscurile aculturalizării, este esențială promovarea și protejarea produsului cultural local. Acest lucru presupune susținerea

instituțiilor culturale, a artiștilor și creatorilor, promovarea activă a patrimoniului cultural și elaborarea de politici culturale adaptate provocărilor contemporane.

Până nu demult, în Republica Moldova nu a existat o abordare structurată privind **diplomația culturală**, politicul moștenind ideea perimată că există alte priorități decât cultura în ceea ce privește finanțarea din bugetul de stat. Totuși, în contextul geopolitic actual, marcat de multiple provocări și influențe externe, diplomația culturală reprezintă un instrument „soft power” care nu trebuie neglijat. Intensificarea globalizării socio-culturale - manifestată prin uniformizarea culturală și hibridizarea culturală, accesul global la conținut cultural, migrația și multiculturalismul, alături de necesitatea consolidării și afirmării identității culturale naționale și europene, în raport cu diverse narative interne și externe, precum și imperativele fortificării relațiilor internaționale ale Republicii Moldova în contextul parcursului său european, constituie doar câteva dintre argumentele care susțin necesitatea promovării diplomației culturale.

Prezența artiștilor și a instituțiilor culturale din Republica Moldova în rețelele profesionale europene și internaționale rămâne a fi inegală și limitată, în pofida potențialului considerabil de consolidare a sectorului cultural și de facilitare a schimbului de bune practici la nivel internațional. Comunități culturale, precum instituțiile teatral-concertistice și casele de cultură municipale și raionale înregistrează o participare modestă și fragmentară în structuri profesionale de nivel internațional. Această subreprezentare reduce șansele de acces la resurse, colaborări internaționale și vizibilitate pe scena culturală europeană.

Totodată, în contextul emigrării cetățenilor Republicii Moldova în străinătate și crearea comunităților mari în țările de reședință, diaspora a început să capete noi dimensiuni în cadrul relațiilor interstatale, devenind un actor cheie în promovarea imaginii țării, a valorilor și culturii naționale în spațiul internațional. Aceste inițiative contribuie la cultivarea tradițiilor și obiceiurilor naționale, menținerea legăturilor culturale cu Republica Moldova, păstrarea limbii materne și identității naționale. În lipsa unor astfel de inițiative există riscul asimilării diasporei de către populațiile titulare ale țărilor de reședință.

În contextul regional actual, integrarea culturii în toate domeniile relevante ale relațiilor externe ale Republicii Moldova și în instrumentele financiare adecvate sunt esențiale pentru promovarea cooperării culturale cu țările partenere, inclusiv pentru susținerea culturii ca motor al dezvoltării sociale și economice durabile, promovarea dialogului intercultural pentru relații intercomunitare pașnice, precum și consolidarea cooperării privind patrimoniul cultural.

3. Obiectivele urmărite și soluțiile propuse

3.1. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

SNCP 2035 își propune să redefinească politica națională în domeniul culturii și patrimoniului cultural pentru a susține și promova diversitatea, inovația artistică și libertatea de exprimare, să încurajeze gândirea critică, să faciliteze participarea activă a tuturor cetățenilor la viața culturală și să asigure condiții echitabile pentru lucrătorii culturali, contribuind astfel la incluziune socială și coeziune teritorială, dezvoltare durabilă și cooperare internațională într-un context regional și internațional incert.

Astfel, viziunea SNCP 2035 este ca până în anul 2035, cultura și patrimoniul cultural vor fi consolidate ca domenii strategice ale dezvoltării naționale, sprijinite prin investiții sustenabile și parteneriate echitabile. Acestea vor constitui piloni ai democrației, identității naționale, coeziunii și rezilienței sociale, fiind accesibile tuturor cetățenilor și recunoscute drept bunuri comune și drepturi fundamentale, contribuind astfel la creșterea nivelului de cultură și de dezvoltare personală. Cultura va fi integrată transversal în viața socială și

economică, iar instituțiile culturale vor funcționa pe principii democratice și participative. Profesioniștii din domeniul cultural vor beneficia de condiții de muncă echitabile și demne, în acord cu rolul esențial al sectorului în infrastructura socială.

Obiectivele generale și direcțiile prioritare sunt corelate cu principiile și practicile europene din domeniul culturii și patrimoniului cultural (conform *aquis-ului* UE atribuit), cu SND „Moldova Europeană 2030”, precum și cu alte documente de politici intersectoriale. Acestea sunt structurate în 5 compartimente, după cum urmează:

Obiectiv general 1. Asigurarea unei participări culturale extinse, echitabile și incluzive, prin consolidarea rolului culturii în societate, susținerea diversității, reducerea inegalităților de acces și modernizarea infrastructurii culturale, în conformitate cu standardele europene.

Direcții prioritare de intervenție:

- *Consolidarea instituțiilor (case de cultură, biblioteci, muzee) și organizațiilor care sprijină producția artistică în toate formele de expresie culturală, protejarea și promovarea patrimoniului cultural, inclusiv prin susținerea diversităților expresiilor culturale, realizând coeziunea și integrarea comunității;*
- *Consolidarea potențialului culturii ca instrument de promovare a incluziunii sociale și a coeziunii teritoriale, inclusiv integrarea socio-culturală a cetățenilor străini;*
- *Reabilitarea și modernizarea infrastructurii culturale și de patrimoniu cultural, în vederea îmbunătățirii condițiilor de acces public;*
- *Creșterea accesibilității patrimoniului cultural în spațiul digital;*
- *Documentarea, unificarea și digitalizarea fondului de carte din bibliotecile publice;*
- *Regândirea modelului organizațional, avansarea rolului de integrator comunitar al bibliotecilor publice;*
- *Sprijinirea inițiativelor și proiectelor artistice ale artiștilor profesioniști și liber-profesioniști prin facilitarea accesului acestora la spații publice pentru ateliere, spectacole, rezidențe și alte activități culturale;*
- *Consolidarea rolului sectorului cultural independent (non-profit) ca partener strategic în extinderea accesului la cultură, prin instituirea unor mecanisme de sprijin instituțional, facilitarea accesului la infrastructură culturală și asigurarea unei finanțări publice echitabile (inclusiv prin diverse forme de parteneriat public civic);*
- *Consolidarea coeziunii sociale și a rezilienței comunitare prin acțiuni de alfabetizare media și informațională (AIM) și valorificarea culturii memoriei;*
- *Fortificarea potențialului educației artistice și culturale pentru dezvoltarea competențelor culturale, promovarea incluziunii sociale și stimularea participării active a cetățenilor în viața culturală;*
- *Susținerea cinematografilei autohtone și a altor forme de expresii artistice contemporane pentru integrarea patrimoniului cultural național în sistemul valorilor culturale europene;*
- *Dezvoltarea de forme participative de programare și guvernare culturală la nivel local și național;*
- *Integrarea sectorului cultural și patrimoniu național în politici de dezvoltare rurală și urbană.*

Obiectiv general 2. Un patrimoniu cultural protejat, valorificat și accesibil, prin consolidarea cadrului normativ și instituțional, intervenții sustenabile și măsuri integrate de conservare, promovare și gestionare a riscurilor.

Direcții prioritare de intervenție:

- *Alinierea cadrului normativ privind patrimoniul cultural la cadrul de politici europene și internaționale;*
- *Consolidarea capacităților instituționale prin eficientizarea mecanismelor administrative și operaționale;*
- *Inventarierea patrimoniului cultural imobil;*
- *Creșterea rezilienței patrimoniului cultural în fața riscurilor asociate conflictelor armate, dezastrelor naturale, schimbărilor climatice și celor produse de om, inclusiv prin planuri de urgență și măsuri de protecție preventivă;*
- *Combaterea traficului ilicit de bunuri culturale, prin mecanisme eficiente de control, cooperare interinstituțională și aplicare a reglementărilor internaționale;*
- *Valorificarea patrimoniului imobil și a mediului construit prin promovarea arhitecturii de calitate și a proceselor de regenerare urbană durabilă;*
- *Integrarea bunurilor de patrimoniu cultural național în circuitele turistice naționale și internaționale, cu respectarea principiilor turismului cultural responsabil;*
- *Promovarea patrimoniului cultural și a culturii memoriei prin programe educaționale și campanii de sensibilizare, destinate cultivării respectului față de valorile istorice, tradiții și moștenirea culturală, ca fundamente ale identității naționale.*

Obiectiv general 3. Dezvoltarea capitalului uman și îmbunătățirea condițiilor de creație și activitate culturală, care să asigure formarea, cercetarea și inovarea în domeniul culturii și patrimoniului cultural.

Direcții prioritare de intervenție:

- *Crearea și consolidarea unui sistem educațional integrat în domeniul culturii și patrimoniului cultural, care să sprijine formarea inițială, cercetarea științifică și inovarea în domeniu;*
- *Elaborarea de programe/proiecte de sprijin pentru domeniile cultură și patrimoniu cultural, cu accent pe educația prin artă, mediere culturală, cercetare, analize strategice și formare profesională continuă;*
- *Crearea unui cadru normativ și de sprijin pentru recunoașterea și consolidarea statutului omului de creație;*
- *Susținerea și promovarea activității artiștilor profesioniști și liber-profesioniști prin scheme dedicate de finanțare predictibilă, multianuală și participativă;*
- *Sprijinirea integrării profesionale a tinerilor specialiști în organizații și instituții de cultură și patrimoniu, inclusiv prin programe de mentorat, stagii plătite, internshipuri reglementate și burse pentru cariere emergente;*
- *Profesionalizarea managerilor din domeniile cultură și patrimoniu cultural prin îmbunătățirea ofertei de formare inițială și continuă, în conformitate cu standardele de guvernare culturală, management participativ și sustenabilitate.*

Obiectiv general 4. Un sistem sustenabil, echitabil și eficient de finanțare a culturii și patrimoniului cultural, care sprijină inițiativa artistică, stimulează creativitatea și contribuie la protejarea și valorificarea patrimoniului cultural național.

Direcții prioritare de intervenție:

- Crearea și consolidarea mecanismelor sustenabile de susținere și subvenționare a sectorului artistic și de creație public, privat și liber-profesionist;
- Diversificarea modelelor de finanțare în domeniile cultură și patrimoniu cultural pentru a sprijini atât proiectele culturale naționale, cât și inițiativele locale;
- Dezvoltarea unui mecanism național sustenabil și incluziv de finanțare pentru restaurarea, reabilitarea și valorificarea patrimoniului cultural, care să stimuleze inițiativele venite din partea comunităților, autorităților locale și sectorului privat, pe baza unor criterii transparente de prioritate, urgență și impact cultural;
- Promovarea și reglementarea stimulentei financiare și juridice pentru sprijinirea culturii, prin facilitarea finanțărilor private și acordarea de stimulente sectorului cultural non-profit, artiștilor independenți și organizațiilor culturale;
- Dezvoltarea unui cadru participativ și transparent de evaluare a proiectelor culturale, prin digitalizarea proceselor, profesionalizarea comisiilor de evaluare și implicarea activă a sectorului cultural în definirea criteriilor și proceselor de selecție;
- Asigurarea mecanismelor flexibile și transparente de alocare a fondurilor, care să răspundă nevoilor specifice pentru diverse segmente ale sectorului cultural, inclusiv organizații de cultură, artiști liber-profesioniști și entități responsabile de protejarea patrimoniului cultural național.

Obiectiv general 5. Internaționalizarea culturii și patrimoniului cultural, prin cooperare activă în rețele și programe europene și internaționale, precum și prin valorificarea potențialului creativ al diasporei și al scenei culturale locale.

Direcții prioritare de intervenție:

- Susținerea internaționalizării domeniilor cultură și patrimoniu cultural, inclusiv prin valorificarea capacităților și a prezenței diasporei;
- Promovarea și susținerea acțiunilor aferente diplomației culturale (târguri de carte, expoziții internaționale, festivaluri, turnee teatrale ș.a.);
- Promovarea serviciilor și bunurilor culturale naționale la nivel european și internațional;
- Promovarea și implementarea programelor de rezidență și mobilitate artistică în domeniile cultură și patrimoniu cultural prin parteneriate cu actori publici și independenți, axate pe schimb, formare și colaborare profesională la nivel național și internațional;
- Consolidarea cooperării culturale bilaterale și multilaterale, inclusiv prin implicarea activă în cadrul organizațiilor internaționale precum UNESCO, Consiliul Europei, UE, ICCROM, ICOMOS, ICOM, IFLA, Europa Nostra ș.a., și dezvoltarea de parteneriate durabile;
- Aderarea și participarea activă la programele și platformele culturale europene și internaționale, precum „Europa Creativă”, „Europa Cinema”, „Eurimages”, și altele, în vederea alinierii la standardele europene și atragerii de finanțare externă;
- Consolidarea prezenței culturii naționale în spațiul digital global, prin dezvoltarea de politici și instrumente pentru protejarea, promovarea și difuzarea conținuturilor culturale locale și naționale pe platforme digitale internaționale, precum și susținerea creatorilor locali în noile modele de distribuție digitală.

3.2. Opțiunile alternative analizate și motivele pentru care acestea nu au fost luate în considerare

A fost analizată opțiunea „a nu face nimic”. Această opțiune însă ar perpetua lipsa unui cadru strategic dedicat culturii și patrimoniului cultural; ignorarea nevoilor actorilor culturali (instituții, creatori, comunități); lipsa/insuficiența mijloacelor financiare necesare pentru conservare, restaurare și promovare; degradarea patrimoniului construit, mobil, imaterial; stagnarea alinierii sectorului culturii și patrimoniului la noile tendințe/standarde, practici ș.a.

În acest context, această opțiune nu este viabilă, riscurile lipsei de intervenție având impact pe termen mediu și lung, precum:

- Marginalizarea sectorului cultural (fără sprijin și reglementări, muzeele, teatrele bibliotecile riscă să fie subfinanțate sau chiar închise, iar artiștii ar rămâne fără oportunități de susținere);
- Degradarea ireversibilă a patrimoniului (monumentele istorice, obiectele de artă pot suferi distrugerii irecuperabile);
- Pierderea identității culturale (patrimoniu imaterial, limba, memoria colectivă ș.a.);
- Slăbirea coeziunii sociale (fragmentare socială, excluziune);
- Pierderi economice (patrimoniul nevalorificat rămâne o resursă latentă, fără impact pozitiv asupra dezvoltării locale; pierderea oportunităților economice pe care le poate aduce turismul cultural, industriile creative, evenimentele culturale);
- Tergiversarea alinierii la standardele internaționale în domeniu (pierderea unor oportunități de finanțare/susținere; pierderea credibilității în fața partenerilor de dezvoltare).

De asemenea a fost analizată opțiunea aprobării SNCP 2035, care a fost acceptată. SNCP 2035 va contribui la susținerea și implementarea pe termen lung a direcțiilor de dezvoltare ale culturii și patrimoniului cultural național în mod integrat și previzibil.

4. Analiza impactului de reglementare

4.1. Impactul asupra sectorului public

Aprobarea SNCP 2035 va contribui la fortificarea cadrului strategic în domeniul culturii și patrimoniului cultural, alături de Programul național de dezvoltare a industriilor creative pentru anii 2024-2027 „Moldova Creativă” (în curs de implementare), contribuind astfel la dezvoltarea sectoarelor pe termen lung și utilizarea eficientă a mijloacelor financiare.

4.2. Impactul financiar și argumentarea costurilor estimative

Costurile necesare pentru implementarea SNCP 2035 vor fi reflectate în programele de implementare ale acestora pentru anii 2025-2030 (etapa I) și pentru anii 2031-2035 (etapa II) .

4.3. Impactul asupra sectorului privat

SNCP 2035 va genera un impact direct asupra sectorului privat, în special în rândul proprietarilor de monumente istorice, al operatorilor din domeniul construcțiilor și restaurării, al agenților economici din domeniul turismului cultural, precum și al actorilor de pe piața bunurilor culturale. Implementarea SNCP 2035 (inclusiv prin promovarea standardelor de calitate) va responsabiliza proprietarii privați și va stimula investițiile în intervenții conforme. Totodată, creșterea cererii pentru servicii specializate, materiale tradiționale și produse culturale va impulsiona dezvoltarea economică locală și va contribui la consolidarea unui parteneriat sustenabil între stat și sectorul privat privind protejarea și valorificarea patrimoniului cultural. Prin măsuri de control și transparență, SNCP 2035 va avea un impact și asupra reglementării intervențiilor asupra monumentelor istorice.

De asemenea, implementarea SNCP 2035 va influența direct activitatea agenților economici și a întreprinderilor de stat care participă la programe naționale precum editarea cărții naționale în țară și străinătate, programe de traduceri și reviste culturale, stimulând

astfel, implicarea sectorului privat în producția și difuzarea de conținut cultural de calitate. Totodată, SNCP 2035 va avea un impact direct asupra industriei cinematografice, prin stimularea producției, co-producției cinematografice și valorificarea patrimoniului cinematografic, atrăgând parteneriate public–private și contribuind la dezvoltarea sectorului privat.
4.4. Impactul social
SNCP 2035 urmărește să genereze un impact atât pe termen scurt, cât și pe termen lung. Reabilitarea și modernizarea infrastructurii culturale va contribui la creșterea accesibilității la bunuri și servicii culturale.   Conservarea și valorificarea patrimoniului cultural va permite comunităților păstrarea valorilor și tradițiilor, și transmiterea acestora generațiilor viitoare.   Investițiile în capitalul uman vor contribui la stabilirea unui statut mai clar și mai protejat pentru artiști și profesioniști, acces la spații de creație și oportunități de formare continuă. De asemenea, vor fi create condiții de retenție a specialiștilor în țară, precum și dezvoltarea unei noi generații de creatori și cercetători. Sporirea internaționalizării și mobilității profesionale va contribui la integrarea accelerată în spațiul cultural european și internațional - element definitoriu în contextul parcursului de integrare europeană a Republicii Moldova.   Programele de educație culturală în școli și licee, vizitele la muzee, atelierele creative, proiectele interdisciplinare vor contribui la dezvoltarea gândirii critice și a spiritului civic. Activitățile de alfabetizare informațională și media, precum și apelul la memoria colectivă prin organizarea evenimentelor istorico-culturale tematice vor contribui la consolidarea coeziunii sociale, identității naționale și a rezilienței comunitare într-un context regional și internațional expus constant provocărilor hibride.   Pusă în valoare în mod corect și integrată în sistemul educațional, cultura va consolida economia creativă și va produce efecte socio-economice importante, prin diversificarea oportunităților de relaxare și petrecere a timpului liber, de asemenea prin reducerea conflictelor, tensiunilor, violenței și a devianțelor sociale. Includerea în circuitul turistic a siturilor istorice, muzeelor, bunurilor de patrimoniu cultural restaurate, peisajelor culturale, organizarea de festivaluri ș.a. va asigura crearea locurilor de muncă în mod direct și indirect, atragerea turiștilor (interesați de experiențe autentice și educative), sporirea atractivității turistice a comunităților și a țării în ansamblu, cu repercusiuni economice la nivel local și național.
4.4.1. Impactul asupra datelor cu caracter personal
Nu este aplicabil
4.4.2. Impactul asupra echității și egalității de gen
Implementarea SNCP 2035 va contribui la eliminarea stereotipurilor de gen, prevenirea violenței în familie și asigurarea egalității de șanse în domeniul culturii și patrimoniului. SNCP 2035 va contribui la sporirea accesibilității, calității și actualității ofertei culturale, ceea ce implică cheltuieli curente și investiționale mai mari, mai bine ținute și valorificate în mod mai eficient, la nivelul fiecărei instituții și organizații culturale.   Astfel, va fi asigurată intrarea culturii în „mase”, inclusiv în mediul rural și în regiunile periferice ale țării. Implementarea SNCP 2035 va asigura dezvoltarea infrastructurii culturale (muzee, biblioteci, case de cultură, instituții teatrale-concertistice ș.a.), digitalizarea acestora și eliminarea decalajelor geografice, cu impact asupra publicului larg, persoanelor din mediul rural sau defavorizat, copii, tineri, vârstnici, persoane cu dizabilități, organizații culturale ș.a.

4.5. Impactul asupra mediului
Prin intervențiile asupra patrimoniului cultural imobil, realizate în conformitate cu legislația națională și cu standardele europene și bunele practici internaționale, SNCP 2035 sprijină protecția și valorificarea mediului construit, generând efecte pozitive indirecte asupra calității vieții și a sustenabilității. De asemenea, SNCP 2035 va contribui la reducerea vulnerabilității patrimoniului cultural în fața riscurilor și situațiilor de urgență fiind corelate cu ODD-urile, prin promovarea unei utilizări durabile a resurselor și a reabilitării clădirilor cu statut de monument.
4.6. Alte impacturi și informații relevante
Nu este aplicabil
5. Compatibilitatea proiectului actului normativ cu legislația UE
Proiectul nu are drept scop armonizarea legislației naționale cu legislația UE, dar implementarea direcțiilor prioritare din SNCP 2035 vor permite accelerarea ritmului de aliniere la standardele și practicile europene, în corespundere cu <i>acquis-ul</i> UE atribuit (soft law) din domeniul culturii și patrimoniului cultural ⁹ . Totodată, direcțiile de intervenție vin să sporească procesul de pregătire a Republicii Moldova pentru corespunderea cu criteriile de aderare la UE (Capitolul 26. Educație și cultură) – angajament asumat și în Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029 aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 306/2025.
6. Avizarea și consultarea publică a proiectului actului normativ
În contextul procesului de analiză și documentare din perspectiva elaborării SNCP 2035, a fost organizată și desfășurată prezentarea publică a Raportului cercetării sectorului cultural din Republica Moldova și a Conceptului noii Strategii pentru cultură și patrimoniu – 2030, realizate de către A.O. Centrul de Politici Culturale https://mc.gov.md/ro/content/conditii-pentru-strategia-culturii-2030-un-document-incluziv-vizionar-inspirat-de-realitate În scopul respectării Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional, anunțul privind inițierea procesului de elaborare a proiectului hotărârii de

⁹ [Convenția UNESCO 2005 pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale;](#)

[Decizia Consiliului din 18 mai 2006 privind încheierea Convenției pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale \(2006/515/CE\);](#)

[Rezoluția Consiliului privind Planul de lucru al UE pentru cultură 2023–2026 \(2022/C 466/01\);](#)

[Rezoluția Consiliului Uniunii Europene și a Reprezentanților Guvernelor Statelor Membre reuniți în cadrul Consiliului privind Dimensiunea Culturală a Dezvoltării Durabile 2019/C 410/01;](#)

[Concluziile Consiliului privind gestionarea riscurilor în domeniul patrimoniului cultural 2020/C 186/01;](#)

[Concluziile Consiliului privind egalitatea de gen în domeniul culturii;](#)

[Concluziile Consiliului privind redresarea, reziliența și durabilitatea sectoarelor culturale și creative 2021/C 209/03;](#)

[Concluziile Consiliului privind cultura, arhitectura de înaltă calitate și mediul construit ca elemente-cheie ale inițiativei Noul Bauhaus european 2021/C 501 1/03;](#)

[Concluziile Consiliului privind consolidarea schimburilor interculturale prin mobilitatea artiștilor și a profesioniștilor din sectoarele culturale și creative, precum și prin multilingvism în era digitală 2022/C 160/07;](#)

[Concluziile Consiliului privind elaborarea unei strategii europene pentru ecosistemul industriilor culturale și creative 2022/C 160/06;](#)

[Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Spre o abordare integrată a patrimoniului cultural european;](#)

[Comunicarea comună către Parlamentul European și Consiliu. Către o strategie pentru relațiile culturale internaționale;](#)

[Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. O nouă agendă europeană pentru cultură COM/2018/267;](#)

[Cadru de acțiune european pentru patrimoniu cultural;](#)

[Rezoluția Parlamentului European din 20 octombrie 2021 referitoare la situația artiștilor și la redresarea culturală în UE 2020/2261\(INI\);](#)

[Raportul Parlamentului European privind rolul culturii, educației, media și sportului în combaterea rasismului 2021/2057\(INI\);](#)

[Comunicarea Comisiei Orientări UE privind reluarea în siguranță a activităților în sectoarele culturale și creative – COVID-19 \(2021/C 262/0\)](#)

[Rezoluția Consiliului din 21 ianuarie 2002 privind rolul culturii în dezvoltarea Uniunii Europene \(2002/C 32/02\);](#)

[Raportul OMC „Statutul artiștilor și profesioniștilor culturali și creativi”, 2023.](#)

Guvern cu privire la aprobarea SNCP 2035 a fost plasat atât pe site-ul web oficial al Ministerului Culturii, la secțiunea Transparență <https://particip.gov.md/ro/document/stages/anunt-cu-privire-la-initierea-procesului-de-elaborare-a-proiectului-hotararii-de-guvern-cu-privire-la-aprobarea-strategiei-pentru-cultura-si-patrimoniu-pentru-anii-2025-2035/14038> și pe platforma guvernamentală www.particip.gov.md

Pentru asigurarea unui proces transparent, activ și participativ, au fost constituite și consultate 12 grupuri țintă (din sectoarele: artele spectacolului; arte vizuale; cinematografie; cultură scrisă; educație artistică; muzică; patrimoniu imaterial; patrimoniu imobil; patrimoniu mobil; politici culturale în teritoriu; sectorul cultural independent și neguvernamental; industriile creative), cât și reprezentanții platformelor consultative permanente sectoriale. În procesul de elaborare a SNCP 2035 au fost utilizate metode precum chestionarea grupurilor țintă, diseminarea informațiilor prin diverse canale, ședințe de lucru. Totodată, în procesul de elaborare a proiectului SNCP 2035 au fost organizate dezbateri publice în vederea consultării părților interesate <https://mc.gov.md/ro/content/prima-runda-de-consultari-pentru-elaborarea-strategiei-nationale-pentru-cultura-si>

Proiectul final al SNCP 2035 a fost supus avizării în conformitate cu Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, precum și consultării publice, fiind plasat pe platforma https://particip.gov.md/ro/document/stages/*/14959

Rezultatele procesului de avizare și consultare publică sunt incluse în Sinteza obiecțiilor și propunerilor (recomandărilor).

7. Concluziile expertizelor

În conformitate cu art. 28 alin. (2) lit. a) din Legea integrității nr. 82/2017, proiectul hotărârii, fiind un document de politici publice, este exceptat de la expertiza anticorupție.

Proiectul SNCP 2035 a fost supus expertizei juridice de către Ministerul Justiției, în temeiul art. 37 alin. (1) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative.

Sub aspectul temeiului juridic, proiectul actului normativ în discuție este elaborat în temeiul art. 4 lit. g), art. 5 lit. a) și art. 6 lit. h) din Legea nr. 136/2017 cu privire la Guvern. În conformitate cu pct. 7 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2022, la fundamentarea, elaborarea, avizarea, consultarea și aprobarea documentelor de planificare și a documentelor de politici publice care se aprobă prin hotărâri ale Guvernului, acestora li se aplică regulile și cerințele înaintate față de actele normative, în conformitate cu Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative. Astfel, prevederile cuprinse la art. 24 alin. (2) din Legea nr. 100/2017, stabilesc că la fundamentarea, elaborarea, avizarea, consultarea și aprobarea documentelor de politici se aplică regulile și cerințele înaintate față de actele normative.

În acest context, conținutul Strategiei ar fi necesar de revizuit prin prisma normelor de tehnică legislativă, ținând cont de cele expuse în continuare: Proiectele documentelor de politici se numerează conform regulilor tehnicii legislative. Astfel, se constată o inadvertență în ceea ce privește numerotarea prevederilor în proiectul prezentat, motiv pentru care propunem a fi revizuită conform dispozițiilor statuate la art. 52 alin. (2) și (3) din Legea nr. 100/2017.

Potrivit art. 53 alin. (1) lit. a) și b) din Legea nr. 100/2017, în funcție de complexitatea actului normativ, punctele sunt grupate în secțiuni (însemnate succesiv cu numere ordinare exprimate prin cifre arabe), acestea din urmă în capitole (însemnate succesiv cu numere ordinare exprimate prin cifre romane). În cazul unor acte normative complexe, punctele pot fi grupate mai întâi în paragrafe și/sau subsecțiuni. Pentru ca materialul să fie ușor de înțeles și asimilat, sugerăm autorului să revadă sistematizarea conținutului la Cap. II,

pentru a asigura o structurare pe subdomenii relevante, astfel încât fiecare paragraf sau secțiune să reflecte particularitățile unui sector din domeniul culturii.

La cap. III, intitulat „Scop, viziune, principii”, se recomandă revizuirea denumirii și a conținutului cap. III pentru a asigura conformitatea cu structura prevăzută în regulament.

La cap. IV privind obiectivele generale și direcțiile prioritare de intervenție se consideră necesară o restructurare a conținutului, astfel încât să fie o legătură dintre obiective, direcții și indicatori.

Aceeași observație este valabilă și pentru cap. V, referitor la impact și indicatorii de impact, utilizați pentru evaluarea fiecărui obiectiv general.

8. Modul de încorporare a actului în cadrul normativ existent

Aprobarea SNCP 2035 nu implică necesitatea modificării cadrului normativ existent.

9. Măsurile necesare pentru implementarea prevederilor proiectului actului normativ

SNCP 2035 va fi implementată pe parcursul anilor 2025-2035 în două etape, prin intermediul programelor de implementare a acesteia pentru anii 2025-2030 (etapa I) și 2031-2035 (etapa II). Programele respective vor servi drept bază pentru planificarea strategică și operațională a acțiunilor de reformă la nivel central și local.

SNCP 2035 urmează să respecte mecanismul de monitorizare, evaluare și raportare anuală, intermediară și finală. În procesul de monitorizare, evaluare și raportare, Ministerul Culturii, prin prisma domeniilor de competență statuate în Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Culturii, pct. 6, sbp. 1 și 2, (cultură și patrimoniul național, precum și turism), va asigura rolul de coordonator. Celelalte autorități publice le revine responsabilitatea asigurării implementării direcțiilor prioritare de intervenție, conform domeniilor de competență.

Sistemul de monitorizare va include colectarea periodică de date, analiză și raportare a indicatorilor.

Rapoartele anuale de monitorizare și evaluare a SNCP 2035 vor fi elaborate de Ministerul Culturii în cooperare cu autoritățile implicate, instituțiile de cultură din subordine, autorități publice locale (subdiviziunile responsabile de domeniul cultură), parteneri naționali și internaționali, și vor fi coordonate cu Cancelaria de Stat. Rapoartele de evaluare intermediară și finală vor fi elaborate de experți independenți, contractați de Ministerul Culturii. În scopul creșterii transparenței rezultatelor obținute ca urmare a implementării SNCP 2035, rapoartele de monitorizare anuală, rapoartele de evaluare intermediară și finală vor fi consultate public și plasate pe site-ul Ministerului Culturii.

Ministru

Sergiu PRODAN

S I N T E Z A
obiecțiilor și propunerilor (recomandărilor) la proiectul hotărârii Guvernului
cu privire la aprobarea Strategiei Naționale pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-2035
număr unic 650/MC/2025

Participantul la avizare	Conținutul obiecției/propunerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
AVIZARE		
Ministerul Educației și Cercetării (nr. 07-09/5762 din 06.08.2025)	La Capitolul II – 1. Analiza situației, în conținut, alineatul de jos (pag. 33), sintagma „prin discipline precum istoria, educația civică sau geografia” să se substituie cu sintagma „prin discipline precum istoria românilor și universală, educația pentru societate sau geografia”. Propunerea de modificare este argumentată în temeiul articolului 40, alineatul (8) din Codul educației al Republicii Moldova nr. 152 din 17.07.2014, cu modificările ulterioare.	Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii.
	Analiza situației, în conținut, al patrulea alineat (pag. 34), constatarea „La fel, și în domeniul arheologiei se resimte un gol major în formarea academică, în prezent, în Republica Moldova nu există un program de licență dedicat acestei specializări”, nu este relevantă și propunem excluderea acesteia. Or, noul Nomenclator al domeniilor de studii și al specialităților oferă la ciclul I Licență și studii integrate, oportunitatea de a studia la domeniul 0222 Istorie și arheologie, programele de studii: 0222.1 Istorie, 0222.2 Arheologie, 0222.3 Muzeologie, 0222.4 Restaurarea și conservarea monumentelor istorice. Aceeași obiecție se referă și la Nota de fundamentare. Propunerea de modificare este argumentată în temeiul Nomenclatorului domeniilor de studii și al specialităților în învățământul superior, aprobat prin HG nr. 412/2024, modificat prin HG nr. 375/2025. Menționăm că Ministerul Educației și Cercetării aprobă comanda de stat de admitere în învățământul superior, pe domenii, conform ofertelor înaintate din partea instituțiilor, repartizarea locurilor pe programe de studii este realizată de instituțiile de învățământ superior. Suplimentar, în contextul autonomiei universitare, programele de studii superioare de master și de doctorat în domeniile de studii sunt elaborate de instituțiile de învățământ superior, acreditate sau autorizate provizoriu, în condițiile legii.	Se acceptă parțial. La nivel normativ, Nomenclatorul domeniilor de studii și al specialităților în învățământul superior include specializarea 0222.2 <i>Arheologie</i> , iar aprobarea comenzii de stat se realizează conform procedurilor legale, cu repartizarea pe programe de către instituțiile de învățământ superior, în baza autonomiei universitare. Totuși, mențiunea din Strategie reflectă realitatea actuală: în prezent, în Republica Moldova nu este implementat efectiv niciun program de licență dedicat arheologiei, ceea ce generează un gol semnificativ în formarea specialiștilor în domeniu. Formularea din proiectul SNCP 2035 a fost ajustată în vederea accentuării că lipsa programului este rezultatul neexercitării

		opțiunii de implementare de către instituțiile de învățământ superior, nu și a lipsei cadrului normativ, după cum urmează Astfel, textul a fost modificat, după cum urmează: „Deși noul Nomenclator al domeniilor de studii și al specialităților în învățământul superior (HG nr. 412/2024 cu privire la aprobarea Nomenclatorului domeniilor de studii și al specialităților în învățământul superior) include la ciclul I Licență specializarea 0222.2 Arheologie, în prezent nici una dintre instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova nu implementează efectiv un program de licență dedicat acestei specializări.”
Academia de Științe (nr. 499-13/5 din 08.08.2025)	La Capitolul I. Introducere. La corelarea Obiectivelor SNCP 2035 (pag. 4), se propune completarea „Programului național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2024-2027”, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1049 din 21.12.2023 https://ancd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/HG%20nr.1049%20din%2021.12.2023.pdf	Se acceptă. Textul a fost completat conform propunerii.
	La Capitolul II. Analiza situației. La pag. 35 la „Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău integrează patrimoniul istoric și turismul cultural în oferta sa educațională” de adăugat, „precum și pregătește specialiști din domeniul artelor vizuale și a designului” (Facultatea Arte Vizuale și Design). Considerăm necesar de a nominaliza în SNCP 2035 toate organizațiile din domeniile cercetării și inovării care desfășoară proiecte de cercetare în anul 2025	Nu se acceptă. Programele propuse spre includere sunt orientate spre creație artistică și educație vizuală, nu spre restaurarea sau conservarea patrimoniului cultural (abordate din perspectiva problemei analizate). Se acceptă. Textul a fost ajustat conform propunerii.

	finanțate de la bugetul de stat, care contribuie la promovarea și valorificarea patrimoniului național, după cum urmează: • Universitatea de Stat din Moldova (12 proiecte) • Institutul Patrimoniului Cultural (6 proiecte) • Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (5 proiecte) • Muzeul Național de Istorie a Moldovei (2 proiecte) • Universitatea Tehnică a Moldovei (2 proiecte) • Universitatea de Stat „A. Russo” din Bălți (2 proiecte) • Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice (1 proiect) • Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale (1 proiect)	
	La Capitolul VIII. Monitorizare, raportare și evaluare. În conformitate cu articolul 64 al „Codului cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova”, nr. 259 din 15.07.2004 și modificările ulterioare, Academia de Științe a Moldovei: a) exercită rolul de consultant strategic al Guvernului la stabilirea priorităților în domeniul cercetării fundamentale și aplicative; d) elaborează raportul asupra stării științei, care să reflecte politicile elaborate și modul de implementare a acestora la nivel național; i) stimulează creația științifică și culturală; j) susține și mediatizează rezultatele cercetării și dezvoltării ș.a. Reieșind din atribuțiile AȘM se propune a fi inclusă ca entitate implicată în procesul de monitorizare și evaluare anuală a cercetărilor în domeniul patrimoniului cultural. Dat fiind faptul că în cadrul secțiilor AȘM anual sunt organizate audierile publice a proiectelor de cercetare, includerea instituției în cadrul acestui compartiment ar documenta rezultatele înregistrate și prezenta rapoartele de progres Ministerului Culturii. În conformitate cu Articolul 67, p. e) al Codului, Secțiile AȘM contribuie la elaborarea raportului asupra stării științei, care reflectă politicile elaborate și modul de implementare a acestora la nivel național. În context, menționăm faptul că în atribuțiile Secției Științe Sociale, Economice, Umanistice și Arte a AȘM, care audiază proiectele de cercetare la prioritatea IV. Provocări societale, direcția strategică Valorificarea patrimoniului național, este inclusă și analiza sectorului pe domeniul cercetării științifice, fapt ce se cere a fi prevăzut și în conținutul Strategiei.	Se ia act În conformitate cu sbp. 15.9 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, în proiectul Strategiei se includ „autorități/instituții responsabile (indicarea autorităților/instituțiilor publice responsabile sau care contribuie la implementarea strategiei, precum și a altor părți implicate)”. În context, în Capitolul VIII. Monitorizare, raportare și evaluare, AȘM este deja menționată în calitate de parte implicată (în domeniul cercetării) în procesul de implementare a SNCP 2035.

	Nota de Fundamentare 2.2. Descrierea situației actuale și a problemelor care impun intervenția, inclusiv a cadrului normativ aplicabil și a deficiențelor/lacunelor normative - ar fi binevenit de atenționat și asupra statutului cercetărilor din domeniul patrimoniului cultural (Institutul Patrimoniului Cultural, Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Universitatea Tehnică a Moldovei, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice ș.a.) care se confruntă cu lipsa de personal, condiționate de salariile mici, finanțarea insuficientă, infrastructura învechită ș.a.	Se acceptă. Nota de fundamentare a fost completată conform propunerii.
Agenția Geodezie, Cartografie și Cadastru a Republicii Moldova (nr. 36/01-06/968 din 11.08.2025)	Strategia remisă spre avizare se referă la monumente istorice, situri arheologice, edificii de patrimoniu etc., care sunt obiecte ce necesită evidență în Registrul bunurilor imobile. Astfel, este important ca aceste obiecte să fie geolocalizate și integrate în baza de date cadastrală națională. AGCC poate contribui la elaborarea și actualizarea geo-bazelor de date tematice cu aceste obiective de patrimoniu. În privința Arcului Geodezic Struve notăm că, acest obiectiv transfrontalier, este explicit menționat în strategie și face parte din patrimoniul mondial UNESCO. Fiind un punct geodezic de importanță istorică și științifică, AGCC are un rol esențial în menținerea, protejarea și evidența tehnică a acestuia, datorită responsabilităților sale în domeniul geodeziei și cartografiei. Strategia promovează digitalizarea și integrarea datelor culturale în sisteme moderne de evidență. AGCC ar putea contribui la crearea de hărți tematice interactive, baze GIS, pentru vizualizarea patrimoniului cultural la nivel național.	Se ia act.
	La capitolul II - recomandăm substituirea textului „pe platforma geodata.gov.md, sporind transparența și accesibilitatea informației” cu textul „pe geodata.gov.md, geoportalul tematic al datelor spațiale al Agenției Geodezie, Cartografie și Cadastru, care este dezvoltat, administrat, facilitând astfel accesul entităților publice și terților la datele spațiale direct de la producător”.	Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii.

	În același capitol este menționat că, „Lipsa unui sistem interinstituțional integrat de evidență geospațială, corelat cu planificarea teritorială, instrumentele de protecție și intervențiile de salvare, reduce capacitatea de reacție în fața presiunilor antropice, precum extinderea urbană, lucrările edilitare sau practicile agricole intensive”. AGCC, în calitate de autoritate coordonatoare a infrastructurii de date spațiale în Republica Moldova, a instituit cadrul normativ și tehnologic, dezvoltând Geoportalul Infrastructurii de Date Spațiale: geoportalinds.gov.md, care este punctul de acces prin servicii de rețea al datelor spațiale din țară. Totodată, conform Hotărârii Guvernului nr. 458/2017 pentru aprobarea responsabilităților entităților publice privind seturile de date spațiale, Ministerul Culturii, Agenția Națională Arheologică, Agenția de Inspectare și Restaurare a Monumentelor sunt responsabile de seturile de date „Arii naturale protejate de stat și zone de protecție”. Prin urmare, precizăm că, există un sistem interinstituțional integrat de evidență geospațială, dar lipsește interesul din partea entităților publice responsabile.	Se acceptă parțial <i>Ariile naturale protejate de stat și zone de protecție</i> constituie patrimoniu natural și intră în competența Ministerului Mediului, conform Legii nr. 1538/1998 privind fondul ariilor naturale protejate de stat, atribuțiile de protecție și control revenind Inspectoratului Ecologic de Stat și Serviciului Silvic de Stat. Ministerul Culturii, precum și instituțiile din subordine din domeniul protejării patrimoniului cultural – AIM și ANA, figurează în Hotărârea Guvernului nr. 458/2017 pentru aprobarea responsabilităților entităților publice privind seturile de date spațiale, ca responsabile de date doar în ceea ce privește zonele de protecție aferente monumentelor istorice, monumentelor de for public, siturilor arheologice și componentelor culturale din rezervațiile cultural-naturale, și nu pentru ariile naturale propriu-zise. Patrimoniul cultural imobil (monumentele istorice, monumentele de for public, siturile arheologice) nu este menționat explicit în Hotărârea Guvernului nr. 458/2017 pentru aprobarea responsabilităților entităților publice privind seturile de date spațiale, ceea ce justifică necesitatea completării cadrului normativ pentru includerea acestuia ca set distinct de date spațiale. Totodată, protejarea mormintelor și operelor comemorative de război intră în

		competența Ministerului Apărării, prin Agenția pentru Știință și Memorie Militară, conform Legii nr. 161/2017 privind regimul mormintelor și operelor comemorative de război, iar acestea la fel nu se regăsesc în Hotărârea de Guvern menționată supra. Astfel, textul a fost modificat, după cum urmează: „Deși există infrastructura tehnică și cadrul normativ pentru evidența geospațială, lipsa unui mecanism interinstituțional pe deplin funcțional și a unei corelări efective cu planificarea teritorială, instrumentele de protecție și intervențiile de salvare reduce capacitatea de reacție în fața presiunilor antropice, precum extinderea urbană, lucrările edilitare sau practicile agricole intensive. Sistemul actual necesită ajustări pentru integrarea completă a datelor privind patrimoniul cultural imobil și pentru asigurarea actualizării periodice a acestora.”

	La capitolul III, secțiunea referitoare la „Inovarea digitală și politici bazate pe cunoaștere” după cuvântul „date” propunem completarea cu sintagma „date spațiale”, întrucât valoarea datelor are o contribuție mult mai mare dacă dispune de componenta geografică. Subsidiar, în aceeași secțiune, recomandăm includerea dezvoltării unui sistem informațional geografic de stat în domeniu, care va oferi funcționalități pentru vizualizarea, descărcarea și integrarea datelor spațiale prin servicii de rețea și va permite explorarea altor seturi de date spațiale, de la hărți cadastrale, limite administrative și rețele de infrastructură, până la arii naturale protejate și altele.	Se acceptă parțial. În textul SNCP 2035, termenul „date” se referă la întregul domeniu al culturii, respectiv, nu toate domeniile necesită componentă geospațială (ex. digitalizarea de patrimoniu mobil). Menționarea „datelor spațiale” este relevantă pentru domeniile cu componentă geografică (ex. patrimoniu cultural imobil). Dezvoltarea infrastructurii geospațiale pentru patrimoniul cultural imobil este deja prevăzută în Programul Național de Aderare a RM la UE pentru anii 2025-2029, prin acțiunea ce vizează dezvoltarea Sistemului Informațional „Inventarul monumentelor și siturilor”, care va integra funcționalități de vizualizare, descărcare și corelare a datelor spațiale relevante. Cu privire la protejarea ariilor naturale protejate, această responsabilitate aparține Ministerului Mediului, conform Legii nr. 1538/1998 privind fondul ariilor naturale protejate de stat. Astfel, textul a fost modificat, după cum urmează: „În era digitală, marcată de tehnologii profund disruptive, precum inteligența artificială, politicile culturale trebuie să valorifice potențialul transformării digitale pentru a asigura acces echitabil la cultură, a consolida capacitatea instituțională și a stimula creativitatea. Procesul decizional trebuie să se bazeze pe date, știință și

		expertiză. În domeniile cu componentă geografică, precum patrimoniul cultural imobil, aceste date includ și dimensiunea spațială. Digitalizarea conținutului cultural și interoperabilitatea sistemelor va contribui la dezvoltarea rețelelor de informații culturale, cooperare transsectorială, protejarea și promovarea patrimoniului, precum și la facilitarea accesului publicului la diversitatea culturală. Astfel, implementarea SNCP 2035 trebuie susținută prin investiții în cercetare, infrastructură digitală și educație.”
	Prezenta strategie este corelată cu alte strategii, precum cea de dezvoltare regională, de mediu, inclusiv cu programul național de dezvoltare a turismului. În măsura în care aceste politici presupun suport cartografic, geospațial, cadastral pentru infrastructura culturală sau turistică, este util ca AGCC să fie consultată sau implicată în procesul de implementare a documentului.	Se ia act.
Casa Națională de Asigurări Sociale (nr. 10432 din 12.08.2025)	La Capitolul VII din proiectul Strategiei, se propune de a exclude Casa Națională de Asigurări Sociale din lista autorităților/instituțiilor ce vor fi atrase în calitate de parte la asigurarea implementării Strategiei. În conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 230/2020 cu privire la organizarea și funcționare Casei Naționale de Asigurări Sociale, misiunea Casei Naționale este de a realiza politicile sociale ale statului orientate spre garantarea drepturilor sociale ale cetățenilor prin administrarea sistemului public de asigurări sociale și gestionarea bugetului asigurărilor sociale de stat. Astfel activitățile/acțiunile prevăzute în proiectul strategiei nu sunt relevante domeniilor de activitate și atribuțiilor Casei Naționale de Asigurări Sociale.	Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii.

Ministerul Finanțelor (nr. 05-17/180/1204 din 13.08.2025)	Se propune ca, denumirea proiectului Strategiei să fie adusă în concordanță cu denumirea proiectului de hotărâre.	Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii.
	În lipsa Notei de fundamentare, care urmează să cuprindă <i>impactul financiar asupra bugetului public național și argumentarea costurilor estimative</i>, Ministerul Finanțelor, la această etapă, este în imposibilitate de a se expune asupra sustenabilității bugetare a proiectului și încadrării prevederilor acestuia în spațiul fiscal disponibil. Totodată, atragem atenția că, întru realizarea și implementarea prevederilor proiectului Strategiei, se consideră oportun de a evalua costurile necesare într-o manieră realistă, astfel încât acestea să reflecte previziunile bugetare integrate în limitele stabilite în Legea bugetului de stat pentru anul 2025, pentru acțiunile planificate în anul curent, cât și în Cadrul bugetar pe termen mediu, pentru acțiunile planificate pentru anii 2026-2028. De asemenea, ținând cont de constrângerile bugetare existente, de angajamentele deja asumate de Guvern, precum și de prioritățile stabilite la nivelul sectoarelor, este esențial ca la elaborarea Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei să se asigure o corelare riguroasă între obiectivele și acțiunile propuse și resursele financiare disponibile, menținând în același timp și echilibru între aspirațiile strategice și posibilitățile reale de finanțare, asigurându-se sustenabilitatea măsurilor propuse.	Nu se acceptă În materiale aferente proiectului SNCP 2035 care a fost supusă avizării, se regăsește și proiectul Notei de fundamentare. În conformitate cu structura Strategiei, expusă în pct. 15 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, precum și cu metodologia de elaborare a strategiilor sectoriale, Capitolul „Costuri” este specific programelor, acest compartiment nefiind obligatoriu în cazul strategiilor. Costurile necesare pentru implementarea SNCP 2035 vor fi reflectate în programele de implementare ale acesteia pentru anii 2025-2030 (etapa I) și pentru anii 2031-2035 (etapa II).
	Pe tot parcursul textului proiectul Strategiei, cuvântul „guvernamentale” se propune de substituit cu cuvântul „bugetare” la forma gramaticală corespunzătoare.	Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii.

	La Capitolul II sintagma „fondurilor bugetare” se propune de substituit cu sintagma „resurselor bugetare” (a se vedea pag. 16). La pag. 37, în <i>alineatul 2</i> cuvintele „fondurilor” se propune de substituit cu cuvintele „resurselor financiare”, iar cuvintele „bugetele publice” de substituit cu cuvintele „resursele bugetare”. La <i>Tabelul nr. 1 Evoluția infrastructurii culturale în perioada 2019-2024</i>, conținutul tabelului nu corespunde cu denumirea acestuia. Mai mult ca atât, cu toate că denumirile tabelelor nr. 1, nr. 3, nr. 4 sunt diferite, conținutul acestora este identic. Prin urmare, se propune de adus în concordanță conținutul tabelelor în acest sens.	Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii. Conținutul Tabelului nr. 1 și nr 4 a fost modificat.
	La Capitolul IV, la direcții prioritare de intervenție din Obiectivul general 4 se propun următoarele: - La <i>liniuța 1</i> se propune de exclus cuvintele „și subvenționare”, în contextul în care nu toate categoriile sectorului public cad sub mecanismul de subvenționare; - <i>liniuța 4</i> se propune de exclus, în contextul în care domeniul reglementărilor fiscale ține de competența Ministerului Finanțelor, și nu a ministerelor lider. Concomitent, se va revizui indicatorul de monitorizare 5 la obiectivul OG.4. (a se vedea pag. 59);	Se acceptă parțial. Având în vedere că direcția prioritară aferentă OG.4 este formulată într-un mod general, iar pentru categoriile din sectorul public care nu se încadrează în mecanismul de subvenționare nu există o direcție prioritară distinctă, se propune menținerea direcției respective, cu reformularea acesteia după cum urmează: cuvintele „și subvenționare” se substituie cu cuvintele: „după caz, și subvenționare”; Nu se acceptă. Se va menține de principiu, această direcție prioritară de intervenție în proiectul SNCP 2035. Deși reglementările fiscale țin de competența Ministerului Finanțelor, și nu a Ministerului Culturii, promovarea acestei direcții prioritare urmează a fi realizată în colaborare cu Ministerul Finanțelor, la inițiativa și propunerea Ministerului Culturii, în calitate sa de autoritate de resort.

	- la <i>liniuța 6</i> cuvintele „de alocare a fondurilor” de substituit cu cuvintele „de alocare a mijloacelor financiare”. Concomitent, la obiectivul OG.4. se va revizui denumirea direcției prioritare 6, precum și denumirea indicatorului de monitorizare 7 (a se vedea pag. 59).	Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii. - la <i>liniuța 6</i>, cuvintele „de alocare a fondurilor” se substituie cu cuvintele „de alocare a mijloacelor financiare”. Denumirea direcției prioritare 6 a fost revizuită, iar odată cu definitivarea proiectului SNCP 2035, la etapa actuală nu se mai impune necesitatea modific[rii denumirii indicatorului de monitorizare 7, întrucât acesta este deja propus într-o nouă formulare.
	La Capitolul V în <i>Tabelul „Indicatori de evaluare a impactului Strategiei”</i>, la obiectivul OG.3., la indicatorul de impact „Numărul tinerilor specialiști integrați în câmpul muncii”, din coloana „Sursa”, se propune de exclus „Ministerul Finanțelor”, întrucât indicatorul respectiv nu constituie domeniu de competență a ministerului. Obiecție valabilă și pentru obiectivul OG.4., indicator de impact „Rata de creștere a inițiativelor culturale și de patrimoniu care beneficiază de finanțare diversificată”.	Nu se acceptă. În ceea ce privește actualele formulări ale indicatorilor de impact „Numărul tinerilor specialiști integrați în câmpul muncii” și indicatorul „Rata de creștere a inițiativelor culturale și de patrimoniu care beneficiază de finanțare diversificată” – deși acestea nu intră în mod expres în sfera de competență a Ministerului Finanțelor, se va menține formularea în forma prezentată, or, promovarea acestora va fi posibilă doar prin alocarea mijloacelor financiare de către Ministerul Finanțelor, la inițiativa și propunerea Ministerului Culturii.
	La Capitolul VI, în <i>Tabelul „Riscuri anticipate în implementarea SNCP 2035”</i>, la coloana „Măsurile de diminuare/înlăturare a riscului”, se propun următoarele: - la riscul „Resurse financiare insuficiente” se propune de exclus cuvintele „și	Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii.

	multianuale”, întrucât modul de asumare a angajamentelor multianuale este reglementat de alte acte normative în domeniul finanțelor publice (Legea nr.181/2014 și Hotărârea Guvernului nr.652/2023). - ce ține de măsura „Creșterea nivelului de salarizare în domeniul culturii și patrimoniului cultural” inclusă la riscul „Deficit de personal calificat în domeniul culturii și patrimoniului cultural”, vă comunicăm că actualmente, Ministerul Finanțelor a demarat un proces larg de revizuire a sistemului unitar de salarizare din sectorul bugetar, inclusiv de reevaluare a funcțiilor. În acest sens, nivelul salarial al personalului bugetar urmează a fi stabilit ținând cont de grila de salarizare revizuită, precum și în corelare cu recomandările experților internaționali contractați, inclusiv ținând cont de cadrul de resurse disponibil și de măsurile de reformă salarială planificate pe termen mediu și lung. Menționăm că, în conformitate cu prevederile Regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Finanțelor, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.696/2017, Ministerul Finanțelor este autoritatea publică centrală cu responsabilitate primară de asigurare a elaborării și implementării politicii de stat în domeniul organizării și remunerării muncii angajaților din sectorul bugetar. Ministerul Finanțelor, are misiunea de realizare a managementului finanțelor publice, de implementare a principiilor de bună guvernare, de elaborare a politicilor publice eficiente în domeniul salarizării în sectorul bugetar, de monitorizare a calității politicilor și actelor normative, de propunere a intervențiilor justificate ale statului care urmează să ofere soluții eficiente în domeniul salarizării în sectorul bugetar, de analizare a situațiilor și problemelor, asigurând cel mai bun raport dintre rezultatele scontate și costurile preconizate. În acest sens, formularea măsurii propuse la riscul dat se consideră inoportună și urmează a fi exclusă.	Nu se acceptă. Comparativ cu alte domenii atractive de pe piața muncii, precum domeniul tehnologia informației, domeniul juridic sau economie, salariile din domeniul culturii continuă să fie necompetitive, fapt pentru care domeniul cultură și patrimoniu cultural se confruntă cu un deficit de personal calificat. Având în vedere existența precedentelor din domeniul culturii (sectorul cultural regăsindu-se de ani buni printre cele mai slab plătite sectoare) precum și în contextul în care SNCP 2035 urmărește a fi un document de politică publică pe termen lung, există o temere justificată, că procesul de revizuire a sistemului unitar de salarizare din sectorul bugetar, inclusiv reevaluarea funcțiilor, ar putea reprezenta un demers de scurtă durată, fără a oferi garanții concrete privind creșterea sustenabilă și echitabilă a nivelului de salarizare în sectorul cultural. Prin urmare, măsura „Creșterea nivelului de salarizare în domeniul culturii și patrimoniului cultural”, prevăzută în cadrul riscului „Deficit de personal calificat în domeniul culturii și patrimoniului cultural”, rămâne a fi una pertinentă și necesară,

		confirmând relevanța și oportunitatea sa în contextul actual.
Congresul Autorităților Locale din Moldova <i>(nr. 243 din 14.08.2025)</i>	Proiectul Strategiei poate fi propus pentru aprobare.	Se ia act.
Cancelaria de Stat <i>(nr. 21/1-69-8662 din 14.08.2025)</i>	Capitolul IV. Obiective generale și direcții prioritare. Se reiterează oportunitatea formulării obiectivelor generale astfel încât acestea să reflecte rezultatele finale planificate, în concordanță cu viziunea strategică, evidențiind legătura dintre problema identificată, cauzele acesteia și impactul asupra grupurilor țintă.	Se acceptă. Obiectivele generale au fost modificate conform propunerii.
	Pentru a evita interpretarea eronată și pentru a asigura evaluarea eficientă a progresului și rezultatelor, se recomandă revizuirea modului de prezentare a indicatorilor de impact enunțați în tabelul din capitolul IV Obiective generale și direcții prioritare și în tabelul din capitolul V Impactul, prin cumularea acestora într-un singur capitol sau într-o secțiune dedicată, astfel încât să fie prezentată o imagine unitară și clar structurată.	Se acceptă. Indicatorii de impact din Capitolul IV au fost cumulați la Capitolul V. Impactul.
	Pentru a facilita referințele în text și a asigura o prezentare coerentă a informațiilor, se recomandă numerotarea și denumirea tuturor tabelelor și figurilor integrate, menținând o structură uniformă pe întregul document.	Se acceptă. Numerotarea și denumirea tabelelor și figurilor din SNCP 2035 au fost modificate conform propunerii.
Centrul de Armonizare a Legislației <i>(nr. 31/02-69-8686 din 14.08.2025)</i>	Proiectul Strategiei propus spre examinare se circumscrie angajamentelor asumate de către Republica Moldova în cadrul Acordului de Asociere RM-UE, conform prevederilor Capitolului 25 „Cooperarea în domeniul culturii, al politicii audiovizuale și al mass-media” și Capitolului 19 „Turism”, celor stabilite prin Agenda de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană 2021-2027, conform Capitolului 21 „Cultură, politică audiovizuală și mass-media” și Capitolului 17 „Turism”, precum și angajamentelor asumate față de partenerii internaționali și	Se ia act.

	organismele internaționale din domeniul protejării patrimoniului cultural. Proiectul SNCP 2025-2035 urmărește actualizarea cadrului normativ național în vederea implementării prevederilor atât a documentelor strategice europene privind politica culturală, cât și a convențiilor și acordurilor internaționale în domeniul culturii, patrimoniului arhitectural, arheologic, audiovizual etc., la care Republica Moldova este parte, fiind elaborat de Ministerul Culturii în colaborare cu Biroul Regional UNESCO pentru Știință și Cultură în Europa. În context, menționăm că angajamentele internaționale și europene enunțate mai sus sunt reflectate în textul proiectului SNCP 2025-2035 (I. Introducere, II. Analiza situației, III. Scop, viziune, principii), obiectivele prioritare stabilite în actele strategice ale UE și prioritățile setate în actualul Plan de lucru european în domeniul culturii pentru perioada 2023-20262 fiind integrate în obiectivele generale și direcțiile prioritare din Cap. IV al Strategiei, și anume: (i) artiști și profesioniști din sectorul cultural - sprijinirea sectoarelor culturale și creative; (ii) cultură pentru oameni - consolidarea participării culturale și a rolului culturii în societate; (iii) cultură pentru planetă - valorificarea puterii culturii; (iv) cultură pentru parteneriate co-creative - consolidarea dimensiunii culturale a relațiilor externe ale UE, inclusiv, protecția împotriva schimbărilor climatice, combaterea dezastrelor naturale și provocate de om și a traficului, condițiile de muncă ale artiștilor, rolul culturii pentru sănătate și bunăstare, accesul la cultură, participarea culturală și democrația, rolul bibliotecilor, tranziția verde și digitală a sectoarelor, un mediu construit de calitate, relațiile culturale internaționale, inclusiv cu Ucraina. În contextul celor expuse mai sus, constatăm că proiectul supus examinării nu urmărește transpunerea directă a prevederilor UE în cadrul normativ național, dar își propune alinierea obiectivelor principale și direcțiilor prioritare ale SNCP 2025-2035 la obiectivele strategice europene, în conformitate cu acquis-ul UE (soft law) din domeniul culturii și patrimoniului cultural. În concluzie, în limita competențelor funcționale, comunicăm despre lipsa de obiecții și propuneri pe marginea acestuia.	
Agenția de Stat pentru	Comunică lipsa de obiecții și propuneri.	Se ia act.

Proprietatea Intelectuală (nr. 1241 din 15.08.2025)		
Agenția de Guvernare Electronică (nr. 3007-162 din 12.08.2025)	Comunică lipsa de obiecții și propuneri.	Se ia act
Biroul Național de Statistică (nr. 18-28/09 din 15.08.2025)	La Capitolul II „Analiza situației” se propun următoarele modificări: - la pagina 17, Tabelul nr. 1. „Evoluția infrastructurii culturale în perioada 2019 – 2024” se va expune în redacție nouă, conform Tabelului nr. 1 prezentat în Anexă, iar valorile pentru indicatorul cu privire la populația cu reședință obișnuită (reprezintă un indicator distinct, diferit de numărul de instituții culturale) se vor prezenta în tabel separat, conform Tabelului nr. 1 din Anexă; - la pagina 19, în primul alineat, se vor corecta datele cu privire la numărul instituțiilor de cultură la nivel local și evoluția acestora, valorile „4043” și „3,91%” fiind substituite cu valorile „4042” și, respectiv, „3,9%”; - la pagina 22, în alineatul doi: • valoarea „8,27% ” se va substitui cu „4,2%”; • valoarea „292.398” se va substitui cu „292.389”; - la pagina 36: • în alineatul doi textul „cele mai salariile” se va substitui cu textul „cele mai mari salarii”; • Tabelul nr. 5 „Câștigul salarial mediu brut în perioada 2019-2024” se va expune în redacție nouă conform Tabelul nr. 5 din Anexă; - la pagina 37, în alineatul întâi, textul “6010,1 lei la 13700 lei” se va substitui cu textul “7233,7 lei la 14096,7 lei”;	Se acceptă. Cu referire la Figura nr. 1 (<i>anterior Tabelul nr. 1</i>), a fost exclus indicatorul cu privire la populația cu reședință obișnuită, iar valorile din primul alineat au fost corelate cu valorile din Figura nr. 1. Nu se acceptă. Datele indicate în primul alineat de la pag. 19 sunt în corelare cu valorile expuse în Figura nr. 1. Se acceptă. Valorile au fost substituite. Se acceptă. Datele au fost modificate conform propunerii. Se acceptă. La pag. 37, textul a fost modificat conform recomandării.

	- la Tabelele nr. 2 și 6 la sursa datelor textul „Biroul Național de Statistică” se va substitui cu textul „Ministerul Culturii”, dat fiind faptul că BNS nu diseminează aceste date; - în denumirile tabelelor nr. 3, 4 și a figurilor nr. 2, 3, 4, cuvintele „și indicatori” se vor exclude;	Se acceptă. La Tabelul nr. 2 și 6, sursa datelor a fost modificată. Se acceptă. Datele au fost modificate conform propunerii.
	La Capitolul V, „Impactul”, la tabelul “Indicatori de evaluare a impactului Strategiei” se propune: - revizuirea denumirii coloanelor, acestea fiind formulate „Valoarea de referință în 2024” – indicând valorile inițiale ale indicatorilor în anul de început al acțiunii Strategiei pentru care sunt disponibile date, „Valoarea țintă în 2030” și „Valoarea țintă în 2035” – reprezentând valori prognozate ale indicatorilor pentru anii indicați; - indicarea a unei surse de date per indicator de evaluare, în caz contrar raportarea indicatorilor ar putea fi dificilă; - excluderea referințelor la Biroul Național de Statistică ca sursă a datelor pentru indicatorii pentru care BNS nu produce date, inclusiv: “Rata de acces a populației din mediul rural și regiunile periferice la produse și servicii culturale, %” și “Rata de participare la evenimente culturale, %” de la „Obiectivul general 1”; “Rata de participare la programe de formare profesională continuă, inițiative de cercetare și inovare, %” de la „Obiectivul general 3”; “Rata de creștere a inițiativelor culturale și de patrimoniu care beneficiază de finanțare diversificată (publică, privată, internațională), %” de la „Obiectivul general 4”; - ajustarea valorilor indicatorilor produși de BNS de la „Obiectivul general 1”, inclusiv “Cheltuielile medii lunare pentru o persoană pentru cultură și recreere” care au constituit în anul 2024 - 137,1 lei, iar „Ponderea acestora în totalul cheltuielilor gospodăriilor casnice” a constituit 3,1% în același an;	Se acceptă parțial. Denumirea coloanelor a fost modificată conform sbp. 15.7 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică (valoare de referință, valoare-țintă intermediară și valoare-țintă finală). Cu privire la sursa datelor, în tabel există deja o coloană dedicată. Se acceptă parțial. Sursa datelor pentru indicatorii de evaluare va fi Ministerul Culturii. La necesitate, Ministerul Culturii va solicita furnizarea de date pertinente de la Biroul Național de Statistică. Se acceptă. Valorile au fost modificate conform recomandărilor.

	Adițional, cu titlu informativ menționăm că, în prezent, BNS produce și diseminează date cu privire la Formarea profesională continuă a salariaților din întreprinderile cu 50 și mai mulți salariați, datele fiind reprezentative la nivel de secțiune conform Clasificatorului Activităților din Economia Moldovei (CAEM-2), iar la acest nivel de dezagregare nu se regăsesc activitățile culturale. Suplimentar menționăm că, începând cu anul 2026, cercetarea respectivă se va realiza cu o periodicitate de 5 ani.	Se ia act.
Agencia Servicii Publice (nr. 01/10565 din 18.08.2025)	Comunică despre lipsa obiecțiilor și a propunerilor la proiectul sus-menționat.	Se ia act.
Agencia Relații Interetnice (nr. 01-299 din 18.08.2025)	1. Cu referire la promovarea diversității culturale și a dialogului intercultural: Agenția Relații Interetnice consideră că în virtutea convergenței obiectivelor Strategiei Naționale pentru Cultură și Patrimoniu este necesar de a revedea cuvintele cheie care se referă în special la sprijinirea dialogului intercultural și interetnic, respectarea drepturilor minorităților naționale și consolidarea coeziunii sociale.	Nu se acceptă. SNCP 2035 este fundamentată pe concepte recunoscute la nivel internațional, în special cele promovate de UNESCO, care oferă un cadru conceptual coerent și incluziv pentru analiza și dezvoltarea politicilor culturale. În conformitate cu Convenția UNESCO 2005 privind protejarea și promovarea diversității expresiilor culturale, „diversitatea culturală reflectă varietatea modurilor în care grupurile și societățile umane își manifestă patrimoniul, valorile și identitățile, iar expresiile culturale sunt rezultatul creativității individuale și colective, având conținut simbolic, artistic și valoric”, or, sintagma „diversitate culturală” nu se referă doar la existența unei varietăți de tradiții, limbi, religii și obiceiuri într-o societate, ci include în mod esențial și promovarea dialogului intercultural și interetnic, respectarea

drepturilor minorităților naționale și consolidarea coeziunii sociale.

Totodată, elaborarea unui document de politici reprezintă un proces creativ, care nu implică reproducerea conceptuală a altor documente de politici sectoriale existente și în curs de implementare, ci asigură convergența cu acestea (noțiunile cheie care vizează sprijinirea dialogului intercultural și interetnic, fiind reflectate expres în Strategia de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027). Mai mult, cuvintele cheie conexe dialogului intercultural și interetnic (precum coeziune socială, echitate, respectarea drepturilor minorităților ș.a.) sunt integrate în SNCP 2035 (a se vedea Cap. II -VI).

2. Realizarea viziunii de dezvoltare.

Agencia Relatii Interetnice considera ca obiectivele generale si directiile prioritare trebuie sa asigure o mai buna participare a minoritatilor la viata culturala si educativa. Modificarile propuse sunt prezentate in anexa 1.

Compartiment	Text	Modificări propuse
Capitolul III., pag.48	... Cultura și patrimoniul cultural vor fi integrate transversal în viața socială și economică, iar instituțiile culturale vor funcționa pe principii democratice, participative și incluzive. Profesioniștii din domeniul cultural vor beneficia de condiții de muncă echitabile și demne.	... Cultura și patrimoniul cultural vor fi integrate transversal în viața socială și economică, iar instituțiile culturale vor funcționa pe principii democratice, participative și incluzive. Dialogul intercultural și interetnic promovat ca valoare a vieții culturale, consolidând respectul reciproc, solidaritatea și unitatea în diversitate. Profesioniștii din domeniul cultural vor beneficia de condiții de muncă echitabile și demne.

Se acceptă parțial.

SNCP 2035 este fundamentată pe concepte recunoscute la nivel internațional, în special cele promovate de UNESCO, care oferă un cadru conceptual coerent și incluziv pentru analiza și dezvoltarea politicilor culturale. În conformitate cu Convenția UNESCO 2005 privind protejarea și promovarea diversității expresiilor culturale, *„diversitatea culturală reflectă varietatea modurilor în care grupurile și societățile umane își manifestă patrimoniul, valorile și identitățile, iar expresiile culturale sunt rezultatul creativității individuale și*

	Capitolul IV., pag. 49 - 52	Obiectivele generale sunt formulate prin indicarea direcțiilor prioritare, care urmează mai jos.	Formularea obiectivelor orientate spre rezultat, fără a indica tipul activităților. (Excluderea repetărilor).	<i>colective, având conținut simbolic, artistic și valoric”, or, sintagma „diversitate culturală” nu se referă doar la existența unei varietăți de tradiții, limbi, religii și obiceiuri într-o societate, ci include în mod esențial și promovarea dialogului intercultural și interetnic, respectarea drepturilor minorităților naționale și consolidarea coeziunii sociale.</i> Totodată, elaborarea unui document de politici reprezintă un proces creativ, care nu implică reproducerea conceptuală a altor documente de politici sectoriale existente și în curs de implementare, ci asigură convergența cu acestea. În context, este de menționat că conform domeniilor de competență atribuite, Ministerul Educației și Cercetării este entitatea primară responsabilă de domeniul relațiilor interetnice și funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova, Ministerul Culturii fiind responsabil de domeniul culturii și patrimoniului național, cu respectarea drepturilor minorităților naționale inclusiv. În acest sens, există deja o Strategie dedicată minorităților naționale pentru anii 2017-2027, proiectul SNCP 2035 urmând a fi un document de politici complementar, nu și substituent. Obiectivele generale au fost reformulate pentru a reflecta rezultatele finale
	Capitolul IV., Obiectivul general 1, pag. 49	Obiectiv general 1. Creșterea participării culturale și consolidarea rolului culturii în societate, prin garantarea accesului echitabil la viața culturală, susținerea diversității expresiilor culturale, promovarea formelor democratice și participative de guvernare și co-creație, reducerea barierelor sociale, economice și educaționale, precum și modernizarea infrastructurii culturale, în conformitate cu cerințele și standardele europene.	Obiectiv general 1. Creșterea participării culturale și consolidarea rolului culturii în societate.	
	Capitolul IV., Obiectivul general 1, direcții prioritare, pag. 49	Lipsa activităților interculturale.	- Dezvoltarea unui cadru cultural incluziv și participativ, care să promoveze dialogul intercultural și interetnic ca fundament al coeziunii sociale și al consolidării democrației participative.	
	Capitolul IV., Obiectivul general 2, pag. 50	Obiectiv general 2. Asigurarea protejării și valorificării patrimoniului cultural național prin consolidarea cadrului normativ și instituțional, implementarea de intervenții sustenabile de conservare, restaurare și reabilitare, gestionarea integrată a riscurilor, precum și prin măsuri de promovare și accesibilizare.	Obiectiv general 2. Asigurarea protejării și valorificării patrimoniului cultural național.	

	Capitolul IV., Obiectivul general 2, direcții prioritare, pag. 50	Lipsa activităților interculturale.	- Consolidarea patrimoniului cultural național, inclusiv al celui etnic, ca resursă strategică pentru o societate coezivă.	preconizate. Cu referire la direcțiile prioritare, acestea vizează inclusiv participarea minorităților la viața culturală și educativă. Cu referire la direcțiile prioritare, acestea reflectă aspectul intercultural, acțiunile de implementare urmând a fi dezvoltate în cadrul celor 2 programe de implementare a SNCP 2035 pentru anii 2025-2030 și 2031-2035.
	Capitolul IV., Obiectivul general 3, pag. 51	Obiectiv general 3. Dezvoltarea capitalului uman și îmbunătățirea condițiilor de creație și activitate culturală, care să asigure formarea, cercetarea și inovarea în domeniul culturii și patrimoniului cultural.	Obiectiv general 3. Dezvoltarea capitalului uman și îmbunătățirea condițiilor de creație și activitate culturală.	
	Capitolul IV., Obiectivul general 3, direcții prioritare, pag. 51	Lipsa activităților interculturale.	- Susținerea dezvoltării profesionale a tuturor grupurilor etnice, accesului la resurse și platforme de creație, stimularea dialogului intercultural și interetnic, ca factor de valorizare a diversității culturale.	
	Capitolul IV., Obiectivul general 4, pag. 51	Obiectiv general 4. Dezvoltarea unui sistem sustenabil, diversificat și eficient de finanțare și sprijin pentru domeniul culturii și patrimoniului cultural, care să asigure acces echitabil la resurse, să stimuleze inițiative artistice și creative și să contribuie la conservarea, restaurarea, reabilitarea și valorificarea patrimoniului cultural național.	Obiectiv general 4. Dezvoltarea unui sistem sustenabil, diversificat și eficient de finanțare și sprijin pentru domeniul culturii și patrimoniului cultural.	
	Capitolul IV., Obiectivul general 4, direcții prioritare, pag. 51	Lipsa activităților interculturale.	- Asigurarea accesului echitabil la finanțare pentru toate comunitățile etnice, valorificând diversitatea culturală.	

	Capitolul IV., Obiectivul general 5, pag. 52	Obiectiv general 5. Internaționalizarea culturii și patrimoniului cultural, fortificarea cooperării prin participarea activă în rețele, parteneriate, programe europene și internaționale, precum și valorificarea potențialului creativ al diasporei și al scenei culturale	Obiectiv general 5. Internaționalizarea culturii și patrimoniului cultural, fortificarea participării în rețele, parteneriate, programe europene și internaționale.	
	Capitolul IV., Obiectivul general 4,direcții prioritare, pag. 52	Lipsa activităților interculturale	- Consolidarea vizibilității și participării comunităților etnice din Republica Moldova în rețele și programe culturale europene și internaționale, promovarea diversității culturale, facilitarea schimburilor interculturale și valorificarea patrimoniului etnic ca parte integrantă a patrimoniului național și european.	
	3. Lacune/riscuri identificate din perspectiva ARI - Indicatori insuficient specifici pentru participarea minorităților (rate de participare, acces teritorial/lingvistic, vizibilitate în programe naționale). - Lipsa unei linii bugetare dedicate proiectelor culturale ale minorităților sau programelor explicit interculturale. - Consultare neregulată a organizațiilor minorităților în implementare (risc de formalism).			Nu se acceptă. Elaborarea unui document de politici reprezintă un proces creativ, care nu implică reproducerea conceptuală a altor documente de politici sectoriale existente și în curs de implementare, ci asigură convergența cu acestea. În context, este de menționat că conform domeniilor de competență atribuite, Ministerul Educației și Cercetării este entitatea primară responsabilă de domeniul relațiilor interetnice și funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova, iar Agenția Relațiilor Interetnice este responsabilă de implementarea politicii în domeniul minorităților. Cu referire la Ministerul Culturii, acesta este responsabil de domeniul culturii și patrimoniului național, cu respectarea drepturilor minorităților naționale inclusiv. În acest sens, există deja o Strategie dedicată minorităților

	- Digitalizare și acces lingvistic – conținut cultural online limitat în limbile minorităților; bariere de alfabetizare digitală. - Lipsa de programe de formare profesională pentru instituțiile de cultură și APL privind managementul diversității etnice ca parte a patrimoniului cultural; - Dezvoltarea Patrimoniului Cultural în comunitățile minoritare prin inventariere participativă, rezidențe și micro-burse pentru „tezaure vii”.	naționale pentru anii 2017-2027, proiectul SNCP 2035 urmând a fi un document de politici complementar, nu și substituent. Ministerul Culturii, prin intermediul Regulamentului pentru finanțarea proiectelor culturale ale organizațiilor necomerciale, aprobat prin Ordinul ministrului Culturii nr. 13/2024, sprijină proiecte dedicate promovării și susținerii formelor de expresie culturală ale minorităților naționale, precum și măsuri de extindere a accesului la produse și servicii culturale. În ultimii doi ani, în cadrul ariilor tematice educație prin cultură, diplomatie culturală și rezidențe de creație, au fost finanțate 59 de proiecte. Acestea au avut ca grup-țintă beneficiari direcți din comunitățile minorităților naționale și au vizat dezvoltarea programelor de diversitate culturală și lingvistică. Se acceptă parțial. Propunerile vor fi reflectate în programele de implementare a SNCP 2035 pentru anii 2025-2030 și 2031-2035. Nu se acceptă. Patrimoniul cultural material și imaterial se supune proceselor de identificare, cercetare,

		documentare, inventariere, clasare, evidență, digitalizare și promovare, acestea incluzând în mod firesc și patrimoniul comunităților minoritare.
Ministerul Muncii și Protecției Sociale (nr. 02/3958 din 18.08.2025)	La capitolul II. Analiza situației, se solicită excluderea textului menționat la pag. 35- 36, după cum urmează: „<i>În Republica Moldova, artiștii, liberii profesioniști, actorii din sectorul cultural independent, și lucrătorii culturali nu dispun de un sistem eficient de asigurări sociale sau de protecție a securității sociale, datorită lipsei unui statut juridic specific, ceea ce îi face vulnerabili la incertitudinile economice și sociale. Acest aspect impune necesitatea stringentă de ajustare a cadrului normativ național la standardele internaționale privind securitatea socială a artiștilor și a lucrătorilor culturali.</i>”. În acest sens, se menționează că, cadrul normativ în vigoare dispune de norme de drept, care prevăd exhaustiv dreptul la protecția socială pentru angajații din domeniul culturii. Or, pensia este un drept bănesc, calculat corelativ contribuțiilor de asigurări sociale. În acest sens, se atenționează că, Legea nr. 156/1998 privind sistemul public de pensii prevede condiții distincte de pensionare <i>pentru unele categorii de angajați din domeniul culturii, angajate în instituțiile de cultură și artă naționale de stat și municipale</i>, față de persoanele care se pensionează în condiții generale. Astfel, în conformitate cu prevederile art.56¹ din Legea nr. 156/1998 privind sistemul public de pensii, în condițiile încetării activității în funcția respectivă, se acordă pensie unor categorii de angajați din instituțiile de cultură și artă naționale de stat și municipale: a) artiștilor de balet, artiștilor din ansamblurile profesioniste de dansuri, dacă au realizat un stagiu de cotizare de cel puțin 20 de ani în funcțiile respective, atât bărbații, cât și femeile; b) artiștilor de circ, instrumentiștilor suflători (instrumente aerofone), dacă au realizat un stagiu de cotizare de cel puțin 25 de ani în funcțiile respective, atât bărbații, cât și femeile (se iau în considerare și funcțiile prevăzute la lit. a)).	Se acceptă parțial. Textul menționat la pag. 35-36 din proiectul SNCP 2035 vizează artiștii profesioniști și liber profesioniști din sectorul cultural independent. Cu referire la statutul artistului, se constată că în Republica Moldova nu există, la moment, un statut juridic distinct care să reglementeze activitatea artiștilor liber-profesioniști. Această lacună generează lipsă de protecție juridică și socială pentru artiști, care se confruntă cu dificultăți majore în exercitarea activității lor creative. În condițiile actuale, profesioniștii din domeniul artistic, cu excepția celor angajați în câmpul muncii în temeiul contractelor individuale de muncă, nu beneficiază de un statut juridic bine definit, iar statutul oamenilor de creație astfel cum acesta este reglementat prin Legea nr. 21/2013 cu privire la oamenii de creație și la uniunile de creație și Legea culturii nr. 413/1999 nu oferă nicio garanție socială artiștilor. De asemenea, Legea pentru modificarea unor acte normative (privind activitatea economică independentă a persoanelor

	Pensia se stabilește de către organele de asigurări sociale. Cheltuielile pentru achitarea pensiilor sunt suportate, după cum urmează: 50% din mărimea stabilită a pensiei din bugetul asigurărilor sociale de stat și 50% din bugetul de stat. Complementar, se atenționează că, prin Legea pentru modificarea unor acte normative (<i>privind activitatea economică independentă a persoanelor fizice</i>) (nr. unic 368/MDED/2025), adoptată de către Parlament în a doua lectură, la data de 10 iulie curent, a fost introdusă noțiunea de „antreprenor independent”, care cuprinde profesii din diferite domenii din activitatea economică, inclusiv activități de producție cinematografică, video și de programe de televiziune, de interpretare artistică, de suport pentru interpretarea artistică, de creație artistică. Scopul proiectului de lege enunțat este reglementarea activității pentru artiștii, liberei profesioniști, actorii din sectorul cultural independent, inclusiv prin stabilirea unui regim fiscal favorabil pentru dezvoltarea și susținerea acestor persoane.	fizice) (nr. unic 368/MDED/2025) nu asigură un sprijin suficient pentru protecția socială a artiștilor. În acest context, Ministerul Culturii a elaborat și transmis spre examinare și aprobare în cadrul Ședinței Secretarilor Generali un proiect de <i>Lege privind statutul omului de creație</i>. Acest proiect a fost corelat cu Inițiativa Legislativă de modificare a unor acte normative (privind activitatea economică independentă a persoanelor fizice) și are drept scop instituirea unui cadru legal coerent, care să garanteze recunoașterea juridică și protecția socială adecvată a artiștilor și a oamenilor de creație.
	La capitolul II. Analiza situației, capitolul IV. Obiective generale și direcții prioritare și capitolul VI. Riscuri de implementare, cu referință la măsura ce vizează creșterea nivelului de salarizare în domeniul culturii și patrimoniului cultural, se subliniază faptul că, majorarea salariilor și dezvoltarea stimulentele financiare trebuie să fie corelată și implementată în paralel cu alte măsuri menite să optimizeze eficiența și performanța activității personalului din instituțiile culturale și de patrimoniu.	Se ia act.
	La capitolul IV. Obiective generale și direcții prioritare, se recomandă: 1) includerea dezagregării pe sexe la rubricile „Indicator de impact” și „Indicator de rezultat” din tabel, unde este relevant, în vederea asigurării unei evaluări corecte și cuprinzătoare a modului în care politicile culturale și patrimoniale influențează femeile și bărbații. Aceasta va permite identificarea dezechilibrelor de acces și participare, ajustarea politicilor pentru asigurarea echității, precum și monitorizarea progresului și luarea deciziilor transparente privind alocarea resurselor. 2) completarea următorilor indicatori de impact aferenți Obiectivului general 1 „Creșterea participării culturale și a rolului culturii în societate prin reducerea	Se acceptă parțial. Dezagregarea pe categorii de dizabilitate și grupuri vulnerabile nu va fi inclusă la această etapă, ci va fi realizată ulterior, odată cu elaborarea programelor de implementare ale SNCP 2035 pentru anii 2025-2030 (etapa I) și pentru anii 2031-2035 (etapa II).

	barierelor sociale, economice, educaționale și modernizarea infrastructurii culturale în corespundere cu cerințele și standardele europene” (pag.54-56), în scopul alinierii la legislația națională și europeană privind drepturile persoanelor de dizabilități: -la indicatorul de impact „Creșterea accesibilității publicului larg la patrimoniul cultural digitalizat” după sintagma „publicului larg” se va completa cu textul „inclusiv pentru persoane cu dizabilități fizice, de auz și de vedere”; - la indicatorul de impact „Ponderea utilizatorilor de biblioteci care accesează resurse digitale” după sintagma „utilizatorilor de biblioteci” se va completa cu textul „inclusiv pentru persoane cu dizabilități de auz, de vorbire și de vedere”; - la indicatorul de impact „Rata de participare a populației la activități de alfabetizare media și informațională, inclusiv cultură a memoriei și istoriei locale” după cuvântul „populației” se va completa cu textul „inclusiv pentru persoane cu dizabilități de auz, de vorbire și de vedere”; - la indicatorul de impact „Rata anuală de participare a tinerilor și adulților în programe de educație artistică și culturală formale și non-formale” după cuvântul „adulților” se va completa cu textul „inclusiv a persoanelor cu dizabilități fizice, de auz, de vorbire și de vedere”. În sensul recomandării expuse supra, se menționează că, standardele internaționale și europene privind drepturile persoanelor cu dizabilități stabilesc prevederi generale pentru a asigura accesibilitatea persoanelor cu dizabilități în egală măsură cu alți cetățeni la utilitățile și serviciile publice la care are acces publicul larg, inclusiv la obiectivele culturale și de patrimoniu. De asemenea, în conformitate cu cadrul normativ național, Ministerul Culturii, în vederea facilitării și asigurării accesului persoanelor cu dizabilități la cultură, are ca sarcină: -să ofere suport persoanelor cu dizabilități și familiilor acestora de a participa la manifestările culturale; - să organizeze, în colaborare sau în parteneriat cu persoane juridice, publice ori private, manifestări și activități culturale și de petrecere a timpului liber; - să asigure condiții optime pentru practicarea persoanelor cu dizabilități; - să ofere suport activității organizațiilor culturale ale persoanelor cu dizabilități;	

	- să asigure accesul gratuit sau cu reducere de preț la obiectivele culturale. Subsidiar, asociațiile obștești, instituțiile, organizațiile și persoanele juridice de drept public sau de drept privat care prestează servicii culturale au obligația să asigure accesul gratuit al persoanelor cu dizabilități la aceste servicii în proporție de cel puțin 2% din numărul total de locuri. Totodată, în vederea asigurării accesibilității persoanelor cu dizabilități la obiectivele culturale și de patrimoniu, întreprinderile, instituțiile, organizațiile și persoanele juridice de drept public sau de drept privat, alocă mijloace pentru finanțarea/procurarea utilajului necesar obiectivelor social-culturale cât și pentru întreținerea acestora.	
	<i>La capitolul VII. Autorități/Instituții responsabile de implementarea SNCP 2035,</i> ținând cont că MMPS nu este responsabil de asigurarea implementării direcțiilor prioritare de intervenție, conform obiectivelor generale ale SNCP 2035, se recomandă excluderea ministerului din lista instituțiilor responsabile și reflectarea acestuia în lista autorităților care vor fi atrase în calitate de părți.	Nu se acceptă. În conformitate cu sbp. 15.9 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, în proiectul Strategiei se includ „<i>autorități/instituții responsabile (indicarea autorităților/instituțiilor publice responsabile sau care contribuie la implementarea strategiei, precum și a altor părți implicate)</i>”. Mai mult, în virtutea domeniilor de activitate atribuite MMPS (precum protecția socială), și în contextul implementării SNCP 2035, MMPS este entitatea coresponsabilă în realizarea mai multor direcții prioritare ale SNCP 2035 (ex-lu: Crearea unui cadru normativ și de sprijin pentru recunoașterea și consolidarea statutului omului de creație).

	Mai mult ca atât, în scopul respectării drepturilor fundamentale ale persoanelor cu dizabilități în egală măsură cu alți cetățeni și în contextul facilitării accesului persoanelor cu dizabilități la obiective culturale și de patrimoniu, se recomandă <i>revizuirea normelor proiectului enunțat din perspectiva respectării prevederilor Legii nr. 60/2012, nemijlocit în sensul sporirii accesibilității la bunuri și servicii culturale, la infrastructura culturală, inclusiv informațională, în așa mod încât persoanele cu orice tip de dizabilitate să aibă acces și să le poată utiliza.</i>	Se acceptă parțial. Recomandările vor fi dezvoltate în programele de implementare a SNCP 2035.
Ministerul Apărării (nr. 11/1031 din 19.08.2025)	Comunică lipsă de obiecții.	Se ia act.
Ministerul Mediului (nr. 02-07-2357 din 19.08.2025)	Comunică susținerea acestuia exprimând lipsa de obiecții sau propuneri.	Se ia act.
Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (nr. nr. 04-4523 din 19.08.2025)	1. Se va indica numărul și data actului normativ prin care a fost aprobată Strategia nominalizată.	Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii.
	2. Denumirea acesteia se va indica la fel ca și denumirea Strategiei din proiectul hotărârii Guvernului, astfel, se va substitui textul „Strategia Națională pentru Cultură și Patrimoniu Cultural 2035” cu textul „Strategia Națională pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-3035”.	Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii.
	3. La cap. I. Introducere, denumirea Strategiei naționale de dezvoltare regională 2022-2028, se va indica conform Hotărârii Guvernului nr. 40/2022 și anume „Strategia națională de dezvoltare regională a Republicii Moldova pentru anii 2022-2028”.	Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii.
	4. Denumirea cap. III. Scop, Viziune, Principii; cap. IV. Obiective generale și Direcții prioritare și cap. VIII. Monitorizare, evaluare și raportare se va reformula în conformitate cu prevederile pct. 15 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.386/2020.	Se acceptă parțial. Cu referire la Capitolul III. Scop, Viziune, Principii, acestea au fost formulate în strictă conformitate cu cadrul normativ și metodologic. Cu referire la reformularea denumirii Capitolul. III, aceasta nu este o cerință de

		principiu, or, faptul că doar viziunea este enumerată ca element structural al Strategiei nu exclude posibilitatea integrării unor elemente adiționale (precum scopul și principiile), în contextul în care, procesul de elaborare a documentului de politici este unul creativ. Mai mult, scopul, viziunea și principiile au fost stabilite în corelare cu direcțiile prioritare de intervenție (dezvoltate în baza SND „Moldova Europeană 2030”, PNA a RM la UE pentru anii 2025-2029), obiectivele prioritare stabilite în actele strategice ale UE, atribuite în procesul de self screening și screening explicativ, prioritățile setate în actualul Plan de lucru european în domeniul culturii pentru perioada 2023-2026, precum și cu angajamentele internaționale ce derivă din AA RM-UE, AgA RM-UE, ADD 2030 ș.a. Cu referire la Capitolul VIII. Monitorizare, evaluare și raportare, conținutul acestuia a fost elaborat cu respectarea prevederilor aferente Hotărârii Guvernului nr. 386/2020 și metodologiei conexe (inclusiv cu indicarea cadrului logic al procesului de monitorizare și evaluare). Cu referire la Capitolul. IV. Obiective generale și Direcții prioritare, obiectivele generale au fost reformulate.

	5. La cap. V. Impact, textul aliniatului „Conservarea și valorificarea patrimoniului cultural” se va expune în următoarea redacție: „Conservarea și valorificarea patrimoniului cultural va permite comunităților păstrarea valorilor, tradițiilor și transmiterea acestora generațiilor viitoare. Teritoriu pe care sunt situate obiective sau ansambluri de obiective care fac parte din patrimoniul național natural sau cultural - are statut de zonă protejată, față de care se aplică reglementări speciale în scopul păstrării calității obiectivelor respective, al menținerii echilibrului dezvoltării prin intervenții și măsuri de conservare, criterii de delimitare în scopul valorificării ansamblurilor de bunuri imobile sau a unor elemente ale acestora, precum și al asigurării armonizării acestora cu mediul ambiant, conform prevederilor art. 3 și art. 72 din Codul urbanismului și construcțiilor nr.434/2023 (în continuare – Cod). Intervențiile asupra bunurilor patrimoniului cultural se vor executa luând în considerare rezultatele evaluării patrimoniului natural, monumentelor istorice și siturilor arheologice, monumentelor de for public, precum și zonelor de protecție ale acestora. Pentru orașele și satele cu statut de monument, documentația de urbanism se stabilește în baza Planului de referință istorico-arhitectural, inclusiv a proiectului zonelor de protecție, elaborat în conformitate cu prevederile legislației în domeniul patrimoniului cultural și celor stipulate în art. 39 alin. 9 lit. g) și alin. 15 din Cod. Prin conservarea, restaurarea și valorificarea bunurilor patrimoniului cultural, va fi asigurată menținerea memoriei istorice vii a trecutului națiunii. Totodată, digitizarea patrimoniului cultural ca o formă inovativă a inventarierii și monitorizării comportării în timp a obiectivelor care fac parte din patrimoniul național natural, va permite păstrarea în siguranță a obiectelor fragile și accesul la acestea fără riscul deteriorării; arhivarea documentelor rare, precum manuscrise, fotografii sau filme de arhivă (care vor putea fi păstrate și puse la dispoziția publicului larg), precum și reconstrucția virtuală a patrimoniului cultural distrus (clădiri, monumente, construcții speciale sau artefacte culturale pierdute)”, pentru un conținut laconic și bazat pe reglementări legislative naționale.	Se acceptă parțial. Textul a fost completat prin includerea prevederii care subliniază că intervențiile asupra patrimoniului cultural imobil se vor realiza în conformitate cu legislația națională în vigoare, precum și cu standardele europene și bunele practici internaționale. Propunerea de reformulare integrală nu este acceptată, întrucât ar deturna obiectivul SNCP 2035 ce vizează patrimoniul cultural către domenii precum urbanismul și patrimoniul natural, reglementate prin alte politici sectoriale. Totodată, conform metodologiei de elaborare, strategia se corelează cu alte documente de politici sectoriale, și nu descrie cadrul normativ extins, conex domeniilor descrise.
	6. După cap. V. Impact se va completa cu un capitol nou „Indicatori de impact” care va prezenta indicatorii de impact, prin intermediul cărora se va evalua nivelul de realizare a fiecărui obiectiv general, cu indicarea valorilor de referință, a valorilor-țintă intermediare și a valorilor-țintă finale, cu dezagregarea disponibilă	Nu se acceptă. Conform pct. 15 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020,

	conform criteriilor de gen, vârstă, mediu de reședință, statut socioeconomic, etnie, statut migrațional etc., în temeiul pct. 15 din Hotărârea Guvernului nr.386/2020 cu privire la planificarea strategică.	proiectul SNCP 2035 a integrat toate elementele structurale specifice strategiei. Totodată, enumerarea impactului și indicatorilor de impact în subpuncte distincte în Regulamentul menționat supra, nu implică necesitatea dezvoltării a 2 capitole distincte, or, este pertinent ca descrierea impactului pe termen lung în urma implementării SNCP 2035 și a indicatorilor de impact, prin intermediul cărora este evaluat fiecare obiectiv general să fie integrate logic într-un singur capitol. Subsidiar, pentru fiecare indicator de impact au fost atribuite valori de referință, valori-țintă intermediare și finale.
	7. În tabelul „Indicatori de evaluare a impactului Strategiei”, în coloana a 5 - a se va substitui sintagma „Valoarea de referință” cu sintagma „Ținta intermediară” iar în coloana a 6 - a se va substitui sintagma „ Valoarea țintă” cu sintagma „Ținta finală”.	Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii.
	La Nota de fundamentare, pct. 4. Analiza impactului de reglementare, la sbpct. 4.5. Impactul asupra mediului se va detalia informația, întrucât proiectul Strategiei nominalizate evidențiază corelarea cu documente, precum Strategia națională de reducere a riscurilor dezastrelor pentru perioada 2024-2030 și Strategia de mediu pentru anii 2024-2030, în care unul dintre obiectivele acesteia este OG5. Protejarea, restaurarea și promovarea utilizării durabile a biodiversității și a ecosistemelor naturale.	Se acceptă parțial. Nota de fundamentare a fost completată prin evidențierea impactului pozitiv asupra mediului construit, a reducerii vulnerabilității patrimoniului cultural la riscuri și situații de urgență, precum și a corelării cu obiectivele generale de mediu prin intervenții durabile asupra patrimoniului construit.
Ministerul Afacerilor Externe <i>(nr. DI/3/041-8487 din 19.08.2025)</i>	Comunică lipsa de obiecții sau propuneri.	Se ia act.

Ministerul Afacerilor Interne (nr. 16/3009 din 20.08.2025)	În proiectul Hotărârii Guvernului este necesară corelarea denumirii actului de aprobare cu denumirea Strategiei. În conformitate cu art. 49 alin. (2) și (3) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, proiectul Strategiei va include mențiunea: „Aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. __/2025”, inserată anterior textului propriu-zis al Strategiei.	Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii.
	Capitolul III intitulat „Scop, viziune, principii” se propune a fi redenumit „Viziune strategică”, în conformitate cu exigențele prevăzute la subpunctul 15.3 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020.	Nu se acceptă. Cu referire la Capitolul III. Scop, Viziune, Principii, acestea au fost formulate în strictă conformitate cu cadrul normativ și metodologic. Cu referire la reformularea denumirii Capitolul. III, aceasta nu este o cerință de principiu, or, faptul că doar viziunea este enumerată ca element structural al Strategiei nu exclude posibilitatea integrării unor elemente adiționale (precum scopul și principiile), în contextul în care, procesul de elaborare a documentului de politici este unul creativ. Mai mult, scopul, viziunea și principiile au fost stabilite în corelare cu direcțiile prioritare de intervenție (dezvoltate în baza SND „Moldova Europeană 2030”, PNA a RM la UE pentru anii 2025-2029), obiectivele prioritare stabilite în actele strategice ale UE, atribuite în procesul de self screening și screening explicativ, prioritățile setate în actualul Plan de lucru european în domeniul culturii pentru perioada 2023-2026, precum și cu

		angajamentele internaționale ce derivă din AA RM-UE, AgA RM-UE, ADD 2030 ș.a.
	În cadrul obiectivului general 2 – „Asigurarea protejării și valorificării patrimoniului cultural național prin consolidarea cadrului normativ și instituțional, implementarea de intervenții sustenabile de conservare, restaurare și reabilitare, gestionarea integrată a riscurilor, precum și prin măsuri de promovare și accesibilizare”, se constată o neconcordanță între scopul direcției prioritare și indicatorul propus. În prezent, obiectivul nu reflectă integral esența direcției și a obiectivului general privind protejarea și valorificarea patrimoniului cultural național. Indicatorul aferent măsoară exclusiv activități de formare și sensibilizare, fără a surprinde rezultatele operaționale și impactul mecanismelor de control, cooperare interinstituțională și aplicare a reglementărilor internaționale. Astfel, există riscul ca politicile să fie evaluate doar în funcție de numărul de persoane instruite și nu în baza impactului real al intervențiilor. De asemenea, lipsesc indicatori obiectivi precum: • numărul operațiunilor comune; • schimburile de date efectuate; • cazurile gestionate prin mecanisme de cooperare interinstituțională.	Se acceptă parțial. Propunerea privind completarea cu indicatori obiectivi (operațiuni comune, schimburi de date, cazuri gestionate prin cooperare interinstituțională) este pertinentă. Totuși, acești indicatori detaliați urmează a fi dezvoltati în programul de implementare derivat din SNCP 2035, unde vor fi stabilite acțiuni concrete și modalități de monitorizare. În SNCP 2035 sunt incluși indicatori de nivel strategic, iar indicatorii de impact pentru domeniul patrimoniului cultural se regăsesc și în cadrul altor obiective generale, pentru a asigura o abordare transversală și a evita redundanța.
	Capitolul IV „Obiective generale și direcții prioritare” se recomandă a fi structurat în două compartimente distincte, conform cerințelor subpunctelor 15.4 și 15.5 din Regulament. Fiecare obiectiv general trebuie completat cu: • rezultatele planificate în urma realizării viziunii strategice; • corelarea cu obiectivele Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” (Legea nr. 315/2022), Programul național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025–2029 (Hotărârea Guvernului nr. 306/2025), Programul de activitate al Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană” (Hotărârea Parlamentului nr. 28/2023), precum și cu angajamentele internaționale.	Se acceptă parțial. Obiectivele generale au fost ajustate conform propunerii. Cu referire la direcțiile prioritare, acestea sunt dezvoltate în baza SND „Moldova Europeană 2030”, PNA a RM la UE pentru anii 2025-2029; obiectivelor prioritare stabilite în actele strategice ale UE, atribuite în procesul de self screening și screening explicativ; priorităților setate în actualul Plan de lucru european în domeniul culturii pentru perioada 2023-2026, precum și

		angajamentelor internaționale ce derivă din AA RM-UE, AgA RM-UE, ADD 2030 ș.a. Cu referire la Programul de activitate al Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană”, în perspectiva rezultatelor alegerilor parlamentare, se consideră că nu este pertinent de menționat expres acest document, în contextul constituirii noului Guvern.
	Capitolul V „Impactul” se propune a fi divizat în două capitole distincte: • „Impact”; • „Indicatori de impact”, conform cerințelor subpunctelor 15.6 și 15.7 din Regulament. Indicatorii vor fi dezagregați, după disponibilitate, în funcție de gen, vârstă, mediu de reședință, statut socioeconomic, etnic, statut migrațional etc.	Nu se acceptă. Conform pct. 15 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, proiectul SNCP 2035 a integrat toate elementele structurale specifice strategiei. Totodată, enumerarea impactului și indicatorilor de impact în subpuncte distincte în Regulamentul menționat supra, nu implică necesitatea dezvoltării a 2 capitole distincte, or, este pertinent ca descrierea impactului pe termen lung în urma implementării SNCP 2035 și a indicatorilor de impact, prin intermediul cărora este evaluat fiecare obiectiv general să fie integrate logic într-un singur capitol. Subsidiar, pentru fiecare indicator de impact au fost atribuite valori de referință, valori-țintă intermediare și finale, dezagregarea indicatorilor fiind realizată în limita datelor disponibile.

	În vederea îmbunătățirii conținutului Strategiei, textul referitor la „inițierea dezvoltării unor mecanisme de avertizare timpurie și asigurarea interoperabilității registrelor naționale ale patrimoniului cu sistemele de control la frontieră și cele de aplicare a legii” urmează a fi reformulat, în corelare cu acțiunea nr. 11 din Anexa B (Clusterul 3, Capitolul 29 „Uniunea Vamală”) a Programului național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025–2029 (Hotărârea Guvernului nr. 306/2025). Or, acțiunea menționată vizează expres dezvoltarea sistemului informațional pentru interoperabilitatea bazelor de date ale Serviciului de evidență și circulație a bunurilor culturale mobile, ale Serviciului Vamal și ale altor autorități competente, în scopul îmbunătățirii urmăririi și controlului circulației bunurilor culturale (similar sistemelor europene), cu Ministerul Culturii responsabil. Astfel, propunerea va elimina interpretările eronate și va asigura corectitudinea textului, întrucât sintagma „sistemele de control la frontieră” este improprie pentru obiectul prezentului proiect. Suplimentar, în temeiul art. 54 alin. (1) lit. i) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, notăm că utilizarea abrevierilor este permisă numai după explicarea acestora la prima apariție în text. Astfel, pentru abrevierile ICOM (pag. 32) și ICOMOS (pag. 52), se vor include explicațiile corespunzătoare.	Se acceptă. Textul a fost modificat, după cum urmează: „Este oportună inițierea dezvoltării unor mecanisme de avertizare timpurie și asigurarea interoperabilității registrelor naționale ale patrimoniului cultural mobil cu bazele de date ale Serviciului Vamal și ale altor autorități competente, pentru îmbunătățirea evidenței și controlului circulației bunurilor culturale mobile.” Se acceptă parțial. La pagina 2 a SNCP 2035 este deja introdusă explicația pentru ICOMOS, iar pentru abrevierea ICOM a fost adăugată în text clarificarea corespunzătoare.
Centrul pentru Comunicare Strategică și Contracarare a Dezinformării <i>(nr. 218 din 20.08.2025)</i>	1) Prin Legea pentru modificarea unor acte normative (aspecte referitoare la activitatea Centrului pentru Comunicare Strategică și Contracarare a Dezinformării), nr.247/2025 (publicată în Monitorul Oficial nr.426-429 din 12.08.25 art.584; în vigoare 12.08.25) au fost operate modificări la Hotărârea Parlamentului nr. 416/2023. Astfel, în cuprinsul Hotărârii, inclusiv în denumire, textul „2024–2028” se substituie cu textul „2024–2030”, iar sintagma „Centrul pentru Comunicare Strategică și Combatere a Dezinformării”, la orice formă gramaticală, se substituie cu sintagma „Centrul pentru Comunicare Strategică și Contracarare a Dezinformării”.	Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii.

	În contextul celor expuse, la Capitolul I al proiectului Strategiei Naționale pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025 – 2035 (în continuare - Strategie), pag.5, se consideră întemeiat și argumentat ajustarea denumirii actului normativ potrivit modificărilor operate, și anume textul „2024-2028” se substituie cu „2024-2030”. Totodată, textul, „corespunde Orientărilor strategice de consolidare a rezilienței sociale, reflectate în” se va substitui cu textul „corespunde Orientărilor strategice de consolidare a rezilienței sociale, care derivă din ”, în continuare după text.	
	2) La pagina 14, alineatul 3, după cuvântul „dezinformarea”, se va completa cu textul „acțiunilor de manipulare a informațiilor și ingerințe străine”. Potrivit Codului serviciilor media audiovizuale, nr.174/2018, noțiunea de dezinformare reprezintă, răspândire intenționată, pe orice cale, în spațiul public, a informațiilor al căror caracter fals sau înșelător poate fi verificat și care sunt de natură să dăuneze securității naționale. Iar, în conformitate cu prevederile art. 3 a Legii privind Centrul pentru Comunicare Strategică și Contracurare a Dezinformării și privind modificarea unor acte normative, nr. 242/2023, noțiunea de acțiuni de manipulare a informațiilor și ingerințe străine (în continuare - MIIS) reprezintă model de comportament manipulator, desfășurat în mod intenționat și coordonat, care amenință sau are potențialul de a avea un impact negativ asupra valorilor, a procedurilor și a proceselor politice, economice și sociale, promovat de actori statali sau nonstatali, inclusiv de intermediari din interiorul sau exteriorul statului, și care sunt de natură să cauzeze prejudicii securității, intereselor naționale sau obiectivelor naționale de securitate. În context, se consideră întemeiat și argumentat de a fi completat textul Strategiei, cu ambele sintagme, din considerent că în timp ce activitățile de contracurare a dezinformării se concentrează adesea asupra conținutului, abordând narațiunile, definiția MIIS, mută accentul de pe conținut pe comportament. În aceeași ordine de idei, la pag. 46 alin.(5) cuvintele „combaterea dezinformării”, se vor substitui cu cuvintele „contracurarea dezinformării, acțiunilor de manipulare a informațiilor și ingerințe străine”, ca urmare a modificărilor operate la Legea privind	Se acceptă parțial. SNCP 2035 a fost modificată conform propunerii, cu excepția textului „afectarea integrității proceselor electorale”, care excede domeniul de competență al Ministerului Culturii.

	Centrul pentru Comunicare Strategică și Contracurare a Dezinformării și privind modificarea unor acte normative, nr.242/2023. Totodată, în contextul racordării prevederilor Concepției de comunicare strategică și contracurare a dezinformării, a acțiunilor de manipulare a informației și a ingerințelor străine pentru anii 2024–2030, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr.416/2023, se consideră întemeiat de a substitui textul „Combaterea dezinformării, discursurilor de incitare la ură și a știrilor false poate fi realizată prin îmbunătățirea alfabetizării mediatice, precum și prin crearea unei platforme comune pentru dialog și dezbateri, contribuind astfel la integrarea socială și implicarea activă a comunităților” cu textul „Contracurarea dezinformării sunt elemente interconectate ale aceluiași sistem care contribuie la protejarea intereselor naționale și a securității globale. O comunicare eficientă nu înseamnă doar promovarea faptelor și a contextului real, ci implică și demontarea activă a narațiunilor false și manipulatorii, care prezintă pericol sau pot periclita realizarea intereselor naționale. Totodată, contracurarea dezinformării prin mecanisme instituționalizate servește în mod direct apărarea și promovarea intereselor naționale, prevenind amenințări precum erodarea încrederii publicului în stat și instituțiile lui, afectarea integrității proceselor electorale și exacerbarea diviziunilor sociale.”	
	3) La Capitolul III, pag.47, la principiul „Respectul față de drepturile și libertățile fundamentale ale omului”, după cuvântul „dezinformarea”, se va completa cu textul „acțiunilor de manipulare a informațiilor și ingerințe străine” (a se vedea argumentarea expusă la pct.2).	Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii.
	4) La Capitolul VI „Riscuri de implementare”, textul „Escaladarea influențelor și instrumentelor de dezinformare cu accentuarea vulnerabilității instituționale și sociale”, se va substitui cu textul „Escaladarea acțiunilor de manipulare a informațiilor și ingerințelor străine și instrumentelor de dezinformare cu accentuarea vulnerabilității instituționale și societale”.	Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii.
	5) Subsecvent, art. 32 alin. (1) al Legii nr. 100/2017 cu privire la actele normative prevede că, proiectul actului normativ, însoțit de nota de fundamentare și, după caz, de alte acte, se transmite spre avizare autorităților publice centrale responsabile de	Se ia act.

	aplicarea prevederilor conținute în proiect și instituțiilor interesate, în funcție de obiectul de reglementare. Se consideră întemeiat de a fi consolidate competențele instituționale și resurselor umane în domeniul culturii și patrimoniului, inclusiv prin instruirii și programe de profesionalizare. Se propune promovarea digitalizării patrimoniului și a accesului online la resurse culturale, în vederea extinderii publicului și valorificării internaționale. În context, Strategia recunoaște limitările bugetare și recomandă atragerea fondurilor externe, însă mecanismele de diversificare a finanțării trebuie detaliate (parteneriate public–private, granturi internaționale, fonduri structurale post-aderare). Concomitent, autorul urmează a se conforma principiilor activității de legiferare, potrivit cărora actul normativ trebuie să se integreze organic în cadrul normativ în vigoare, scop în care proiectul actului normativ trebuie corelat cu prevederile actelor normative de nivel superior sau de același nivel cu care se află în conexiune. Subsidiar, învedereăm că autorul proiectului urmează a se conforma prevederilor art.54 a Legii cu privire la actele normative, și a expune conținutul proiectului într-un limbaj simplu, clar și concis, pentru a se exclude orice echivoc, cu respectarea strictă a regulilor gramaticale, de ortografie și de punctuație.	
Ministerul Sănătății <i>(nr. 07/2611 din 19.08.2025)</i>	Comunică lipsa de obiecții și propuneri.	Se ia act.
Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării <i>(nr. 03-2482 din 21.08.2025)</i>	Comunică lipsa de obiecții și propuneri.	Se ia act.

CONSULTARE

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice (nr. 01-05/306 din 15.08.2025)	I. Observații generale 1. Claritatea și coerența obiectivelor strategice: ● Formularea actuală a obiectivelor este preponderent generală („îmbunătățirea cadrului legislativ”, „protejarea patrimoniului”), fără precizarea unor ținte cuantificabile. Propunere: introducerea unor obiective măsurabile, de tip SMART, ex.: ● „Restaurarea a minimum 15 obiective clasate în Lista monumentelor istorice până în 2030” ● „Digitalizarea a minimum 60% din inventarul patrimoniului mobil până în 2028”	Nu se acceptă. În conformitate cu sbp. 15.4. din Regulamentul de planificare strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020 unele dintre elementele structurale ale Strategiei reprezintă <i>„obiective generale (strategice, descrierea rezultatelor planificate ca urmare a realizării viziunii strategice stabilite pentru domeniul acoperit de strategie, corelarea cu obiectivele generale ale Strategiei naționale de dezvoltare, Programul național de aderare, Programul de activitate al Guvernului, angajamentele internaționale).</i> Cu referire la Obiectivele specifice (măsurabile, de tip SMART) acestea sunt elemente proprii programelor. Prin urmare acestea vor fi dezvoltate în cele 2 programe de implementare ale SNCP 2035 pentru anii 2025-2030 (etapa I) și pentru anii 2031-2035 (etapa II) .
	Recomandăm diferențierea clară între obiective strategice (orientate pe termen lung) și acțiuni operaționale (pe termen scurt/mediu).	Nu se acceptă. În conformitate cu pct. 13 din Regulamentul de planificare strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, <i>„Strategia este un document de politici publice care prezintă viziunea și descrie politicile publice ale autorității publice pe</i>

		<i>termen lung (6-10 ani).” Totodată, în conformitate cu pct. 19 din Regulamentul menționat supra, planul de acțiuni este un element specific al programului - document de politici pe termen mediu (3-5 ani), nu și al strategiei.</i> <i>Prin urmare, partea operațională (planul de acțiuni), va fi dezvoltată în cadrul celor 2 programe de implementare ale SNCP 2035 pentru anii 2025-2030 (etapa I) și pentru anii 2031-2035 (etapa II) .</i>
	2. Structura documentului ● Strategia ar beneficia de un rezumat executiv la început, cu prezentarea scopului, obiectivelor principale și direcțiilor de acțiune, pentru a facilita înțelegerea rapidă de către factorii decidenți și publicul interesat.	Nu se acceptă. Conform elementelor structurale ale Strategiei, stipulate în pct. 15 din Regulamentul de planificare strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, precum și metodologiei de elaborare a documentelor de politici, rezumatul executiv al Strategiei nu reprezintă un element structural obligatoriu. Cu referire la scopul SNCP 2035 - acesta este prezentat în Cap. III, iar obiectivele generale și direcțiile prioritare - în Cap. IV.
	Se recomandă gruparea acțiunilor pe domenii tematice, de exemplu: ● Conservare și restaurare ● Digitalizare și acces public ● Educație și cercetare ● Turism cultural și valorificare economică ● Management instituțional și parteneriate	Se acceptă parțial. Conform structurii Strategiei, stipulate în pct. 15 din Regulamentul de planificare strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, precum și metodologiei de elaborare a documentelor de politici, Strategia nu include acțiuni operaționale. Aceste elemente sunt specifice programelor (documente elaborate

		pentru implementarea strategiilor), care detaliază și concretizează politicile ce urmează a fi realizate în domeniile acoperite de strategie. Prin urmare, acțiunile grupate pe domenii tematice vor fi reflectate în programele de implementare ale SNCP 2035 pentru anii 2025-2030 (etapa I) și pentru anii 2031-2035 (etapa II).
	3. Analiza situației actuale ● Analiza SWOT inclusă este utilă, dar nu este susținută de date statistice concrete. Lipsesc informații precum: ○ Numărul total de monumente clasate pe categorii (arhitectural, arheologic, tehnic etc.). ○ Procentul de obiective aflate în stare precară. ○ Bugetele anuale alocate conservării. Propunere: includerea unor tabele și grafice comparative cu date actualizate.	Se acceptă parțial. În SNCP 2035 sunt referințe la registrele oficiale în domeniu, care oferă date statistice actualizate privind numărul bunurilor și elementelor de patrimoniu cultural. În ceea ce privește procentul bunurilor culturale imobile aflate în stare precară, date consolidate nu sunt disponibile la acest moment. Totuși, în PNA a RM la UE pentru anii 2025-2029 este preconizată inventarierea acestora.
	4. Abordarea patrimoniului imaterial ● Strategia tratează insuficient patrimoniul cultural imaterial (tradiții, meșteșuguri, folclor), element esențial pentru identitatea culturală. Propunere: introducerea unui obiectiv distinct privind protecția și promovarea patrimoniului imaterial, inclusiv prin programe educaționale și platforme digitale.	Nu se acceptă. SNCP 2035 este structurată pe obiective generale cu aplicabilitate transversală, care includ patrimoniul cultural mobil, imobil și imaterial. Patrimoniul imaterial este reflectat prin acțiuni și indicatori privind identificarea, inventarierea, digitalizarea, educația și implicarea comunitară. Introducerea unui obiectiv distinct doar pentru patrimoniul imaterial ar crea redundanțe și ar fragmenta logica

		documentului, întrucât nici patrimoniul mobil sau imobil nu sunt tratate prin obiective separate.
II. Propuneri specifice		Nu se acceptă.
1. Planificare și implementare		În conformitate cu pct. 13 din Regulamentul de planificare strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, „Strategia este un document de politici publice care prezintă viziunea și descrie politicile publice ale autorității publice pe termen lung (6-10 ani).” Totodată, în conformitate cu pct. 19 din Regulamentul menționat supra, planul de acțiuni este un element specific al programului, nu și al strategiei.
Elaborarea unui plan de acțiune etapizat pe 5–10 ani, cu:	● termene precise; ● instituții responsabile nominalizate; ● surse de finanțare clar indicate (buget de stat, fonduri europene, parteneriate public-privat).	Prin urmare, partea operațională (planul de acțiuni), va fi dezvoltată în cadrul celor 2 programe de implementare ale SNCP 2035 pentru anii 2025-2030 (etapa I) și pentru anii 2031-2035 (etapa II).
Crearea unui mecanism de monitorizare anuală, cu raport public, pentru evaluarea progresului.		Se ia act. Această propunere este reflectată deja în Capitolul. VIII. Monitorizare, raportare și evaluare a proiectului SNCP 2035, supusă avizării și consultării publice.
2. Digitalizare și acces public		Se ia act.
Includerea unui program național de scanare 3D a obiectivelor de patrimoniu și de creare a unor arhive digitale accesibile online.		Propunerea este deja reflectată în conținutul SNCP 2035, prin OG 1.
Introducerea unui obiectiv privind integrarea patrimoniului național în platformele europene.		Se ia act. Propunerea este deja reflectată în conținutul SNCP 2035, prin OG 5.

	3. Educație și implicare comunitară • Elaborarea unor module educaționale pentru școli și universități, în parteneriat cu Ministerul Educației. • Organizarea de campanii anuale de voluntariat pentru restaurarea sau întreținerea obiectivelor de patrimoniu.	Se ia act. Propunerea este deja reflectată în conținutul SNCP 2035, prin OG 1, OG 2 și OG 3.
	4. Coerență legislativă și terminologică • Revizuirea terminologiei folosite („patrimoniu cultural” vs. „bunuri culturale”), astfel încât să fie unitară și conformă cu legislația națională și internațională.	Nu se acceptă. SNCP 2035 utilizează în mod unitar noțiunea de „patrimoniu cultural”, care, prin definiție, include atât patrimoniul material, cât și cel imaterial, conform cadrului normativ și instrumentelor internaționale. Termenul „bunuri culturale” apare exclusiv în contextul reglementărilor specifice, unde este impus de legislația națională, astfel că nu se impun modificări.
	Corelarea strategiei cu alte acte normative relevante (Legea privind ocrotirea monumentelor, Legea privind patrimoniul arheologic, Codul urbanismului).	Nu se acceptă. Conform metodologiei, strategia se corelează cu alte documente de politici sectoriale, și nu descrie cadrul normativ extins, conex domeniilor descrise.
	III. Exemple de completări concrete în text • Capitolul privind obiectivele strategice – completat cu ținte numerice: De ex : „Creșterea cu 25% a numărului de obiective de patrimoniu integrate în circuitul turistic până în 2030”	Se acceptă parțial. Acest aspect va fi dezvoltat în cele 2 programe de implementare ale SNCP 2035 pentru anii 2025-2030 (etapa I) și pentru anii 2031-2035 (etapa II).
	• Capitolul privind acțiunile operaționale – completat cu surse de finanțare: De ex : „Programul de restaurare a monumentelor istorice – finanțat din buget de stat (30%), fonduri europene (50%) și sponsorizări private (20%)”	Se acceptă parțial. Acest aspect va fi dezvoltat în cele 2 programe de implementare ale SNCP 2035 pentru anii 2025-2030 (etapa I) și pentru anii 2031-2035 (etapa II).

	● Capitolul privind implicarea comunității – adăugat indicator: De ex: „Cel puțin 2000 de voluntari implicați anual în acțiuni de protejare a patrimoniului”	Se acceptă parțial. Acest aspect va fi dezvoltat în cele 2 programe de implementare ale SNCP 2035 pentru anii 2025-2030 (etapa I) și pentru anii 2031-2035 (etapa II).
	Proiectul de strategie constituie o bază solidă pentru dezvoltarea politicilor publice în domeniul patrimoniului cultural, însă necesită clarificarea obiectivelor, introducerea unor indicatori de performanță, extinderea dimensiunii educaționale și digitale și corelarea cu sursele de finanțare disponibile.	Nu se acceptă. Proiectul SNCP include obiective generale și indicatori asociați obiectivelor. Cu referire la sursele de finanțare, conform cadrului metodologic de elaborare a strategiei, indicarea acestora nu este un element obligatoriu, fiind specifice programului. Prin urmare, costurile de implementare ale SNCP 2035 vor fi prevăzute în programele de implementare ale acesteia pentru anii 2025-2030 (etapa I) și pentru anii 2031-2035 (etapa II). Subsidiar, dezvoltarea indicatorilor asociați obiectivelor specifice se va realiza la etapa de elaborare a programelor menționate supra.
Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din Moldova (din 15.08.2025)	Adăugarea unei secțiuni de tip „sumar executiv” la începutul documentului ar facilita înțelegerea rapidă a viziunii, obiectivelor și a modului în care acestea sunt corelate. Utilizarea graficelor și schemelor vizuale ar clarifica relațiile dintre diferitele strategii și obiective naționale, făcând documentul mai accesibil publicului larg.	Nu se acceptă. Conform elementelor structurale ale Strategiei, stipulate în pct. 15 din Regulamentul de planificare strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, precum și metodologiei de elaborare a documentelor de politici, rezumatul executiv al Strategiei nu reprezintă un element structural obligatoriu. Cu referire la scopul SNCP 2035 - acesta este prezentat în Capitolul. III, iar

		obiectivele generale și direcțiile prioritare - în Capitolul. IV. Cu referire la corelarea SNCP 2035 cu alte documente de politici, acest aspect este reflectat în Capitolul. I. Introducere, utilizarea graficelor în „clarificarea relațiilor dintre diferite strategii” nefiind uzuală.
	Deși documentul menționează obiective și direcții prioritare, ar fi benefic să se includă exemple mai concrete de acțiuni și indicatori măsurabili pentru fiecare direcție prioritară. Acest lucru ar asigura o implementare mai eficientă și o evaluare mai obiectivă a progresului. Exemplu: În secțiunea de modernizare a infrastructurii culturale, se pot specifica tipuri de investiții (ex: dotarea cu echipamente digitale) și impactul așteptat (ex: numărul de vizitatori, gradul de digitalizare a colecțiilor).	Se acceptă parțial. Acțiunile de implementare a obiectivelor generale, obiectivele specifice și indicatorii de monitorizare vor fi dezvoltați în programele de implementare ale SNCP 2035 pentru anii 2025-2030 (etapa I) și pentru anii 2031-2035 (etapa II).
	Având în vedere că documentul menționează rolul sectorului cultural independent, ar fi utilă o secțiune mai detaliată care să explice mecanismele prin care aceste entități pot fi implicate activ în implementarea strategiei, dincolo de finanțare.	Se ia act. Acest aspect este reflectat în Capitolul II Analiza situației, precum și în Capitolul IV. Obiective generale și Direcții prioritare.
	Deși digitalizarea este menționată, un plan mai detaliat ar fi valoros, indicând cum tehnologia poate contribui la: Crearea de platforme interactive, tururi virtuale, baze de date online pentru patrimoniu. Implementarea unor instrumente digitale de monitorizare și management a patrimoniului cultural. Un plan financiar mai detaliat, care să abordeze ineficiența planurilor anterioare, ar fi un plus. Documentul menționează lipsa de eficiență a planurilor anterioare și absența unor mecanisme funcționale de reinvestire a veniturilor. O propunere concretă pentru un model de finanțare mixtă (public-privat) și pentru mecanisme de monitorizare a cheltuielilor ar spori credibilitatea strategiei.	Se acceptă parțial. Aceste aspecte vor fi dezvoltate în programele de implementare ale SNCP 2035 pentru anii 2025-2030 (etapa I) și pentru anii 2031-2035 (etapa II).

	Strategia ar putea prevedea detalia mai bine modul în care se pot crea parteneriate concrete între sectoarele culturii, educației și turismului. Includerea patrimoniului cultural în curricula școlară ar asigura continuitatea cunoașterii de la o generație la alta. Dezvoltarea de rute tematice, precum rute istorice sau gastronomice, ar atrage turiști și ar genera venituri pentru comunitățile locale. Crearea de platforme interactive, tururi virtuale, baze de date online pentru patrimoniu. Implementarea unor instrumente digitale de monitorizare și management a patrimoniului cultural. Deși documentul menționează nivelul local, o secțiune dedicată ar putea sublinia rolul esențial al comunităților locale în protejarea și promovarea patrimoniului. Acestea pot contribui la: Identificarea și conservarea tradițiilor locale; crearea de evenimente culturale și festivaluri; educarea publicului în privința valorii patrimoniului. Se poate propune o secțiune separată dedicată integrării tehnologiei în domeniul cultural. Aceasta ar include: digitalizarea colecțiilor și a arhivelor, permițând accesul public nelimitat la patrimoniu; utilizarea realității augmentate (AR) și a realității virtuale (VR) pentru a oferi experiențe imersive în muzee și la siturile istorice; crearea unei platforme online centralizate care să servească drept bază de date națională pentru patrimoniul cultural.	
	O strategie eficientă trebuie să fie însoțită de o comunicare pe măsură. Se poate propune dezvoltarea unui plan de comunicare strategică, care să se axeze pe: conștientizarea publicului prin campanii media, ateliere și evenimente; crearea unui brand vizual pentru patrimoniul național; utilizarea rețelelor sociale pentru a ajunge la tineri și pentru a-i implica în activități culturale.	Se ia act.
	Documentul trebuie să includă o definiție mai clară și mai specifică a „patrimoniului muzical și sonor”, care să acopere atât partituri și manuscrise, cât și înregistrări audio, tradiții orale (folclor muzical) și instrumente muzicale tradiționale.	Nu se acceptă. Patrimoniul imaterial include aceste aspecte.
	Crearea unui registru național al patrimoniului muzical, în care să fie incluse operele compozitorilor, manuscrisele și înregistrările valoroase, contribuind astfel la o mai bună evidență și protecție.	Se acceptă parțial.

		Patrimoniul muzical, deși nu este menționat expres, este cuprins în patrimoniul cultural imaterial, conform Convenției UNESCO din 2003, care include artele spectacolului și expresiile muzicale, precum și în patrimoniul cultural mobil prin manuscrise, partituri și înregistrări. SNCP 2035 reflectă aceste categorii la nivel de obiective și indicatori, iar detalierea unor instrumente specifice (registru național al patrimoniului muzical) urmează a fi realizată în programele de implementare.
	În domeniul muzical, digitalizarea este vitală pentru acces la operele rare și pentru promovarea compozitorilor naționali. Se propune crearea unei biblioteci digitale specializate, care să pună la dispoziția publicului partituri, înregistrări audio și video, manuscrise și analize ale operelor compozitorilor naționali. Strategia ar trebui să prevadă fonduri dedicate sau mecanisme de finanțare pentru proiecte de digitalizare a arhivelor sonore și a partiturilor.	Se acceptă parțial Patrimoniul muzical, deși nu este menționat expres, este cuprins în patrimoniul cultural imaterial, conform Convenției UNESCO din 2003, care include artele spectacolului și expresiile muzicale, precum și în patrimoniul cultural mobil prin manuscrise, partituri și înregistrări. SNCP 2035 reflectă aceste categorii la nivel de obiective și indicatori, iar detalierea unor instrumente specifice (biblioteci digitale muzicale, mecanisme de finanțare dedicate) urmează a fi realizată în programele de implementare.
	Documentul poate detalia mai bine rolul esențial al specialiștilor în implementarea strategiei, compozitorii și muzicologii ar trebui să fie consultați activ în procesul de elaborare a politicilor și a acțiunilor legate de patrimoniul muzical.	Se ia act.
	Strategia ar trebui să susțină financiar proiectele de cercetare muzicologică și de creație contemporană, care pun în valoare patrimoniul muzical prin reinterpretări moderne sau prin lucrări noi. Pentru a asigura o aplicare eficientă, se pot integra următoarele acțiuni:	Se acceptă parțial. Ministerul Culturii susține financiar prin mecanisme de suport distincte, proiecte de subvenționare a patrimoniului și lucrărilor

	● Lansarea unui program național de cercetare muzicologică care să identifice și să ● documenteze patrimoniul sonor local și național. ● Înființarea unor ateliere și rezidențe de creație care să încurajeze compozitorii tineri să utilizeze patrimoniul muzical ca sursă de inspirație. ● Organizări de festivaluri și concerte dedicate patrimoniului muzical, care să atragă un public mai larg și să promoveze lucrările compozitorilor naționali. ● Crearea unui fond de subvenționare a publicațiilor muzicologice și a înregistrărilor de înaltă calitate a operelor de patrimoniu.	compozitorilor naționali. Astfel, prin <i>Programul Național “Acces la cultură”</i> (în continuare - <i>Program</i>), aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 212/2025, domeniul muzicii și alte domenii de creație sunt eligibile pentru finanțare. În context, Programul este orientat spre susținerea inițiativelor de mobilitate a artiștilor și profesioniștilor din domeniul culturii, facilitând schimbul de idei și experiențe între artiști și rețele/comunități locale, naționale și internaționale. În prezent, ¼ din inițiativele care urmează a fi finanțate până la sfârșitul anului 2025 sunt activități culturale cu participarea artiștilor autohtoni, inclusiv și promovarea lucrărilor compozitorilor naționali. Un alt mecanism de subvenționare a patrimoniului și lucrărilor compozitorilor naționali reprezintă <i>Programul Național de editare a cărții naționale</i>, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 256/2013 prin care anual sunt susținute financiar lucrări din domeniul creației muzicale ale autorilor naționali. Cu privire la rezidențele de creație, menționăm că Ministerul Culturii, prin intermediul <i>Regulamentului privind desfășurarea concursurilor pentru identificarea, evaluarea și selectarea proiectelor și programelor de rezidență și mobilitate artistică și culturală</i> (aflat în

		prezent în proces de pregătire și aprobare în ședința Guvernului), urmează să fie sprijinite inițiativele dedicate valorificării lucrărilor și compozitorilor naționali. De asemenea, Ministerul Culturii se află în etapa de elaborare și definitivare a unui program destinat susținerii proiectelor de cercetare, inclusiv în domeniul muzicologiei, cu scopul de a încuraja dezvoltarea și promovarea patrimoniului cultural național. Suplimentar, proiectele de cercetare în domeniul patrimoniului muzical sunt implementate de programele Guvernului prin intermediul Agenției Naționale de Cercetare și Dezvoltare.
NOTIFICARE		
Ministerul Educației și Cercetării <i>(e-legiferare)</i>	La sinteza obiecțiilor și propunerilor la PHG, din Argumentarea autorului proiectului, poziția 2, la comentariul "se acceptă parțial". La finele argumentării autorului proiectului să se completeze cu textul din proiect: "din motivul lipsei de solicitări din partea candidaților la studii".	Nu se acceptă. Formularea din SNCP 2035 face referire în mod explicit la un „număr redus de candidați”, și nu la absența solicitărilor, o distincție importantă care surprinde mai corect realitatea din domenii de nișă precum arheologia, restaurarea sau conservarea, unde în perspectivă, grupele de studenți ar fi mai restrânse. În același timp, tocmai importanța strategică a acestor specializări pentru protejarea patrimoniului cultural național impune dezvoltarea programelor de formare, indiferent de cerere. Menținerea formulării actuale contribuie la evitarea

		unui mesaj descurajator și susține o abordare constructivă, orientată spre întărirea capacităților umane în acest sector esențial.
Ministerul Apărării (e-legiferare)	Nu are obiecții la proiect.	Se ia act.
Centrul de Armonizare a Legislației (e-legiferare)	Comunică despre lipsa de obiecții și propuneri la proiect	Se ia act.
Agenția Servicii Publice (e-legiferare)	Fără propuneri și obiecții.	Se ia act.
Agenția de Guvernare Electronică (e-legiferare)	Comunică lipsa de propuneri și obiecții.	Se ia act.
Casa Națională de Asigurări Sociale (e-legiferare)	Propuneri sau obiecții asupra proiectului nu are.	Se ia act.
Academia de Științe a Moldovei (nr. 537-13/5 din 29.08.2025)	Susținem proiectul elaborat, considerându-l oportun în contextul procesului de integrare europeană și al recomandărilor Comisiei Europene pentru Capitolul 26.	Se ia act.
Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (e-legiferare)	Comunică lipsa obiecțiilor și propunerilor.	Se ia act.
Ministerul Sănătății (e-legiferare)	Comunică lipsa de obiecții și propuneri.	Se ia act.

Agencia Servicii Publice (nr. 01/11153 din 01.09.2025)	Comunică lipsa obiecțiilor și propunerilor la proiectul sus-menționat.	Se ia act.
Ministerul Muncii și Protecției Sociale (nr. 02/4192 din 02.09.2025)	La capitolul II. Analiza situației, se reiterează poziția expusă anterior, la etapa de avizare, prin scrisoarea nr. 02/3958 din 18.08.2025. Respectiv, se solicită excluderea textului menționat la pag. 37, după cum urmează: „În Republica Moldova, artiștii, liberii profesioniști, actorii din sectorul cultural independent, și lucrătorii culturali nu dispun de un sistem eficient de asigurări sociale sau de protecție a securității sociale, datorită lipsei unui statut juridic specific, ceea ce îi face vulnerabili la incertitudinile economice și sociale. Acest aspect impune necesitatea stringentă de ajustare a cadrului normativ național la standardele internaționale privind securitatea socială a artiștilor și a lucrătorilor culturali.”, întrucât acesta nu reflectă prevederile cadrului normativ actual. Astfel, se reiterează că, Legea nr. 156/1998 privind sistemul public de pensii prevede condiții distincte de pensionare pentru unele categorii de angajați din domeniul culturii, angajate în instituțiile de cultură și artă naționale de stat și municipale, față de persoanele care se pensionează în condiții generale. În acest sens, se informează că, la 29.08.2025 a fost publicată Legea nr. 228/2025 din 10.07.2025 pentru modificarea unor acte normative (privind activitatea economică independentă a persoanelor fizice) care, începând cu 1 ianuarie 2026, reglementează activitatea de „antreprenor independent”, și cuprinde profesii din diferite domenii din activitatea economică, inclusiv activități de producție cinematografică, video și de programe de televiziune, de interpretare artistică, de suport pentru interpretarea artistică, de creație artistică. Prin Legea nr. 228/2025 au fost amendate Legea nr. 489/1999 privind sistemul public de asigurări sociale și Legea nr. 289/2004 cu privire la indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale, care vor acorda dreptul la prestații sociale antreprenorilor independenți, inclusiv din activitățile de creație. Luând în considerare cele expuse, se consideră că cadrul normativ în vigoare prevede exhaustiv dreptul la protecție socială pentru angajații din domeniul culturii.	Se acceptă parțial. Ministerul Culturii a modificat textul propus pentru excludere, accentuând <u>importanța activității artiștilor și a liberilor profesioniști din sectorul cultural independent</u>. Totodată, Ministerul Culturii reiterează poziția exprimată în procesul de avizare a proiectului (la avizul MMPS din Sinteza obiecțiilor și recomandărilor) și subliniază că, deși <i>Legea pentru modificarea unor acte normative (privind activitatea economică independentă a persoanelor fizice)</i> oferă un cadru cu caracter predominant economic, aceasta nu reflectă în mod adecvat dimensiunea socială și culturală a profesiei artistice. În aceste condiții, se impune elaborarea unor documente de politici publice care derivă din Raportul OMC „Statutul artiștilor și profesioniștilor culturali și creativi” din 2023 (<i>recomandările Comisiei Europene la raportul de extindere din anii 2023 și 2024</i>) și care ar urma să depășească limitele aspectelor fiscale și să vizeze <u>înstituirea unui sistem sustenabil de protecție socială și de recunoaștere profesională pentru artiștii și liber profesioniștii din mediul asociativ, aflați în afara</u>

		<u>sistemului public și a contractelor individuale de muncă.</u> În contextul în care cultura nu poate fi redusă la economie, aceasta fiind un bun public și un fundament al identității naționale – artiștii au nevoie de un cadru juridic și instituțional care să le garanteze nu doar venitul, ci și demnitatea, securitatea socială și continuitatea creației. Un asemenea cadru ar trebui să garanteze: recunoașterea specificului muncii artistice, consolidarea protecției sociale și susținerea dezvoltării sustenabile a sectorului cultural independent. Doar printr-o abordare completă și echilibrată, Republica Moldova își va putea alinia legislația națională la standardele internaționale și va demonstra aprecierea corespunzătoare pentru contribuția artiștilor la viața culturală și socială a țării.
	De asemenea, ținând cont de pct. 9 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, conform căruia documentul de politici publice descrie viziunea și deciziile coordonate ale statului pentru realizarea obiectivelor de dezvoltare și pentru abordarea problemelor din domeniu, evidențiind impactul așteptat asupra societății și statului, inclusiv asigurarea egalității între femei și bărbați, Strategia Națională pentru Cultură și Patrimoniu trebuie să integreze în mod transversal dimensiunea de gen. Strategia are un potențial substanțial de a promova egalitatea de gen prin: (i) garantarea accesului echitabil al femeilor și bărbaților la resurse, programe și infrastructuri culturale; (ii) stimularea participării și reprezentării echilibrate a	Se ia act.

	femeilor în poziții de conducere și în procesele decizionale din sectorul cultural; (iii) utilizarea culturii ca instrument de contracarare a stereotipurilor de gen, de prevenire a violenței în familie și de consolidare a unei culturi a respectului și non-discriminării; (iv) reducerea decalajului urban–rural în participarea la viața culturală, cu accent pe accesul femeilor și al grupurilor vulnerabile (inclusiv persoane cu dizabilități, tineri, vârstnici, minorități). În consecință, principiile mainstreaming-ului de gen trebuie reflectate explicit în obiective, măsuri, indicatori și alocări bugetare, cu mecanisme clare de monitorizare și raportare a rezultatelor (de ex., indicatori dezagregați pe sexe privind accesul, participarea și reprezentarea). Aceleași exigențe se aplică și secțiunii „4.4.2. Impactul asupra echității și egalității de gen” din Nota de fundamentare, care va evidenția contribuția concretă a Strategiei la prevenirea violenței în familie, eliminarea stereotipurilor de gen și asigurarea egalității de șanse în domeniul culturii și patrimoniului.	
	În sensul celor expuse supra: 1) la capitolul III – Scop, Viziune, Principii la principiul „Respectul față de drepturile și libertățile fundamentale ale omului”) se propune completarea cu textul: „De asemenea politicile și măsurile din domeniul culturii și patrimoniului contribuie la aplicarea principiului egalității de șanse și tratament între femei și bărbați garantând exercitarea deplină a drepturilor culturale de către toate persoanele, indiferent de sex.”	Se acceptă parțial. Propunerea a fost integrată în principiul „Promovarea egalității” din Capitolul III.
	2) La capitolul IV. Obiective generale și direcții prioritare se propune: a) reformularea denumirii Obiectivului general 1, conform redacției: „Obiectiv general 1. Asigurarea unei participări culturale extinse, incluzive și echitabile a femeilor și bărbaților, prin consolidarea rolului culturii în societate, susținerea diversității, reducerea inegalităților de acces, dezvoltarea de programe dedicate, utilizarea de indicatori sensibili la dimensiunea de gen și modernizarea infrastructurii culturale, în conformitate cu standardele europene. b) completarea Obiectivului general 1 cu următoarele Direcții prioritare de intervenție: - <i>Mecanisme de finanțare dedicate egalității de gen: instituirea de linii de finanțare</i>	Se acceptă parțial. Propunerile vor fi dezvoltate în programele de implementare a SNCP 2035 pentru perioada 2025-2030 (etapa I) și 2031-2035 (etapa II).

	<i>pentru inițiative artistice și culturale care promovează egalitatea de gen, inclusiv sprijin pentru artiști independenți și organizații conduse de femei (SND, 5.8 – Cultură și politici culturale, pct. 4).</i> <i>- Date și statistici sensibile la gen: dezvoltarea unui sistem național de colectare a datelor dezagregate pe sexe pentru monitorizarea participării la evenimente, a reprezentării în organizații culturale și în sectorul creativ (SND, 5.8, pct. 11).</i> <i>- Educație și formare cu perspectivă de gen: elaborarea de programe educaționale și de formare care valorifică contribuțiile femeilor și bărbaților în istorie și patrimoniu, integrarea perspectivei de gen în curriculumul școlar și în proiectele muzeale (SND, 5.8, pct. 6).</i> <i>- Incluziune în mediul rural și pentru grupuri vulnerabile: încurajarea inițiativelor culturale care cresc participarea femeilor din mediul rural și a grupurilor vulnerabile, prin sprijin financiar și logistic dedicat (SND, 5.8, pct. 7).</i> c) completarea Obiectivului general 3 cu următoarele Direcții prioritare de intervenție: <i>- Dezvoltare de carieră pentru femei în cultură: programe de mentorat și granturi destinate femeilor artiste și creatoare, pentru reducerea dezechilibrelor de gen în parcursurile profesionale (SND, 5.8, pct. 15 și pct. 17).</i> <i>- Campanii culturale pentru prevenirea violenței: derularea de campanii (teatru social, film, expoziții) care promovează nonviolența și egalitatea de gen, contribuind la prevenirea violenței în familie și a violenței împotriva femeilor (SND, 5.8, pct. 21).</i> <i>- Formarea personalului din instituții culturale: instruirea sistematică a personalului în principiile egalității de șanse și în susținerea campaniilor de prevenire a violenței (SND, 5.8, pct. 11).</i> <i>- Prevenirea traficului de ființe umane: organizarea, în centre culturale și biblioteci, de activități comunitare privind riscurile traficului de ființe umane, cu implicarea tinerilor și a grupurilor vulnerabile (SND, 5.8, pct. 2).</i>	
	3) la tabelele din Capitolul IV și Capitolul V, se propune introducerea, acolo unde este relevant, a dezagregării pe sexe pentru indicatorii de impact și indicatorii de rezultat, pentru a evalua corect modul în care politicile culturale și patrimoniale	Se acceptă parțial.

	afectează femeile și bărbații. Propunerea dată se reiterează prin prisma necesității menținerii evidenței statistice dezagregate, care permite identificarea dezechilibrelor, ajustarea politicilor pentru echitate, monitorizarea progresului și fundamentarea transparentă a alocărilor bugetare. 4) la capitolul V. Impactul, se recomandă includerea următorilor indicatori suplimentari: ● Ponderea femeilor în funcții de conducere în instituțiile culturale; ● Numărul proiectelor culturale finanțate care au integrat explicit componenta de egalitate de gen; ● Numărul campaniilor culturale desfășurate cu tematică de prevenire a violenței în familie și a traficului de ființe umane.	Dezagregarea pe sexe a fost inclusă la Capitolul V (la indicatorii de impact), conform relevanței. Se acceptă parțial. Indicatorul de impact „Ponderea femeilor în funcție de conducere în instituțiile culturale” a fost inclus la OG. 3. Dezvoltarea capitalului uman și îmbunătățirea condițiilor de creație și activitate culturală, care să asigure formarea, cercetarea și inovarea în domeniul culturii și patrimoniului cultural. Indicatorul de impact „Numărul proiectelor culturale finanțate care au integrat explicit componenta de egalitate de gen” a fost inclus la OG. 4. Un sistem sustenabil, echitabil și eficient de finanțare a culturii și patrimoniului cultural, care sprijină inițiativa artistică, stimulează creativitatea și contribuie la protejarea și valorificarea patrimoniului cultural național. Indicatorul de impact „Numărul campaniilor culturale desfășurate cu tematică de prevenire a violenței în familie și a traficului de ființe umane” va fi inclus în programele de implementare ale SNCP 2035.
Ministerul Finanțelor (nr. 05-17/180/1289 din 03.09.2025)	Capitolul IV „Obiective generale și direcții prioritare”, la Obiectivul general 4, „Direcții prioritare de intervenție”: - textul la liniuța 1 se va aduce în concordanță cu mențiunile autorului din Sinteza obiectivelor și propunerilor (recomandărilor) la proiect;	Se acceptă. Textul a fost adus în concordanță cu mențiunile corespunzătoare.

	- textul la liniuța 4 urmează a fi redactat prin excluderea aspectelor ce țin de „stimulente fiscale” și „acordarea de avantaje fiscale”, având în vedere că obiectivele politicii fiscale și vamale pe termen mediu se bazează pe un sistem de impozitare echitabil și pe principii generale de impozitare, fără extinderea facilităților fiscale. Concomitent, acestea urmăresc asigurarea susținerii din partea statului prin alte mecanisme, dat fiind faptul că experiența țărilor din cadrul Uniunii Europene atestă că scutirile și reducerile de la plata taxelor și impozitelor sunt, de regulă, mai nocive pentru economia de piață decât cele sub forma cheltuielilor bugetare (subvenții, subsidii). În acest sens, susținerea dezvoltării ramurilor economice se va realiza prin forme de sprijin direct și transparent, aliniate cu reglementările europene privind ajutorul de stat.	Nu se acceptă. Se consideră oportună menținerea referinței la stimulente și avantaje fiscale, având în vedere că acestea sunt esențială pentru dezvoltarea sectorului cultural. Spre deosebire de alte domenii economice, în Uniunea Europeană cultura beneficiază de mecanisme fiscale speciale care încurajează implicarea mediului privat și sprijină artiștii independenți și organizațiile culturale non-profit. Cu toate că forma cheltuielilor bugetare, precum subvențiile și subsidiile, ce presupun o dependență exclusivă de resursele publice și care sunt limitate de constrângerile bugetare, stimulentele fiscale mobilizează resurse private suplimentare către sectorul cultural, crescând reziliența și sustenabilitatea acestuia. Cultura este un domeniu de interes public care necesită un parteneriat echilibrat între stat și mediul privat, iar excluderea stimulentele fiscale ar descuraja implicarea acestuia din urmă. Aceste stimulente sunt aliniate cu bunele practici europene și cu obiectivele strategice naționale privind dezvoltarea industriilor creative, culturii și a patrimoniului cultural, constituind un instrument complementar, transparent și echitabil de susținere a domeniului cultural, în perspectiva dezvoltării pe termen lung, prevăzută de SNCP 2035.

	Capitolul V „Impactul”, în Tabelul „Indicatori de evaluare a impactului Strategiei”, la obiectivul OG.3., la indicatorul de impact „Numărul tinerilor specialiști integrați în câmpul muncii”, din coloana „Sursa”, se va exclude sintagma „Ministerul Finanțelor”, întrucât indicatorul respectiv nu constituie domeniu de competență a ministerului, stabilite prin Hotărârea Guvernului nr.696/2017 cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Finanțelor. Totodată, Ministerul Finanțelor este deschis să ofere, la solicitare, informația ce ține de volumul mijloacelor financiare alocate pentru susținerea tinerilor specialiști din domeniul culturii. Obiecție valabilă și pentru obiectivul OG.4., indicator de impact „Rata de creștere a inițiativelor culturale și de patrimoniu care beneficiază de finanțare diversificată”.	Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii. Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii.
	La Capitolul VI „Riscuri de implementare”, în Tabelul „Riscuri anticipate în implementarea SNCP 2035”, coloana „Măsurile de diminuare/înlăturare a riscului”, privind excluderea/reformularea măsurii „Creșterea nivelului de salarizare în domeniul culturii și patrimoniului cultural”, aferentă riscului „Deficit de personal calificat în domeniul culturii și patrimoniului cultural”. Se subliniază că atenuarea acestui risc nu vizează exclusiv aspectele financiare. Pe lângă acestea, trebuie avută în vedere și situația actuală de pe piața muncii, care include factori precum lipsa specialiștilor pregătiți pe posturi relevante pe domeniul vizat, exodul populației etc. În acest context, atenuarea riscului menționat poate fi realizată inclusiv prin aplicarea unor măsuri de motivare non-financiară, menite să susțină atragerea și retenția personalului calificat în sectorul culturii. Totodată, în ceea ce privește comparațiile între nivelurile de salarizare din sectorul culturii și cele din alte domenii, se atrage atenția că aceste comparații trebuie fundamentate corespunzător. Este necesară elaborarea unei analize funcționale detaliate la nivel de sector, având în vedere specificul activităților, complexitatea și atribuțiile aferente fiecărui domeniu. Nu este justificată compararea directă a domeniilor care nu sunt înrudite sau care presupun niveluri diferite de responsabilitate și complexitate. De menționat că stabilirea ierarhiei funcțiilor în vederea încadrării în clasele de salarizare s-a realizat în baza unei analize cuprinzătoare a tuturor funcțiilor din sectorul bugetar. Această analiză a avut la bază criterii precum: efortul depus, complexitatea și diversitatea activităților, condițiile	Nu se acceptă. 1. Chiar dacă riscul „<i>Deficit de personal calificat în domeniul culturii și patrimoniului cultural</i>” are și determinanți non-financiari, experiența demonstrează că nivelul de salarizare rămâne factorul principal de atracție și retenție. Măsurile non-financiare au efect limitat dacă nu sunt susținute de o remunerație competitivă, adaptată realităților pieței muncii. 2. Motivarea non-financiară (<i>recunoaștere profesională, formare continuă</i> etc.) nu poate compensa în mod real diferențele salariale majore față de alte domenii. În contextul exodului specialiștilor, abordarea predominant non-financiară riscă să fie insuficientă și să accentueze deficitul de personal calificat.

	de muncă, gradul de responsabilitate etc. În acest sens, conform art. 3 din Legea nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar, unul dintre principiile de bază ale acestui sistem este „ierarhizarea în funcție de responsabilitatea, complexitatea și importanța activității desfășurate, stabilite în urma evaluării funcțiilor din sectorul bugetar”.	3. Deși Legea nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sistemul bugetar prevede criterii de ierarhizare, realitatea arată că discrepanțele salariale între domeniul culturii și alte sectoare similare ca nivel de complexitate și responsabilitate sunt semnificative. O analiză funcțională detaliată nu ar trebui să justifice menținerea acestor diferențe, ci să fundamenteze corecții salariale echitabile. Mai mult decât atât, potrivit prevederilor Regulamentului privind organizarea și funcționarea Ministerului Finanțelor, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 696/2017, Ministerul Finanțelor are misiunea de a realiza managementul finanțelor publice, de a implementa principiile bunei guvernări și de a elabora politici publice eficiente în domeniul salarizării în sectorul bugetar. De asemenea, Ministerul monitorizează calitatea politicilor și actelor normative, propune intervenții justificate ale statului pentru asigurarea unor soluții eficiente în domeniul salarizării, analizează situațiile și problemele existente și urmărește optimizarea raportului dintre rezultatele scontate și costurile preconizate.
Biroul Național de Statistică (nr. 18-28/10 din	La Capitolul II „Analiza situației din Strategia Națională pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-2035”, se propun următoarele modificări:	Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii.

03.09.2025)	- la pagina 18, Figura nr. 1. „Evoluția infrastructurii culturale în perioada 2019 – 2024”, se va expune în redacție nouă, conform Tabelul nr. 1 prezentat în Anexă; - la pagina 20: • denumirea Figurii nr.2, „Evoluția caselor de cultură în perioada 2019-2024” se va expune în redacția nouă „Evoluția caselor de cultură din mediul rural în perioada 2019-2024”, dat fiind faptul că numărul caselor de cultură prezentat în figură reprezintă doar cele din mediul rural, redate în Figura nr.8, pagina 25; • valorile privind numărul caselor de cultură din primul rând din Figura nr.2, se vor corecta: o pentru anul 2019 : „1143” se va substitui cu „1135”; o pentru anul 2022 - „1120” se va substitui cu „1118”; • în primul aliniat, se vor corecta datele cu privire la numărul instituțiilor de cultură la nivel local și evoluția acestora, valorile „4043” și „3,91%” fiind înlocuite cu valorile „4042” și „3,9%”; - la pagina 37, Figura nr.10 „Câștigul salarial mediu brut în perioada 2019-2024”, se va expune în redacție nouă conform Tabelul nr. 10 prezentat în Anexă;	Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii. Se acceptă. Valorile au fost modificate conform propunerii. Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii. Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii.
	La Capitolul V, „Impactul”, la tabelul Indicatori de evaluare a impactului Strategiei, reiterăm propunerea anterioară: - excluderea referințelor la Biroul Național de Statistică ca sursă a datelor pentru indicatorii pentru care BNS nu produce date, inclusiv: o Rata de acces a populației din mediul rural și regiunile periferice la produse și servicii culturale, %” și “Rata de participare la evenimente culturale, %” de la „Obiectivul general 1”; “Rata de participare la programe de formare profesională continuă, inițiative de cercetare și inovare, %” de la „Obiectivul general 3”; o “Rata de creștere a inițiativelor culturale și de patrimoniu care beneficiază de finanțare diversificată (publică, privată, internațională), %” de la „Obiectivul general 4”.	Se acceptă. Textul a fost modificat conform propunerii.

Agencia de Stat pentru Proprietate Intelectuala <i>(e-legiferare)</i>	Comunică lipsa de obiecții și propuneri de ordin conceptual. Totodată, atragem atenția asupra faptului că în partea VII ”Autorități/instituții responsabile de implementarea SNCP 2035” din proiectul strategiei, denumirea agenției urmează să fie ajustată, și anume ”Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală”.	Se ia act. În proiectul SNCP 2035, denumirea entității este indicată conform celor menționate.
Agencia Relații Interetnice <i>(nr. 01-328 din 03.09.2025)</i>	Comunică că propunerile prezentate în scrisoarea nr. 01-299 din 18/08/2025 parțial au fost considerate. Alte propuneri și obiecții nu sunt.	Se ia act.
Agencia Geodezie, Cartografie și Cadastru a Republicii Moldova <i>(nr.36/01-06/1067 din 03.09.2025)</i>	Comunică lipsa de obiecții, recomandări și propuneri.	Se ia act.
Ministerul Afacerilor Externe <i>(e-legiferare)</i>	Comunică lipsa de obiecții și propuneri.	Se ia act.
Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării <i>(e-legiferare)</i>	Comunică lipsa obiecțiilor și propunerilor.	Se ia act.
EXPERTIZARE JURIDICĂ		
Ministerul Justiției <i>(nr. 05-17/198/1289 din 05.08.2025)</i>	În contextul notei de fundamentare, proiectul Strategiei Naționale pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-2035 a fost elaborat în vederea integrării strategice a culturii și patrimoniului cultural în politica națională, precum și în cadrul cooperării internaționale, urmărind astfel sporirea nivelului de cultură și de dezvoltare personală, în concordanță cu obiectivele Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”.	Se ia act.

	Astfel, viziunea documentului de politici este ca până în anul 2035, cultura și patrimoniul cultural să fie consolidate ca domenii strategice ale dezvoltării naționale, sprijinite prin investiții sustenabile și parteneriate echitabile. Prin conținutul său, proiectul Strategiei sus-enunțate își propune să redefinească politica națională în domeniul culturii și patrimoniului cultural pentru a susține și promova diversitatea, inovația artistică și libertatea de exprimare, să încurajeze gândirea critică, să faciliteze participarea activă a tuturor cetățenilor la viața culturală și să asigure condiții echitabile pentru lucrătorii culturali, contribuind astfel la incluziune socială și coeziune teritorială, dezvoltare durabilă și cooperare internațională într-un context regional și internațional incert, determinarea direcțiilor strategice pentru soluționarea problemelor identificate sistematic, precum și pentru previziunea schimbărilor intervenite. Sub aspectul temeiului juridic, proiectul actului normativ în discuție este elaborat în temeiul art. 4 lit. g), art. 5 lit. a) și art. 6 lit. h) din Legea nr. 136/2017 cu privire la Guvern. Cu titlu preliminar, subliniem că în conformitate cu pct. 7 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2022, la fundamentarea, elaborarea, avizarea, consultarea și aprobarea documentelor de planificare și a documentelor de politici publice care se aprobă prin hotărâri ale Guvernului, acestora li se aplică regulile și cerințele înaintate față de actele normative, în conformitate cu Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative. Astfel, prevederile cuprinse la art. 24 alin. (2) din Legea nr. 100/2017, stabilesc că la fundamentarea, elaborarea, avizarea, consultarea și aprobarea documentelor de politici se aplică regulile și cerințele înaintate față de actele normative.	
	În acest context, conținutul Strategiei ar fi necesar de revizuit prin prisma normelor de tehnică legislativă, ținând cont de cele expuse în continuare: Proiectele documentelor de politici se numerează conform regulilor tehnicii legislative. Astfel, se constată o inadvertență în ceea ce privește numerotarea prevederilor în proiectul prezentat, motiv pentru care propunem a fi revizuită conform dispozițiilor statuate la art. 52 alin. (2) și (3) din Legea nr. 100/2017. Potrivit prevederilor respective, punctele, de regulă, nu au denumire, sunt expuse fără utilizarea cuvântului „punct” și se însemnează consecutiv cu numere ordinare, exprimate prin	Nu se acceptă. În conformitate cu pct. 7 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2025 <i>„La fundamentarea, elaborarea, avizarea, consultarea și aprobarea documentelor de planificare și a documentelor de politici publice care se aprobă prin hotărâri ale</i>

	cifre arabe, urmate de punct, începând cu primul și terminând cu ultimul, de la începutul și până la sfârșitul actului normativ. Pentru interpretare corectă și aplicare comodă, punctele pot fi divizate în subpuncte care se numerotează prin adăugarea consecutivă a cifrelor arabe, până la gradul de detaliere necesar. În textul anexei urmează a fi excluse semnele grafice „•”, cratima „-” și cifrele („1), „2)”, etc.), deoarece respectivele nu sunt utilizate în textele actelor normative ale Guvernului. Notele de subsol situate în marginile inferioare ale paginilor nu reprezintă elemente de structură ale actului normativ, fapt pentru care urmează a fi excluse, iar textul acestora se va integra în puncte separate.	<i>Guvernului, acestora li se aplică regulile și cerințele înaintate față de actele normative, în conformitate cu Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative”.</i> Astfel, aprobarea strategiei urmează un proces clar definit, care în mare măsură este similar cu procesul de aprobare al actelor normative. Cu toate acestea, este foarte important de reținut că, la nivel de structură și modalitate de formulare și expunere a textului strategiei, aceasta trebuie să respecte cerințele față de documentele de politici, stabilite atât de cadrul normativ, cât și de cel metodologic, specific documentelor de politici. Or, <i>„cerințele generale de formă și conținut aferente actelor normative, se vor respecta doar pentru setul de acte care trebuie să însoțească strategia atunci când este propusă pentru aprobare (ex. nota de fundamentare și sinteza obiecțiilor și propunerilor recepționate în procesul de consultare și avizare), precum și asupra proiectului hotărârii de guvern prin care aceasta va fi aprobată”</i> (a se vedea Ghidul metodologic cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Ordinul Cancelariei de Stat nr. 191/2025). Totodată, rămâne la decizia instituției autor modalitatea de prezentare a informațiilor în strategie. Mai mult, notele de subsol susțin credibilitatea datelor calitative

		și cantitative prezentate, evitarea supraîncărcării textului ș.a.
	Menționăm că, potrivit art. 53 alin. (1) lit. a) și b) din Legea nr. 100/2017, în funcție de complexitatea actului normativ, punctele sunt grupate în secțiuni (însemnate succesiv cu numere ordinare exprimate prin cifre arabe), acestea din urmă în capitole (însemnate succesiv cu numere ordinare exprimate prin cifre romane). În cazul unor acte normative complexe, punctele pot fi grupate mai întâi în paragrafe și/sau subsecțiuni. În acest context, remarcăm că cap. II, dedicat analizei situației, este foarte amplu, iar informația este concentrată într-un text aglomerat din care nu reiese clar ce se dorește a fi evidențiat. Pentru ca materialul să fie ușor de înțeles și asimilat, sugerăm autorului să revadă sistematizarea conținutului, pentru a asigura o structurare pe subdomenii relevante, astfel încât fiecare paragraf sau secțiune să reflecte particularitățile unui sector din domeniul culturii.	Se acceptă parțial. Conform Ghidului metodologic cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Ordinul Cămarilor de Stat nr. 191/2025 „<i>cerințele generale de formă și de conținut aferente actelor normative, se vor respecta doar pentru setul de acte care trebuie să însoțească strategia atunci când este propusă pentru aprobare (ex. nota informativă și sinteza obiecțiilor și propunerilor recepționate în procesul de consultare și avizare), precum și asupra proiectului hotărârii de guvern prin care aceasta va fi aprobată</i>”, rămânând la decizia instituției autor modalitatea de prezentare a informațiilor în strategie. În vederea facilitării înțelegerii Capitolului II. Analiza situației, acesta a fost grupat în secțiuni.
	La cap. III, intitulat „Scop, viziune, principii”, trebuie avut în vedere că potrivit sbp. 15.3 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, structura strategiei include viziunea strategică - un angajament clar și succint, care descrie logica și direcția intervențiilor pe termen lung în domeniul acoperit de strategie. Astfel, se recomandă revizuirea denumirii și a conținutului cap. III pentru a asigura conformitatea cu structura prevăzută în regulament.	Nu se acceptă. Cu referire la Capitolul III. Scop, Viziune, Principii, acestea au fost formulate în strictă conformitate cu cadrul normativ și metodologic. Cu referire la reformularea denumirii Capitolului III, aceasta nu este o cerință de principiu, or, faptul că doar viziunea este enumerată ca element structural al Strategiei nu exclude posibilitatea integrării unor elemente adiționale

		(precum scopul și principiile), în contextul în care, procesul de elaborare a documentului de politici este unul creativ. Mai mult, scopul, viziunea și principiile au fost stabilite în corelare cu direcțiile prioritare de intervenție (dezvoltate în baza SND „Moldova Europeană 2030”, PNA a RM la UE pentru anii 2025-2029), obiectivele prioritare stabilite în actele strategice ale UE, atribuite în procesul de self screening și screening explicativ, prioritățile setate în actualul Plan de lucru european în domeniul culturii pentru perioada 2023-2026, precum și cu angajamentele internaționale ce derivă din AA RM-UE, AgA RM-UE, ADD 2030 ș.a.
	Structura actuală a cap. IV privind obiectivele generale și direcțiile prioritare de intervenție nu este suficient de clară. După menționarea obiectivelor și a direcțiilor este introdus un tabel care nu are un titlu și fără legătură clară cu restul conținutului. Totodată, indicatorii de rezultat din tabel sunt corelați exclusiv cu obiectivele generale, fără a fi raportați la direcțiile prioritare de intervenție. Or, în mod logic, aceste direcții stau la baza obținerii rezultatelor planificate, fiind elemente cheie în implementarea concretă a obiectivelor. Se consideră necesară o restructurare a conținutului astfel încât să fie o legătură dintre obiective, direcții și indicatori.	Se acceptă parțial. În conformitate cu pct. 15.5 și 15.7 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, „<i>direcțiile prioritare descriu direcțiile de intervenție planificate pentru a atinge fiecare obiectiv general în parte</i>” iar prin intermediul indicatorilor de impact „<i>este evaluat nivelul de realizare a fiecărui obiectiv general</i>”. Mai mult, conform prevederilor din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aplicabile strategiei, cât și cerințelor metodologice, nu este stabilită obligativitatea corelării indicatorilor de impact/de rezultat cu direcțiile prioritate, or,

		indicatorii de impact asociați obiectivelor specifice (care vor fi elaborate în baza direcțiilor prioritare de intervenție) vor fi dezvoltati în programul de implementare a SNCP 2035. Cu referire la conținutul obiectivelor generale și direcțiilor prioritare de intervenție acestea au fost formulate în concordanță cu SND „Moldova Europeană 2030”, PNA a RM la UE pentru anii 2025-2029), obiectivele prioritare stabilite în actele strategice ale UE, atribuite în procesul de self screening și screening explicativ, prioritățile setate în actualul Plan de lucru european în domeniul culturii pentru perioada 2023-2026, precum și cu angajamentele internaționale ce derivă din AA RM-UE, AgA RM-UE, ADD 2030 ș.a. Cu referire la Tabel, a fost inclus titlul - „Indicatori de monitorizare a realizării obiectivelor generale”.
	Aceeași observație este valabilă și pentru cap. V, referitor la impact și indicatorii de impact, utilizați pentru evaluarea fiecărui obiectiv general. De asemenea, în acest tabel nu se face referire la direcțiile prioritare de intervenție, ceea ce afectează o corelare armonioasă între planificare și rezultatele așteptate.	Nu se acceptă. În conformitate cu pct. 15.5 și 15.7 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, <i>„direcțiile prioritare descriu direcțiile de intervenție planificate pentru a atinge fiecare obiectiv general în parte”</i> iar prin intermediul indicatorilor de impact <i>„este evaluat nivelul de realizare a fiecărui obiectiv general”</i>.

		Mai mult, conform prevederilor din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aplicabile strategiei, nu este stabilită obligativitatea corelării indicatorilor de impact cu direcțiile prioritare, or, indicatorii de impact asociați obiectivelor specifice (care vor fi elaborate în baza direcțiilor prioritare) vor fi dezvoltați în programul de implementare a SNCP 2035.

Secretar de Stat

Andrei CHSITOL